

ПОЛОЖЕНИЕТО
НА
МАКЕДОНИЯ

СЪДЪ БЕРЛИНСКИЙТЪ ДОГОВОРЪ.

(КОРРЕСПОНДЕНЦИИ ВЪ РАЗНИ ВЪСТВИЦИ)

Съ 3 картини.

СЪБРАЛЪ И НАПИСАЛЪ

А. ДАСКАЛОВЪ

„Вѣче тя хомота,
пѣшка въ желѣзата.
Проклина днитѣ си,
скубе си косата.“

Зл.

ПЛОВДИВЪ
ПЕЧАТНИЦА «ЕДИНСТВО».

1887.

Н. БИЛИМОНОВ
588
1814

75 57/119

ПОЛОЖЕНИЕТО
НА

МАКЕДОНИЯ

СЛЪДЪ БЕРЛИНСКИТЪ ДОГОВОРЪ

(КОРРЕСПОНДЕНЦИИ ВЪ РАЗНИ ВЪСТНИЦИ)

СЪ 3 КАРТИНИ.

СЪБРАЛЪ И НАПИСАЛЪ

А. ДАСКАЛОВЪ.

„Влѣче тя хомога,
Пѣшна въ желѣзата,
Проклина днитѣ си,
Скубе си носата.“

3л.

ПЛОВДИВЪ

1887.

ѣ,
н:
с
с

2818

 Забранява се прѣпечатванието на картинитѣ и прилаганието имъ при друга книга, която има такъва цѣль, каквато и настоящата.

Прѣдговоръ.

Като глѣдамъ колко живо работятъ нашитѣ Българи отъ нѣколко мѣсяци насамъ по Македонскитѣ въпросъ, съ цѣль за да мож и азъ да помогна, до колкото ми иде отръцѣ, на това общенародно дѣло, да покажа на що ся основать нашитѣ притѣзания, нашата борба за Македония, направихъ една сбирка на отборни не по краснорѣчие и фантазия, нъ по съдържание, по факти, корреспонденции въ нѣкои наши и чужди вѣстници отъ разни чужденци, отъ мене и отъ други мои съотечественници, прѣдмѣтътъ на които корреспонденции сж крѣвавитѣ сѣбни въ многострадална Македония слѣдъ 1879 г. Тази сбирка — това е цѣльта, прѣдмѣтътъ на прѣдлагаемата книга, не е друго освѣнъ една жива картина на днешното положение на оная часть отъ общото ни отечество. Истина е, че отдѣлнитѣ корреспонденции не слагатъ прѣдъ читѣ на читателитѣ нови нѣкои произшествия, нъ старитѣ, които сж обнародвани въ разни вѣстници, събрани вкупъ, мисля, бихъ имали не малко значение въ дадения случай.

Материалтъ, земень отъ вѣстницитѣ: *Марица*, *Зорница*, *Македонскій Гласъ*, *Народний Гласъ* и *Съединение*, за по-лесно разбиране и изучаване, нарѣденъ по дата, раздѣлихъ на два отдѣла. Въ I-й отдѣлъ сж вмѣстени корреспонденциитѣ, които описватъ свирѣпствата на Турцитѣ изобщо, а въ II-й отдѣлъ — ония отъ тѣхъ, които ся занимаватъ съ противохристиянскитѣ дѣла на Фенерското духовенство, неговитѣ орджия — Гъркоманитѣ и жестокоститѣ на Гърцкитѣ разбойници, на андартитѣ.

II

По причина на малкият формат на книгата, въ нея едва ли можах да се вмѣстятъ нѣколко отъ по-забѣлжителнитѣ произшествия (убийства, обезчестявания, опустошаваня на цѣли села, голѣми пожари и т. п.) прѣзъ нѣколко само години. Това ся вижда и въ отдѣлнитѣ кореспонденции. За да ся опишатъ всичкитѣ ужаси, станали въ Македония слѣдъ Берлинскій Договоръ, не книга отъ 8^{1/2} коли, като тая, нѣ нѣколко томове съ по хиляди листа едва ли бихъ побрала всичко. Макаръ и толкози кратка, азъ ся надѣя, че настоящата книга ще може да послужи на цѣльта си.

Батакъ, 23-й Августъ 1885 г.

А. Даскаловъ.

П. П. Прѣдлагаемата книга бѣше готова за печатание още есеньта прѣзъ 1885 год., нѣ по стечението на политическитѣ събития въ страната нейното турание подъ печатъ закъснѣ до сега.

Пловдивъ, 21-й Ноемврий 1886 г.

С ж щ и й.

Всички почти народи, съ малки изключения, имат свое свѣтло минжло. Това безъ прѣувеличение може да се каже и за насъ, Българитѣ. И, дѣйствително, царуването на страшний Крума, на ученолюбивий и войнствениий Симеона и на смѣлий и прѣдприемчивий Асена не съставлява ни свѣтла страница въ народната ни История? Нѣ както свѣтло, България така също има и тъмно, мрачно, робско минжло. Слѣдъ подпаданieto си на нѣколко пѣти подъ Византийското иго, Българитѣ подирь юначна, неравна, отчаяна борба прѣзъ 1398 год. прѣклонихъ вратъ прѣдъ силнитѣ по онова врѣме Османлии. Съ изгубването политическата си свобода обаче злото за България не се ограничи, неи прѣдлѣжало да понесе и друго не по-малко злощастие : да подпадне подъ мрачното господство на Цариградскійтъ Фенеръ, да загуби своята духовна независимостъ. И тѣй, едно слѣдъ друго, остатъцитѣ отъ старата Българска свободна църква : Търновската, Ипекската и най-сѣтнѣ (1767 г.) Охридската независими Български чъркви, благодарение на адскитѣ интриги на Цариградскитѣ Патриарси, минахъ въ рѣцѣтъ на пѣкленнитѣ Фанариоти. Наскоро слѣдъ това настана страшниятъ вѣкъ на Еничаритѣ, Кърджалиитѣ и тѣхнитѣ остатъци Делибашиитѣ. Нѣколко десетини години цѣла завоювана България се опустошаваше отъ тѣзи всепотрѣбители. Нѣ посрѣдъ ужаситѣ отъ тѣзи послѣднитѣ, посрѣдъ тъмнитѣ облаци, които покривахъ тогава нашето отечество, на небо-склонѣтъ на България се явявахъ, едно слѣдъ друго, свѣтила, звѣзди-пштеводители (Паисий, Софроний, Неофитовци и пр.) лжчитѣ на които, макаръ и слаби, съ магическа

сила пробивахъ дебелитѣ пласть на мракътъ, озарявахъ спящитѣ народъ, вливахъ балсамъ въ раненото му сърдце и кръвъ въ засъхналитѣ му жили и силно го тласкахъ къмъ новъ духовенъ и политически животъ. Като слѣдствие отъ обаятелното дѣйствие на всеоживотворяющитѣ тѣзи свѣтила подигнатитѣ мѣжду Българи и Гърци Черковенъ въпросъ единъ прѣкрасенъ день ся рѣши въ наша полза : на 28-й Февруарий 1870 г. ний, утвърдена съ Султанскій ферманъ, имахме вече извоювана духовната си независимостъ отъ Цариградската Патриаршия. Успорядно съ развитието и приближающето разрѣшение на Черковниитѣ въпросъ растѣше и зрѣяше и идеята за политическото ни освобождение. Прѣдставителитѣ на тази идея (Раковски, Л. Каравеловъ и др.) непрѣстанно работяхъ. Цѣли 18 години България бѣше прѣдмѣтъ на немуморими грижи, трудове и безполезни, несполучени опити (възстания) за отмахване нетърпимийтъ яремъ на Турцитѣ, до гдѣто най-послѣ голѣмото възстание прѣвъ 1876 г., при което турскитѣ башибозуци и войски опустошихъ цѣли български села и градовци и искилахъ съ хиляди Българи : мъже, жени и дѣтца, пое рольта на главенъ факторъ въ освободителното дѣло. Великийтъ Сѣверъ, стрѣснатъ отъ ужаситѣ по потыпкване на това възстание, ся расклати, кръвта на мощното Славянство заврѣ, закипѣ и на 12-ий Априлий 1877 година Русскій Императоръ, Александръ II-й истегли мечъ-тъ си и обяви на вѣковнитѣ ни тирани-Турци война освободителна, която слѣдъ нѣколко (11) мѣсяца ся свърши съ вѣстержествувание на кръстѣтъ надъ полумѣсяцѣтъ, съ позорното разбивание на турскитѣ войски, съ побѣдоносното пристигание на юначнитѣ Русси до стѣнитѣ на Цариградъ, съ подписванието на Св.-Стефанскій договоръ, който създаде една велика България съ граници : Дунавъ и Архипелагъ, Черно море и рѣка Дримъ.

Нъ тази, рѣдка по родѣтъ си, война не трѣбвало да тури край на робството на цѣла България. Неприятельтъ на Славянството, прѣиспълненъ съ зависть и омраза къмъ всичко Славянско, посѣгна съ святотатственна рѣка върху тази святиня — Св.-Стефанский договоръ и го скѣса, унищожѣ. Въ Берлинский Конгресъ неСлавянска Европа злобно распокѣса Св.-Стефанска България на нѣколко части и единъ голѣмъ късъ отъ нея ней биде угодно да принесе въ жертва на частнитѣ си каприции, да остави отново въ рѣцѣтъ на тиранитѣ, да подвѣргне на истрѣбление. Този голѣмъ късъ отъ Св. Стефанска България е Македония. Положението на тази Българска страна слѣдъ 18-й Юний 1879 г. (датата на подписванието Берл. Договоръ) иде напълно да оправдае думитѣ ми. Тамъ ся подновихъ врѣмената на Еничаритѣ, Кърджалиитѣ и Делибашиитѣ. Днесъ въ Македония Българинътъ не е стопанинъ ни на животътъ си, ни на честта си, нито пакъ на имотътъ си. Всичко това е на расположение на въплотенитѣ Кърджалии и пр., на бѣснитѣ турски мухаджири (бѣжанци), на кръвничкитѣ разбойнически Турски и Арнаутски шайки, на бееветѣ, на цѣло турско население тамъ. Турскиитѣ мухаджиринѣ, за когото свободата на бившата *рая*, на *гявуритѣ* е пѣкленъ огънь, тукъ безпрѣпятственно убива, ограбва невиннитѣ Българи и съ това допѣдня своитѣ загуби отъ скорошната война и отъ прѣселението си. Разбойническитѣ шайки, които дълго врѣмя плѣнятъ, измѣчватъ тази страна, днесъ безнаказанно грабятъ, горятъ, плѣнятъ, убиватъ, опустошаватъ цѣли Български села. А пакъ бееветѣ, агаларитѣ, дору и селскитѣ пѣдари (пѣляци, както ги наричатъ въ Македония) сж неограничени господари надъ всичко Българско. Всичкитѣ тѣ не сж освѣнъ едноврѣмешнитѣ спахии и нѣщо по-вече. Щомъ имъ скимне, тѣ налагатъ, расхвърлятъ данѣкъ възъ беззащитната рая и възсѣднали на конь, прѣсвободно ходятъ отъ село въ

село, отъ къща на къща да го събиратъ. Когато ся жени нѣкой Българинъ новийтъ спяхия ще му иска и земе правото си (най-малко 5 л. тур.). Много пхти пѣкъ и свадбата не става, защото баятъ, агата, полякѣтъ или неговийтъ *хемшерия* отъ селото или отъ градѣтъ поискатъ да зематъ момата за жена и тогава ни сърдцераздирателнийтъ плачъ на бжджцата невѣста, ни кръвавитѣ сълзи и отчаяннитѣ викове на родителитѣ, нито пѣкъ колѣнопрѣклоннийтъ молби на роднинитѣ могатъ да прѣдотвратятъ злото: пожеланието на мръеника Турчинъ или Арнаутинъ на минутата ся удовлетворява и прѣкрасната Българка вече става забулена *каджма*.

Положението въ тази окаянна страна става още по-несносно, по-нетърпимо за това, защото и правителството при тѣжкитѣ данъци, които налага и за събиране на които бие, затваря, съсишва раята, никакъ и нехае за нейната безопасност. А това, което е най-възмутително, то е, че много пхти гражданската и военната власти съдѣйствуватъ на злодѣйцитѣ, или пѣкъ тѣ сами извършватъ злодѣянieto. Въ I-й отдѣлъ на книгата читателтъ не на едно мѣсто ще срѣщне случаи, когато рѣдовни войници и заштieta сж играли рольта на кръвопийци. — За да запази обаянието си и за да опровергае слуховетѣ за анархия въ държавата си, Султановото правителство отива много напрѣдъ въ тиранията съ своитѣ разрушителни мѣрки. То нарѣжда потери подиръ злодѣйцитѣ, които, придружавани отъ заштieta и войници и прѣдвождани отъ каймаками и юзбашии, отиватъ на мѣстата на произшествията, навързватъ всички по-възрастни Българи и, съсишани отъ бой, ги закарватъ въ центрѣтъ на казата или на санджакѣтъ. Обвинението имъ е това, че злодѣйцитѣ сж Българи-комити (?), а пѣкъ тѣ лъжатъ, че сж Турци. Тукъ нѣкои отъ тѣхъ, слѣдъ като пролѣжатъ нѣколко мѣсяци, съ тѣжки откупи ся освобождаватъ, а по-развититѣ, по-инте-

лигентнитѣ, като опасни за мирѣтъ елемементи, ся испращатъ въ заточение, отъ гдѣто малцина отъ тѣхъ ся заврѣщатъ : нѣкои биватъ хвърлени въ морето, а други умираатъ въ влажнитѣ тъмници. Много пхти потерята, слѣдъ като ся срѣщне и нагости съ злодѣйцитѣ, на връщание убива невинни Българи, които срѣща на пхтѣтъ, зема имъ главитѣ и ги занася на каймакамѣтъ или на мютесарифа, като глави на *комити*. Тази постхпка на Турското Правителство дава още да ся разбере, че то, като гузно, ся страхува отъ избухвание на едно възстание отъ страна на угнѣтенитѣ Българи. Това си прѣдположение, този си страхъ то оправдава съ фактѣтъ, че тукъ-тамъ изъ Македония имало вече Български възстанически (?) чети. Истина е, че на нѣкои мѣста (въ Кичевската кааза, въ Дебрѣца-Колу — Охридска кааза и пр.); по едно врѣме ся появилахъ Български чети, нѣ тѣхната цѣль бѣше съвсѣмъ друга : *отбранителна*. За доказателство служи туй, че четата на Стефанъ-войвода (отъ с. Лубище — Кичевска кааза) писа и поиска отъ Кичевското Правителство да я остави свободна да противодѣйствува на злодѣйцитѣ Турци и Арнаути и да не испраща вече заштита, които сж по-зли и отъ самитѣ злодѣйци, по селата да събиратъ данѣкътъ, за прибиранieto и внасянието на който тя сама щѣла да ся грижи. И, дѣйствително, до дѣто тази отбранителна чета дѣйствуваше въ една часть отъ Кичевската кааза, близу до самоволното прѣдавание на Стефана въ рѣцѣтъ на властѣта, направено съ условие, да спрѣ Правителството мжченията на невиннитѣ селяни, данѣкътъ отъ селата, които съставлявахъ районѣтъ на Стефановата чета, ся на врѣмѣ внасяше въ държавниитѣ ковчегъ.

На описаното по-горѣ зло въ нещастна Македония идатъ да ся присѣдинятъ кознодѣйствата на Фенерскитѣ владици и тѣхнитѣ орхдия — гъркоманитѣ отъ една страна, а отъ друга — жестокоститѣ на гърцкитѣ разбойници,

на андартитѣ. Въ началото на II-й отдѣлъ читателятъ ще прочете едно съкращение на тѣхнитѣ безчеловѣчни подвизи.

До тукъ до колкото можахъ, вкратцѣ описахъ положението на Македония. Да видимъ сега какво е сторила за тая злощастна страна Християнска Европа въ полза на притѣжаваното отъ нея челоуѣколюбие. Въ замѣна на распокѣсванието на Св.-Стефанска България тя, чрѣзъ своитѣ прѣдставители въ Берлинскитѣ Конгресъ, бѣде толкози великодушна, щедра за да подари на Турскитѣ провинции въ Европа прѣобразования, основани на Органич. Уставъ за о-въ Критъ. Чл. 23 отъ Берлинскитѣ Договоръ гласи : *подобни устава, примѣнени на мѣстнитѣ нужди, ще ся взведжтѣ и въ другитѣ части отъ Европейска Турция.* Испълни ли ся обаче това постановление на международнитѣ този актъ ? Нека отговаря положението на Македония. Хуманна Европа съ своето незначитание обѣщанието си, съ своето хладнокрѣвие къмъ истрѣблението на Българското население въ Македония и въ този случай доказа, че тя глѣда на задълженията си като на мъртва буква, когато тѣ нѣматъ никаква свѣрзка съ нейнитѣ интереси, че за нея животътъ, честъта и имотътъ на 1 милионъ челоуѣчески същества сж срѣдства за достигание на свои користолюбиви цѣли, а не и прѣдмѣтъ на грижи. За доказателство на това, азъ съ малко думи тукъ ще спомѣна какво е направила Европейската Комисия, на-товарена съ изработване прѣобразованията за Турскитѣ области въ Европа. Прѣди обаче да направя единъ късъ прѣгледъ на нейнитѣ дѣла, азъ ще ся повърна малко назадъ, ще кажъ какъ сж били подготвени отъ страна на Турското Правителство началата (проектитѣ) на прѣсловутитѣ прѣобразования. — Чл. 23-й, алинея 3-а отъ Берлин. Договоръ казва : *Високата Порта ще натовари особенни комисии, въ които туземното население ще има голъмо число прѣдставители, съ изработва-*

нието подробности на тѣзи нови уставы на всяка провинция. Така ли постъпи и Султановото Правителство? — Не; истина е, че то нарѣди да ся свикатъ подобни комисии въ Одринъ, Солунъ и Битоля, нъ какво виждаме прѣди оше да почнатъ тѣ работата си? — Голѣмо противорѣчие, непростимо, грубо нарушение на горѣспоменжтиятъ членъ отъ Берлин. Договоръ. Въ Солунската Комисия, ние не виждаме Българскитъ элементъ, който е болшинството на Вилаетътъ, да ся прѣдставлява отъ единъ поне Българинъ: отъ 20-тѣ лица, който я съставлявахъ. 10-тѣ бѣхъ Турци, 7-тѣ — Гърци и 3-тѣ — Евреи. Въ Битолската Комисия сжщето почти онеправдание на българското население: 3 члена Гърци и *единъ* само Българинъ. Възнегодувани отъ тази несправедливостъ, Българитѣ и отъ двата Вилаета подадохъ протести на Комисията за прѣобразования и на Великиятъ Везиръ и искахъ да ся даде входъ въ провинциалнитѣ комисии на съответствующето число тѣхни прѣдставители. Велѣдствие на този протестъ Централното Турско Правителство, колкото за очи, поиска отъ надлѣжнитѣ Валии свѣдения по прѣдмѣтътъ. Тукъ азъ нѣма да записвамъ читателтъ съ отговорътъ на Валиитѣ, а ще покажа само това, което по-послѣ говорѣ турскиятъ комисаръ въ Комисията за прѣобразования. Запитанъ, защо Портата, въпрѣки чл. 23-й на Берлин. Договоръ, сама е изработила проектитѣ за прѣобразования, Асимъ-Паша, първиетъ Турский Комисаръ, отговори, че Портата е направила така, защото е узнала, че мѣстнитѣ комисии нѣматъ исканитѣ познания за изработване такѣви установления. И така Турското Правителство самò приготви проектитѣ на прѣобразованията. — Нъ на прѣдмѣтътъ. Комисията за прѣобразования почна работата си на 5-й Юний 1880 г. и въ разстояние на 2 мѣсяца, на ¹¹/₂₃ Августъ, прѣглѣда, гласува и подписа тѣй нарѣчениетъ **Законъ за Вилаетитѣ на Европейска Турция.** Този законъ

неочаквано дойде да ни увѣри, че почитаемитѣ Комисари при прѣгледанието и приеманието му не сж ся въодушевявали отъ високитѣ начала на справедливостта и отъ доброжелателство къмъ угнѣтенитѣ, за които той бѣ обѣщанъ. Като остава на страна голѣмитѣ лoшавини, съ които той е прѣшълнень, тукъ азъ ще посоча само оная отъ тѣхъ, която най-много бие въ очи, и тя е территориалното расподѣление на Вилаетитѣ. Не ще доказателство, че настоящето расподѣление на Вилаетитѣ въ Македония, при което много санджаки населени по-вече съ Българи сж турени въ разни Вилаети, има за цѣль парализирането на болшинството — на Българитѣ. Тѣзи послѣднитѣ като разбрахъ горчивата истина, че колкото и добри да бѣдѣтъ приготвяванитѣ прѣобразования за страната, за тѣхъ, като распокъсани, не ще ся осществятъ очакванитѣ блага, помолихъ Комисията да присѣдини къмъ Солунскій Вилаетъ всички ония санджаки, които сж населени повече съ Българи и тѣи да образува една отдѣлна област. На тази справедлива молба, обаче, нѣма ни гласъ, ни послушание, Комисията прие старото расподѣление на Вилаетитѣ и мина по-нататкъ. Нъ да оставимъ всичко друго на страна; законътъ за Вилаетитѣ, веднажъ изработенъ и лошъ или хубавъ, той трѣбваше да ся тури въ дѣйствиe. Направи ли ся обаче това? — Не. Комисията за прѣобразования тутакси подиръ подписване на изработений Законъ ся растури и Европа не си обѣли вече зхбѣтъ да каже и настои прѣдъ Портата за неговото въвождане. Тя бѣше отвлѣкла вниманието си къмъ други по-важни, по-ближни до нейнитѣ интереси въпроси, тя бѣше посвѣтила всичката си грижа за урѣждането на Черногорскій, Гърцкій и Тунискій въпроси. Конференция за Гърцкій въпросъ ся нарѣди въ Берлинъ, колективни ноти ся давахъ на Турция, поморски заявления ся готвихъ пакъ срѣщу Турция и всичко това за Гърцкій и Черногорскій въпроси.

а за истрѣбляющето ся Българско население въ Македония нито дума вече стана.

По поводъ на обнародванието отъ врѣме на врѣме въ Европейскитѣ печатъ корреспонденции на безпристрастни Европейци (Киньердъ Розъ, Емилъ де Лавелле и др.) относително Турскитѣ свирѣштвата въ Македония, Английското Правителство нѣколко пѣти испрати тамъ свои чиновници (Колонель Уйлсхнъ, майоръ Тротера), да изучатъ истинското положение въ страната и, макаръ че тѣзи пратенници на свободолюбива Англия ся увѣрихъ въ грозната дѣйствителность на растящето зло въ Македония, макаръ че тѣ доложихъ на своето Правителство за всичко, което сѣ чули и видѣли, Английскитѣ държавници ся задоволихъ само съ узнавание истината и това, което е по-удивително, съ замълчавание на истината. Необнародванието на рапортътъ на Майоръ Тротера служи за доказателство на това. — Пита ся сега : да ли пѣтуванието и изслѣдванието на най-последний Английски пратеникъ, Майоръ Тротера не помогна въ нѣщо на измѣненото Българско население въ Македония ? Да ли тойзи Английски чиновникъ съ своето присѣствие въ театрътъ на ужаситѣ не направи да ся стрѣснатъ актьоритѣ на сцѣната, да хвърлятъ окървавенитѣ ножове отъ рѣцѣтъ си ? Да ли той не подѣйствува прѣдъ Турското Правителство да обърне, да промѣни отношенията си спрямо раята ? Не и никакъ не ! Инкогнитото пѣтувание на Тротера отъ една страна и придружаванието му отъ омразний туркофилъ Блънта и отъ турски чиновници, слизанието му въ Гърцки митрополии и Гърцки кѣщи, срѣщанието му повече съ Гърцки владици и негови хора стари чорбаджии изядници отъ друга страна, всичко това даде причина на Турското Правителство да разбере, че изслѣдванието става *свойски*, че неговитѣ резултати нѣма да ся турять, да ся сложять на зелената маса, прѣдъ Европа. Това което и стана. — А положе-

нието на Македонскитѣ Българи слѣдъ отпътуванието на Майоръ Тротера влѣзе въ друга фаза : тамъ, въ Македония, ся почна нова епоха на Турски свирѣпства и на обнѣяние на Гърцки владици. Това ся види и въ двата отдѣла на книгата, въ корреспонденциитѣ, заети отъ в. „Македонскій Гласъ.“ — Истрѣблението на беззащитнитѣ Българи въ оная Турска провинция и сега още ся продължава, а хуманна Европа, която е единствениитѣ виновникъ на този ужасъ, никакъ не ся стрѣска, а съ хладнокръвие глѣда на кръвавитѣ сицѣни тамъ . . . . .

„И защо да знае Европа Християнска,
 Че днесъ нѣйдѣ става олелия канска,
 Че дѣла ужасни, кръвави и страшни
 Нѣйдѣ ся извършватъ въ вѣка сегашни ?

Право ? Но я виждте — всичкитѣ ся смѣятъ,
 Грижи не усѣщатъ и пѣсни си пѣятъ,
 Скачатъ и пируватъ — а кръвта ся лѣе.
 — Въ камари, въ палати викатъ : „нищо не е!“

Зл.

I.

СВИРЪПСТВАТА НА ТУРЦИТЪ ИЗОБЩО.

Наскоро слѣдъ тържеството на Биконсфилда, Бисмарка и С-ие въ Берлинскій Ареопагъ, наскоро подиръ святотатственното распокъсване на великата Св.-Стефанска България — слѣдъ сключванието на Берлинскійтъ договоръ, това нещастно издѣлие на Западно-Европейската дипломация, въ оная часть на нашето отечество, която отново биде хвърлена въ погктьетъ на кръвожаднитъ челоукообразни звѣрове, Турцитъ — въ Македония, положението на раята, на Българитъ, отъ день на день взе да става по-нетърпимо, по-несносно. Убийствата, обиритъ, изнасилванията отъ всѣкаквъ родъ и другитъ всевъзможни злоупотрѣбления, които всѣки день повсемѣстно ся вършатъ надъ беззащитнитъ Българи въ тази злощастна страна и правятъ живота по-вече и по-вече отчаянъ, като напукъ на рапортитъ отъ консулитъ на нѣкои Европейски държави, които иматъ за най-приятна длъжностъ къмъ своитъ правителства да лжжатъ свѣтътъ, че управлението въ страната е едно отъ най-хубавитъ, че всички подданици, безъ разлика на вѣра и народностъ, еднакво ся радватъ и ползватъ отъ законитъ на държавата и че, слѣдователно, всяко оплакване противъ правителството, противъ нѣкакви си свирѣпства отъ страна на турското население и пр. и пр. е перфидна клѣвета, дебела лъжа, всичко това, казвамъ, съ неимоуѣрна бързина си пробива пхтъ прѣвъ непроницаемитъ

мракъ на лжката, достига до ушитѣ на цѣла Европа
привлича вниманието на много свободолюбиви чужденци.
Нѣкои отъ тѣхъ не ся полѣнихъ, та прѣдприяхъ пъту-
вание по Македония съ единственна цѣль, сами лично
изучать истинското положение на работитѣ тамъ. Резултатитѣ на това пътувание, за голѣмъ срамъ на нѣкои, не а-
къснѣхъ да ся испрѣчатъ прѣдъ консулскитѣ утвърждения
и да смаятъ образованитѣ свѣтъ съ своята противополо-
жностъ къмъ тѣзи послѣднитѣ.

Единъ отъ тѣзи чужденци е и нѣкой си свободоло-
бивъ Англичанинъ, Киньердъ Розъ, който пролѣтъта прѣ-
1879 г. обходи много мѣста изъ Сѣверна и Южна Бъ-
гария и въ началото на мѣсяць Юний замина за Маке-
дония. Резултатитѣ на своитѣ наблюдения и испитвания
които Г-нъ Розъ е правилъ по врѣме на пътуванието си тамъ
макаръ и въ общи черти, много ясно сж показани въ о-
народванитѣ му въ Английскитѣ вѣстници писма, извлѣч-
ние на едно отъ които тукъ долѣ читателътъ ще прочетъ.
Истина е, че една непълнота въ изброявание на фактитѣ
ся съгледва въ това извлѣчение на писмото на Г-на Розъ
заето отъ в. „Марица“, въ тази непълнота ся изравнява с
вмѣстенитѣ по-нататъкъ въ настоящий отдѣлъ на книгата ко-
респонденции, прѣпълнени съ такъви поразителни факти
по естеството си които привождаатъ въ ужасъ човѣка
и даватъ напълно да потвърдятъ думитѣ на този чужденецъ
*тегллата и страданията до толкози правятъ ужасно и от-
чаянно положението въ Македония, щото само онзи, който
билъ въ Южна България въ врѣме на възстанието, послѣ него
и прѣзъ врѣме на войната, може да си въобрази.*

Ето извлѣчението отъ писмото, за което по-горѣ м-
е думата и което носи дата 28-й Юний 1879 г.:

„Македония отъ сѣверната си граница до Егейско мор-
е ся намира по настоящемъ въ хроническо едно положение и
безначалие и възстаническо движение може да ся очакв-

на всѣки частъ да избухне. Въмѣсто да е станало нѣкое улучшение въ правителството и администрацията на страната слѣдъ подписването на Берлинскитъ трактатъ, тѣ (Турцитѣ) сж напротивъ по-проклѣти сега отъ всѣко друго врѣме по-диръ Кръмската война. Единъ Господинъ Италианецъ, търговецъ въ Солунъ, много добръ запознатъ съ положението на страната и съ начинътъ, по който я управляватъ, каза ми, че денонощната молитва на всяки добъръ чловѣкъ въ областта е за по-скорошната ѝ оккупация било отъ Австрийци, Англичани, или Русси, каквито и да сж, стига само да не сж Турци, които направихж живота опасенъ, съсипахж търговията и перазяватъ срѣдствата на страната. Нийдѣ другадѣ въ цѣла Европейска Турция Турското лошо управление, развратътъ, угнѣтението не сж тѣй очевидни, явни, [както въ Македония; а че тѣзи, които сж въ Управлението чувствуватъ ли това, доказва се отъ туй, че тѣ завистливо прѣпятствуватъ на Европейцитѣ да пжтuvatъ въ вжтрѣшността на областта. Прѣпятствия отъ всѣки родъ ся полагатъ въ пжтътъ на всѣки пжтешественникъ, отричатъ имъ стражи, произволни запирания стаятъ — да можатъ послѣ лесно да ся извинятъ съ че *погрѣшка станало* отъ по-долни чиновници; дѣйствително всичко прѣдприематъ за да не допустнатъ да иде до ушитѣ на Еврона истинно знание за положението на работитѣ.

«Освѣтъ нормалнитѣ причини, ако можемъ тѣй да ги нарѣчемъ, има нѣколко извънрѣдни причини, по които Македония ся намира въ туй развълнувано и размирно положение. Отъ войната насамъ голѣмо количество рѣдовни войници, или по тѣхна добра воля оставихж знамената си и почнахж разбойнически животъ, или нѣкъ сж ся распустнали по заповѣдъ отъ Сераскератътъ. Много отъ послѣднитѣ, намѣсто да си идатъ по домоветѣ си, сж се прѣобърнали на дѣйствителни разбойници и доятъ трудолюбивитѣ села, както и невнимателнитѣ или невъоръженитѣ пжтници. Тѣй сжшо и рѣ-

довнитѣ войски, които сж на служба изъ областъта и които като сж много хиляди и сж ся прѣснали въ всѣки почти градъ и село, отколѣ не сж получили платкитѣ си и вслѣдствие на туй тѣ живѣять у жителитѣ като ги каратъ да ги хранятъ съ най-хубавитѣ си произведения.

«Освѣнъ това тутакси слѣдъ изпълнението на Берлинскій договоръ и съобразно съ съгласието на Великитѣ сили, В. Порта като видя, че нѣма да ѝ струва нищо и за да си прѣстори че изпълнява волята на Европа въ важна една точка, заповѣда да ся изселатъ Черкезитѣ отъ Македония. При всичко че Черкезитѣ въ всичкитѣ си злодѣйства неиспльнявахъ освѣнъ заповѣди тайни, или явни, нѣ тѣ ся истикахъ вѣнъ отъ областъта и Диванътъ горделивъ ся испрѣчи прѣдъ свѣтътъ и каза: «А, колко сме добри и послушни!»

Слѣдъ 4 мѣсяци, тия сжщи Черкези съ знанието на Правителството взехъ да ся завръщатъ въ Македония на чети отъ 5, 10, 20 и даже по̀ многочисленни отъ 300. Вслѣдствие на туй Консулскитѣ власти направихъ нѣкоя заблѣжки на Солунскій Валия. Нѣ самото слѣдствие на тѣзи примѣчания бѣше обнародванието на една заповѣдъ, съ която ся запрѣщаваше на Английскитѣ кораби да носятъ емигранти безъ официално дозволение. Нѣ Италианскитѣ, Французекитѣ, Турскитѣ и други кораби слѣдватъ да донасятъ въ всѣко пѣтешествие множество чети и както ся види Турскитѣ власти намѣсто да имъ позволятъ да ся заселятъ въ оособенни за тѣхъ мѣста, гдѣто да образуватъ свои общини, които да могатъ да ся надзираватъ или контролиратъ отъ страна на правителството, тѣ ги прѣскатъ въ малки дружини отъ по 8 или 10 души по всичкитѣ земледѣлчески окржжия, въ които тѣ сж *чуматъ* на трудолюбивитѣ и уже угнѣтенитѣ Христиани, а похвала сж само на ония, които дирятъ злото и го гонятъ въ Прищина, Мънастиръ, Солунъ и Цариградъ. По сжщий начинъ Портата ся бѣше задължила въ Берлинскій Конгресъ да не употреби за стражи по границитѣ си перѣдовна войска, каквото баши-

бозуци и Черкези, при всичко това гъзи задължения ся не изпълняватъ съ обикновенната безстидность, твърдѣ характеристическа на всичкитѣ работи въ Юго-Источна Европа. Тъй названитѣ стражари сж сега, уви! *Кърсердари и хайдутти* — благозвучни названия за башибозуцитѣ и Черкезитѣ. Новитѣ тъзи стражари сж сжщитѣ вѣтхи разбойници и, че играятъ вѣтхото хоро, е доста ясно отъ това, че всѣкидневно иджтъ раппорти за убийства и свирѣлости по дължината на границата на Источна Румелия до Сърбия, включително съ границата на България отъ една страна, и на Австрия, Черна-Гора и Гърция отъ друга.

«А пакъ селата ся опустошаватъ до такъвъ размѣръ, што ако не бѣхъ самъ съ очитѣ си видѣлъ това, не бѣхъ повѣрвалъ, ако и да съмъ изучилъ лошото управление на Турцитѣ.

«Това тѣй като стои, Портата слѣдва да лже Европа съ увѣрения, че реформи, основани на Органич. Уставъ за Источна Румелия «ся прѣдначертаватъ.» Както ни ся праведно забѣлѣжи завчера отъ единъ Господинъ, който дълго врѣме е живѣлъ тука, ако би още и да ся приемжтъ нѣкои добрѣ обмисленни отъ Портата реформи, тѣ ще си останатъ пакъ праздни думи, освѣнъ ако ся реформираше цѣлата управителна система съ всичкийтъ ѝ личенъ съставъ. И опитътъ, особено въ Македония доказва, че толкози може да ся реформира Турско съ Турцитѣ чиновници, колкото и да замине камила прѣзь ушитѣ на една игла. Каква полза може да има отъ най-добритѣ и най-точни закони на свѣтътъ, когато въ случай на прѣстѣпления тѣ ся не изпълняватъ; или въ граждански тѣжби, рѣшение въ полза и на двѣтъ страни може да ся купи, и слѣдъ изминуване на малко врѣмя за новъ единъ рушветъ, рѣшението може да се измѣни и да стане съвсѣмъ противоположно.»

Господинъ Розъ за да докаже описаното отъ него положение на нещастна Македония, привожда много при-

мъри, за истинността на които той отговаря, като ги е самъ съ очитѣ си видѣлъ, или чулъ отъ достовѣрни, честни и безпристрастни хора. Тѣзи примѣри състоятъ отъ обичнитѣ турски злодѣйства, свирѣпства, угнѣтения и злоупотрѣблени не само отъ правителството и чиновницитѣ му, нъ и отъ Турското население въобще, отъ распуснатитѣ низами, отъ свирѣпитѣ Черкези и отъ отчаянитѣ мухаджери. Туй несносно положение е равно нетърпимо и по селата и по градоветѣ и ся подкрѣпя систематически отъ самото правителство, въ сждилищата на което никой невиненъ и честенъ чловѣкъ не може да намѣри правда, ако я не откупи и който даде повече той печели тѣжбата. Нъ това стаяло тѣй явно и тѣй открито щото всѣки знаеа, че безъ рушветъ не може да му ся свърши работата. Тая сждебна търговия до толкози била распространена, щото явила ся нуждата да има и посрѣдници (самсари) между чиновницитѣ и публиката; такъви посрѣдници имало много въ по-голѣмитѣ градове на Македония, а особено въ Солунъ, Скопие, Велесъ и пр. Тая обаче не било едничката печалба на правителственитѣ чиновници: тѣ били ся сдружили съ разбойническитѣ чети, които опустошаватъ страната по този начинъ и за тѣзи услуги разбойницитѣ никога не ся улавятъ и никакъ не ся наказватъ. Смѣшенъ и хубавъ примѣръ навожда Г-нъ Розъ за това: когато Акифъ-Паша бѣше Солунский Валия, хваналъ се по случай отъ полицията единъ прочутъ разбойникъ, за избавлението на которого другаритѣ отъ четата му тутакси ся заловили за най-практичнитѣ срѣдства, т. е. за *рушветитѣ*. Прѣдложили на Пашата 500 лири за свободата на главатарѣтъ; нъ като не могли да пустнатъ хайдутинѣтъ безъ да стане скандалъ мѣжду Консулитѣ и вѣстницитѣ, трѣбвало да ся изнамѣри срѣдство, съ което да ся освободи разбойникѣтъ и да ся глътнатъ 500-тѣхъ лири. Градский докторъ дошелъ на помощъ на туй заплѣтено положение и намѣрилъ нуждното срѣдство: една вечеръ далъ силна доза хлороформъ на разбойника, който, прѣд-

извѣстенъ, прѣсторилъ ся на другата заранъ на умрѣлъ. Изнесли го навечеръ отъ тѣмницата и го закопали сжщата вечеръ, нѣ толкози плиткѣ му направили гробѣтъ, щото слѣдъ половинъ часъ разбойникѣтъ излѣзълъ отъ него и ся намѣрилъ този часъ съ нѣколко отъ другаритѣ си, които като съучастници въ комедията, чакали го близо до гробищата.

«Нѣ теглилата и страданията на селянитѣ е до толкози ужасно и отчаяно въ Македония, щото само тоя който ся е намѣрилъ въ Южна България прѣзъ възстанието, послѣ него и прѣзъ войната може да си въобрази. Тамъ *заптийето е царъ на селата*: располага се както му е угодно, не плаща нищо за разпоски, които послѣдватъ неговото квартирувание, злоупотрѣбъва гостоприемството на ступанинѣтъ, когото по всѣки въобразимъ начинъ убива и наскърбява и, ако намѣри срѣдство да извади нѣкой бакшишъ, той не заминава отъ селото, въ което пощувалъ догдѣ не лини съсинаний сиромакъ селянинъ и отъ послѣдната му аспирица. Праща ся, напримѣръ, отъ правителството да повика нѣкой селянинъ за работа или за тѣжба; заптийето намѣсто да отиде денѣ пристига всрѣдъ ноцъ въ селото и тозъ часъ, сърдитъ и начумеренъ, той събужда селянинѣтъ и плаши че ще го закара на сжщия часъ въ градъ. Селянинѣтъ земе да ся моли да почака да съмне, та тогава да тръгнатъ, като обѣщава ядение пиение и квартира, нѣ заптийето ся съгласява на това само тогава, когато му даждѣ още и 1 или 2 лири, спорядъ състоянието на селянинѣтъ, който като не склопява изведнаждъ на толкова почнува ся пазарлъка съ него и щомъ стане съгласието, заптийето слиза отъ коня, дава го на ступанинѣтъ да го развожда, а той влазя въ стайтѣ, гдѣто спи семейството на селянинѣтъ и слѣдъ като го събуди поржча и ястие каквото му е угодно, което ако му ся не понрави, тѣжко и горко на бабата или булката, която го е готвила. Ако има мома или млада булка въ къщи, тя шхта на заптийето и щомъ като е хубава, тя не може да ся откачи отъ погклетѣ на свирѣнийтъ звѣръ.

Нъ не е само тоя бичъ, който при официалниятъ си правителственъ характеръ опустошава и съсипва земледѣлческото население въ страната; има и другъ бичъ още по-нетърпимъ; той е *мъстнитъ турски беове*. Тъ пакъ не щѣли да узнаятъ, нъ карали както имъ понася, било за въ полза на интереситъ си, било за удовлетворение на страститъ си. За доказателство Г-нъ Розъ привѣжда единъ примѣръ доста характеристиченъ на този родъ угнѣтения:

«Нѣкой си Идрецъ-бей отъ голѣмитъ и свирѣпи беове на Скопие, който сега за сега ималъ 7 отвлѣчени Българки въ харемтъ си, отишълъ прѣди нѣколко деня съ дружината си наедно въ чифликътъ си близу до Скопие, гдѣто като привикалъ Българскыйтъ кметъ, наложилъ му обичното сега въ Македония наказание, т. е. *объсиль го за малко време съ краката нагоръ*. Слѣдъ като ся общалъ обаче, че ще приведе всичкитъ селяни да даджтъ на бея по 100 гр., свалили го отъ дървото и щомъ като дошли заедно съ другитъ селяни при Идрицъ-бей, заповѣдалъ имъ да му доведатъ всичкитъ хубави селски момичета. Нѣмало що да се стори и дъщеритъ на християнскитъ бащи ся доведохъ въ чифликътъ. Тѣзи дѣвойки, мѣжду които имало и момичета не по-голѣми отъ 12 години, били насилени да присжтствуватъ за три деня на гнусавитъ пианства на тѣзи свирѣпи звѣрове и прѣзъ всичкото това време, тѣ прѣтърпяли такъви убудни обезчестения, каквито само вѣсточпата безобразна фантазия може да измисли.»

(в. Марица бр. 105 и 108, год. 1879).

Нюстендиль, 5 Юний 1879 год.

«Пжтници отъ Охридъ, които минахъ днесъ прѣзъ тукъ за Влашко, казватъ, че отъ единъ мѣсець насамъ Турцитъ по оная страна били много разярени противъ Християнитъ и то по-вече защото били Българи. Прѣзъ тоя мѣсяць станали доста злоупотрѣбления и убийства; тѣ сж слѣдующитъ:

«По Охридско Окръжие имало до 200 души хайдучи отъ Охридскитѣ Турски села и Дебърци, които раздѣлени на 2 – 3 части ходили явно и свободно по селата дори и въ градътъ и вършили всичко по волята си, а мѣстната власть никакъ не обръщала внимание на тѣхнитѣ злоупотрѣбления. Нѣкой си Дебранець, по име Тазвирь, който ималъ съ себе си до 100 души дружина, затворилъ всичкитѣ пжтица и освѣтъ що си прѣкъснали честитѣ сношения мѣжду Охридъ, Рѣсенъ и Битоля, нѣ не смѣяли нито гражданитѣ, нито селянитѣ да излизать внѣ по селскитѣ си работи.

«Тия хайдучи завели въ плѣнъ четирма отъ най-първитѣ чловѣци и искали за тѣхъ голѣми количества паря и, ако не имъ занесътъ паритѣ, щѣли н: само тѣхъ да загубятъ, нѣ и всичката имъ челядь да исколятъ и кжщитѣ имъ да изгорятъ.

«Троица търговци отъ с. Горня-Бѣлица били на пазаръ въ Полградецъ и на връщание за дома си ся изгубили и до днесъ още не имъ ся е нашълъ трагѣтъ.

«Добитѣкъ въ бѣднитѣ селяни вече не останалъ, защото всѣки день имъ грабили овци, кози, говеда и конѣе, а пакъ женската имъ челядь ежедневно безчестили и насилствували.

«Христю Бале отъ Охридъ на връщание за дома си отъ Рѣсенъ билъ обранъ до риза, такожде и нѣколцина кираджие сж обрани на Петрино и имъ ся зели нѣколко конѣе.

«Казвать че Оломанъ-ага, синъ на Илязъ-Паша отъ Дебъръ, който живѣе въ Охридъ, ся располага вжтрѣ въ градѣтъ, както му било угодно и мѣстната власть никакъ не марила къмъ самоволията му, а както се виждало била благодарна отъ неговитѣ надъ Християнитѣ притѣснения. Казаний Оломанъ по своеволието си непозволявалъ на другитѣ търговци отъ другитѣ окръжия (внѣ отъ Охридското) да продаватъ жито, за да може той да продава съ скжпа цѣна своето при-

брано отъ дѣсятъкътъ още прѣзь 1877 година. Оломанъ-ага бялъ до толкози свирѣвъ, щото ако нѣкой отъ селянитѣ му си въспротиви на нѣщо, то на утрѣто не бива живъ, защото праща своитѣ злодѣйци, които храни у дома си и убиватъ по волята му оногова, когото онь пожелае; съ една дума пѣтницитѣ искатъ да потвърдятъ, че живѣянieto на Християнитѣ било много опасно.

«Сжщитѣ пѣтници разказватъ че на пѣтътъ мѣжду Паланка и . . . . Турцитѣ всѣкидневно ограбватъ и убиватъ, които имъ ся паднатъ въ рѣцѣтъ.

(в. Марица, бр. 100).

Дупница, 8-й Августъ 1879 год.

«Македонскійтъ Българинъ вмѣсто да види въвожданието на обѣщанитѣ му прѣобразования отъ Берлинскійтъ Трактатъ, той напротивъ изъ день въ день ся вижда въ по-голъма неизвѣстность, посрѣдъ ужасна анархия, придружена отъ една страна отъ грубитѣ обнасяния на съжителитѣ имъ Турци, а отъ друга — отъ непростимото нехайство на мѣстнитѣ власти. Прѣди нѣкоя и друга година ако пострадаеше или загинеше нѣкой Християнинъ, роднитѣ му можаха да намѣрятъ поне единъ пристѣлъ до правителството за да искажатъ своитѣ тѣжи и да поискатъ едно удовлетворение. Днесъ обаче Македонскійтъ Българинъ е лишень и отъ това право. Днесъ той ся прѣслѣдва на всѣкадѣ и неговитѣ жалби не ся зематъ въ внимание отъ никое началство.

«Въ с. Палатъ (Мелнишко окръжие) единъ Турчинъ насиль едно 14 годишно момиче и когато баща му отишълъ да ся тѣжи на Мелнишкиятъ Каймакаминъ, то този послѣдний го изгенилъ по единъ най-грубъ начинъ, като му забѣлѣжилъ, че насието върху дѣщеря му е извършено отъ пѣкакви си комити, които той отъ злоба прѣдстава за Турци. И тѣй бѣд-

ний баща билъ принуденъ да се върне безъ никакво удовлетворение, нъ догдѣто да пристигне въ селото си сжщиятъ Турчинъ го посрѣща на пжтьтъ и го съсиява отъ бой, защото ся осмѣлилъ да се оплаква отъ него.

Тукъ дописникътъ изброява още много други злоупотрѣбления отъ страна на Турското население и на самата власть и прибавя:

«Прѣди 6 дни нѣколко души Турци отъ с. Бѣлица (чисто Турско) влѣзли пощѣ въ догана на Антонъ Миховъ и слѣдъ като го мжчили нѣколко часа за да имъ даде пари, най-сѣтнѣ го съсѣкли на части и окачили го на стѣнитѣ на стаята. По-добритѣ и по-лѣжки стоки отъ дѣлянтъ на този злощастникъ били ограбени на часа, а другитѣ ся намѣрили на сутринята расхвърлени безъ да ся знаятъ причинителитѣ на това. Нѣма съмнѣние че почтенийтъ Каймакаминъ ще хвърли вината върху тѣй нарѣченитѣ комити, макаръ че казаното село се състои отъ 400 чисто Турски кжци.

«Турцитѣ отъ с. Грынчаръ искатъ настоятелно отъ с. Влахи (Мелнишко Окр.) 120 лири тур. за нѣкаккви си говеда, които имъ ся изгубили миналата година.

(в. Марица, бр. 108).

Навала, мѣсяць Августъ 1879 г.

«Отъ нѣколко врѣме на самъ страната ни, която прѣди години цвѣтяше, е заприличала на пустиня; ужасенъ хаосъ, ужасна анархия на всждѣ. Никой не смѣе да излѣзе внѣтъ отъ градътъ изъ окржгтъ, да глѣда работата си, защото на всѣкждѣ ще срѣщне обири, убийства и пр. Отъ една страна тѣй наричанитѣ комити, на които е дотегналь притѣсненитѣ животъ въ свѣта, върлуватъ по селата и застрашаватъ Драмскитѣ бейове, остатъци отъ феодалнитѣ еничерски врѣмена^{ли} и нуци на прочутитѣ деребейлеръ, а отъ друга страна тѣзи

последнитѣ воспользували отъ този редъ на работитѣ извършватъ нечути злини и варварства върху беззащитното Християнско население. *Кормицалъж Ахмедъ бей*, лудъ фанатикъ и старъ прочутъ изидникъ е станалъ всемогъщъ въ тази страна и отъ него зависи живота на всѣкого. Този най-големъ Християнски, а особено Български гонителъ испраща по селата свои агенти да събличатъ горкитѣ селяни и тѣжко на оновова, който не ги е приелъ да имъ даде исканата сума.

«Отъ друга страна и властта испраща да гонятъ ужъ комититѣ башибозуци, които зематъ и последната аспра на селянина. Мѣжду башибозуцитѣ и комититѣ често ставатъ сблъсквания въ връда на първитѣ. Убийствата сж безбройни и за това никои не смѣе да отиде отъ едно село на друго, защото щомъ излѣзе вѣнъ отъ града или селото веднага ще налѣти на нѣкоя башибозушка чета, която на часа ще го обере и скастри (съсѣче) на мѣстото. Ако слѣдъ това роднинитѣ на убититѣ отидатъ да се оплачатъ на властта за станалото, ще имъ ся отговори, че злодѣянството е извършено отъ страна на комититѣ и слѣдователно не била отговорна за това . . .

. . . . . »

(Марица бр. 113).

Дебрь, м. Августъ 1879 г.

«Единъ отъ най-горѣшитѣ родолюбци, Тодоръ Кехая, който е развилъ голѣма дѣятелность по народното нисвѣстяване, прѣтърпе голѣми загуби на 19-й Юлий. Една банда Турци и Арнаути нападна бахчията му и откакъ закара 4.000 овце, 20 коня и много стотини оки масло и сирене, уби синьтъ му и двамата му стражари и избѣгна въ плапината Гястра. Правителството, макаръ и извѣстено на връме за това, не е взело никакви мѣрки за удовлетворение на потерпѣвшитѣ.

Неврокопъ, 1-й Септемврий 1879 г.

«Горестнитѣ викове, които постоянно ся издаватъ изъ жалжхнала и забравена отъ всички Македония противъ гнуснитѣ насилства и произволи на господствующето плѣмя, оплакванията и призованието милостыта на мнимитѣ чловѣколюбци оставатъ *гласъ вопиющаго въ пустынь*. Сърдцата ни сж вече паранени и потънали въ кръви, убити сме отъ всѣка страна отъ злини, отъ неправди, отъ нещастия, и не знаемъ гдѣ и къмъ кого да обърнемъ поглѣдитѣ си за помощъ, облѣгчение и утѣха. . . .

«Единъ отъ добродушнитѣ (?) челяди на Отоманскитѣ народъ въ нашиятъ отпътенъ (сапа) Неврокопскій окръгъ, който е изворъ на пай-голѣмитѣ неправди и оплаквания, е *Тезфикъ-бей*. Прѣди нѣколко години той бѣше испратенъ отъ родителитѣ си да ся учи и въспитава въ Франция, гдѣто като свърши курсътъ на наукитѣ си въ тамошнитѣ кафешантани завърна ся въ родното си мѣсто — Неврокопъ. Тукъ Българското население го посрѣщна съ неисказана радостъ, защото си мислише, че като Парижски въспитаникъ, той ще притѣжава всички добри качества и слѣдователно ще му бжде най-ближенъ ходатай прѣдъ правителството, а въ сжщото врѣме и опора противъ кознодѣйствата на вжтрѣшнитѣ врагове на Държавата — Гръцитѣ. Нъ уви! горката рая бжде ужасно измамена, защото прѣдполагаемитѣ застъпникъ не подиръ дълго врѣмя излѣзе най-лошъ и немилостивъ хищникъ. Като лице, което ся радваше на симпатиитѣ на Правителството, той ся повика на царска служба и вмѣсто да покаже, че заслужава довѣрието и обичыта на раята, той напукъ ся показа върлъ гонителъ на тая послѣдната и грабителъ на чловѣческитѣ права. Тѣжителтъ, комуто ся стои правото, подъ прѣдлогъ че ще му помогне, поевропейчениитѣ Турчинъ толкози го оскубва, щото първий хиляди пжти ся кае за гдѣто е поискалъ правото си. Нъ на ненаситнитѣ бей не

стига това: прѣзъ цѣлата година той распраца по селата своитѣ ушаци: чубукчие, кафеджие, харемь-кехлаяарь и пр. да събиратъ отъ бѣднитѣ селяни: ягнета, кокошки, масло и пр. и тѣжко на онзи, който откаже да даде поисканата храна или, ако нѣма такъва, пари. — Въ находящето ся 4 часа на Сѣверъ отъ града, с. Ковачевица нѣкой си Никола Ив. Ковачевскій си докаралъ отъ 2 часа далечъ вода за воденицата, за която работа потрошилъ отъ 30,000 гр. нагоре. Изядникътъ бей обаче, безъ да го е грижа, че това е влиюща неправда, отнима водата и казва на Ковачевски че ако отиде да се оплаква противъ него той нѣма да го търпи живъ прѣдъ очитѣ си *).

«Ако искахъ да ви изброя всичкитѣ гнусни и безнравственни дѣла на този изядникъ и на много още други неговии събратия, книга и мастило не биха ми стигнали.»

(в. Марица. бр. 115).

Долнето писмо е отпразилъ прѣзъ м. Октомвр. 1879 единъ пктемештенникъ изъ Македония до една високопоставена личностъ въ Европа.

« . . . . .
Когато стигнахме въ Банско (Неврокопско окр.) по вече отъ неговитѣ жители и на други четири ограбени села бѣхж ся завърнали въ голитѣ си домове и зануствѣлитѣ си огнища, насърдени отъ царска прокламация. Въ това врѣме Банско ся държаше отъ единъ табуръ аскеръ подъ командата на Шукру-Бейя.

« . . . . . Всичко, което Българитѣ бѣхж носѣли, ся трѣбеше отъ солдатитѣ и конетѣ имъ. Не стигаше това, нѣ

---

*) Н. Ив. Ковачевски, повойний ми баща, вследствие на това заканване, раздѣли ся съ сѣмейството си за всѣгда и дойде при мене въ Батакъ, гдѣто слѣдъ нѣколко мѣсеца слѣдитѣ на турскитѣ гитѣ прѣзъ 1876 г. довършихж тѣгловнии му животъ.

ся искаше и десятъкъ отъ онуй което потрѣбяхъ (така наричаното право *дшиъ-хакъ*). . . . Солдатитѣ често нападахъ жителитѣ по къщитѣ имъ, та ги мѣчехъ и обирахъ. Много таквизъ дѣла на окървавени и обрани хора паднахъ прѣдъ вниманието ми. Тѣхнитѣ жени и дѣщери ся гоняхъ отъ аскерть дори и по улицитѣ и домоветѣ имъ. Бѣлокосата баба и 10-годишното момиче еднакво ся нападахъ. И когато гражданитѣ помолихъ Шукру-бейова приятель да ходатайствува прѣдъ него за спиране тѣзи свирѣнства, той отговори, че Бейовото намѣрение бизо да ся извадятъ отъ града (Банско) до 300 Българки и да ся намиратъ въ солдатскитѣ лагеръ за тѣхно наслаждение . . . . . Нѣколко пкти насѣнь ся стрѣсвахъ отъ ужасни желски писъци. Нападнатитѣ отъ пощната стража (солдати) викаха за помощъ. Въ това врѣме никой освѣнь солдати не можеше да ходи изъ улицитѣ.

«Отъ този обранъ градецъ Турцитѣ искаха за нѣколко дни да имъ съберхъ 3.300 лири тур. данкъ . . . Заптивтата най-немилостиво биехъ хората по улицитѣ и то безъ никаква причина. Когато тѣзи биени, ограбени, обезчестени отивахъ да ся оплакуватъ на властитѣ, питаха ги: «познавате ли ги, имате ли свидѣтели» и ги испжждахъ съ подигравки. †

«Една вечеръ бѣхъ на разговоръ у управителя на Разлогъ. Той мѣжду другото ми каза, че тѣхното царство било на падание, а причината на това било, защото правосъдието ся раздавало съ рушветъ, като посочи и себе си за таквъ рушветчия. На сутрѣнята дойде при него единъ онеправданъ и като поиска неговата помощъ противъ убидникътъ си, той, управительтъ, б.зъ никаквъ срамъ му каза: «колко лири давашъ? . . .»

(в. Марица, бр. 130).

Неврокопъ, 10-й Октомврий 1879 год.

Европейский миръ, който трая нѣколко години — отъ сключванието на Паризский Договоръ до 1877 год. — съ

отваряннето на Руско-Турската война ся наруши и конечно съсипа, а слѣдъ 15-мѣсячното му нещастестванне отъ събиранието на Европейскитѣ дипломативъ Берлинъ пакъ сж възстанови За негова трайность ся създаде прочутий Берлинский Трактатъ, който несправедливо распокжса цѣли 5 вѣка немилостиво насилствуваний Българский народъ. Този мѣждународенъ актъ има за слѣдствие, подъ прѣдлогъ да въдвори нарушени миръ и възстанови тишината, да направи нашето положение едно отъ най-несноснитѣ. И, дѣйствително, Българитѣ ся распокжсахъ на петъ части, отъ които най-грозната участъ ся падна на клѣта Македония. За увѣрение на читателитѣ Въ азъ ще прѣведа нѣколко фактове, които ще подтвърдятъ горнето.

Всякому е извѣстно, че подиръ отгѣглюванието на Русситѣ отъ България и источна Румелия въ страната ни дѣйствувать разбойнически чети, които много пжти сж нападали злочеститѣ Българи. Една отъ тѣхъ напоследне, като минувала покрай нѣколко Българ. села, поискала отъ населението пжтническа храна. Горкитѣ селяни ако ѝ откажехъ непрѣменно щѣхъ да се изложатъ на сериозни опасности; слѣдователно, дали ѝ всичко що искала. Подиръ нѣколко дни мѣстното правителство ся научава за все това и испровожда агенти да дирять четата. Нъ уви! Злочестата рая, вмѣсто да намѣри съжаление за даваната ѝ много пжти храна у правителстеннитѣ испратеници, ся натиснова отъ послѣднитѣ и съ обѣщание, че не ще ся закара въ Неврокопъ, ся оголява: изѣдницитѣ зели на кои по 10 т. л., на кои по 15 т. л., на кои 20—30 т. л.; нъ и това не стигало: тѣ ся пакъ подкарали отъ агентитѣ и мъчени по най-звѣрски начинъ, пристигнахъ въ града ни гдѣто на часа ся затворихъ. Всичкитѣ тия сж първенци отъ Българскитѣ села: Гайтаниново, Либахово, Скрбатно и Ковачевица. Изъ мѣжду тѣхъ е и Никола Ковачевский, отъ Ковачевица, който ся обвинява единствено въ туй, че прѣди 15—20 дние отишьтъ въ Батакъ да ся види съ двамата си сина, които сж отъ една година насамъ учители тамъ.

Каква ли ще бжде участъта на тѣзи злощастници въ тойзи пустъ затворъ, който мнозина нашенци е погълналь — самъ Богъ знае. Става 3 дни откакъ сж ги докарали, а още нищо не сж ги читали.

«Отъ вѣренъ источникъ ся научавамъ, че Сѣрезската тъмница ся пълнила отъ женитѣ на тѣй наричанитѣ комити, които сж отъ овзи окржгъ. Прѣдлага имъ ся да прибержтъ мжжетѣ си, инакъ щѣли да ся испроводять на заточение въ далечна страна.

«Такъвъ е драгоцѣнный плодъ на знаменитий Берлинский Трактатъ.»

(в. Марица, 130 брой).

«. . . Привсичкитѣ изввления на турското правителство, че ще въвожда обѣщанитѣ отъ Берлинский Договоръ реформи, властитѣ въ Македония искать отъ всичкитѣ тамошни Българи да ставать поржчители единъ за други. Щомъ нѣкой Българинъ не може да си намѣри поржчитель или главата на нѣкое сѣмейство отсжтствува отъ селото си, страдания нечути и невидени ся налагать. Така и фамилията на Хаджи попъ Атанасъ отъ с. Старчища (Неврокопско), по настоящемъ който священнодѣйствува въ с. Цѣрово (Т.-Пазардж. окржгъ), както и фамилията на Георги Гавалюговъ отъ сжщото село сж хванати и до най-малкото дѣте сж затворени въ Неврокопъ. Въ тоя градъ имало и много други Български домочадия, докарани незвѣстно отъ гдѣ и затворени. Нѣкои отъ тѣхъ били запрѣни въ *конака*, а други въ *дебоа* при войницитѣ . . . . .»

(в. Марица, бр. 134).

Неврокопъ, 7-й Ноемврий 1879 г.

«Въ прѣдинното си писмо бѣхъ ви писалъ, че ся научавамъ отъ вѣренъ источникъ, какво Сѣрескитѣ тъмници ся

пльнили отъ фамилитѣ на тѣй наричанитѣ комити отъ то-
зи окръгъ. Тая мѣрка земена, види ся, отъ високитѣ турски
кржове, не закъсиѣ съ въвожданието си и въ нашии окръгъ
Слѣдъ 5—6 дни, откакъ ви бѣхъ писалъ, дойде отъ Сѣресь
единъ високъ Турски чиновникъ и на часа распроводи свои
человѣци по всичкитѣ участъци на окръга ни. Едни отъ тѣхъ,
придружавани отъ едно отдѣление войска, на 30-й миналаго ся
отправиха за с. Ковачевица (Неврокопско), гдѣто пристигнали
прѣзъ нощта часътъ около 4—5 по турски; обиколили се-
лото и поискали отъ тѣхъ комититѣ (?), коитѣ тѣ ужъ хра-
нили въ домоветѣ си. Исплашенитѣ фамилии настрѣхнали отъ
страхъ, кога чули гърмѣнието на пушкитѣ и голѣмъ трепеть
обвзель всички. Не ся минало много и нападателитѣ нахлу-
ли въ кщцята, распрѣснали цѣлитѣ домочадия и взели да
грабятъ кой каквото докачи; беззащитний нѣжний полъ и
сега не можиль да избѣгне злоупотрѣблението. Най-послѣ,
като прѣкарали нощта съ прѣтърсванието на кщцята и осъм-
нали, агентитѣ съ врождената си свирѣпость почнали да
работятъ: незамѣтно тѣ распроводили солдатитѣ да привож-
датъ бацитѣ на отсутствующитѣ отъ селото; това ся на ча-
са извършвало. Бѣлокоситѣ старци безъ да ся питатъ, кждѣ
сж синоветѣ имъ и на каква работа сж, ся налѣгали отъ
4—5 солдати и прѣтърѣввали жестокиѣ удари на агентитѣ,
които удари, по всякаква вѣроятность, ще ги снематъ безъ врѣ-
ме въ студений гробъ. Слѣдъ това ся докарвали цѣлитѣ фа-
милии дору и сродницитѣ на отсутствующий и въ минутата
ся затваряли въ свинскитѣ живѣлища. Тукъ, като ся събира-
ли всичкитѣ подобни, ся прѣдавали на нѣколко солдати, кои-
то по пхта си играли съ честъта имъ, както имъ ся порѣв-
вало. На 5-й т. м. тия злочестници пристигнаха въ града ни.
Една отъ женитѣ, непраздна, останала по пхта да ражда.
«Всичко горѣказано ся повтаря на всякждѣ по всички-
тѣ села и, Боже мой, като да може человекъ да послуша
отъ едно високо мѣсто отчаянитѣ викове и пищения, ще му

настръхнатъ космитѣ на главата и съ горчивъ плачь ще земе да оплаква тѣзи злочеста страна : клѣта Македония ! тѣй ли е било писано на тебе, която си надарена отъ природата съ толкозъ добрини и богатства, да станешъ невинна жертва на европейската дипломация ? . . . .

« До сега сж пристигнали около 100 домочадия ; тѣ сж турени въ най-лошитѣ тъмнични стаи и, по причина на малкото помѣщение, сж натрупани единъ възъ другъ. Старцитѣ и бабитѣ прѣзрително ся тѣпчатъ отъ всичкитѣ турци полицейски и граждански, а младитѣ жени, момитѣ и 8-годишнитѣ момичета сж въ орловитѣ ноктѣе на грубитѣ и вѣроломнитѣ солдати, които безъ никакъвъ страхъ и свѣнение ся наслаждаватъ въ скотскитѣ си страсти. Под-отбраннитѣ дѣвойки сж земени и притворени въ квартирата на Серский чиновникъ и му служатъ за допълнителни на удоволствията. Съ една рѣчь слабий полъ беззащитно е оставенъ на гнусавий турский произволъ.

« Едни отъ пѣ-прѣдишнитѣ затворници на 30-й Октомврий ся закарахъ въ Съресъ. — Научавамъ ся, че тѣ, клѣтитѣ, били тѣжко болни отъ немилостивитѣ удари на запитетата.

« Християнска образована Европо ! защо тѣй безчовѣчно постъпи съ злочеститѣ Македонски Българи ; защо злоупотрѣби придобититѣ чрѣзъ 5—вѣковното ни тѣгло права и днесъ ни хвърли въ такъво положение, каквото нито най-голѣмитѣ грѣшници не щатъ да иматъ на второ пришествие Господне ! Нѣ знай, просвѣтена Европо, че невиннитѣ души, които ти принесе жертва на частнитѣ си каприции, ще искатъ удовлетворение прѣдъ Небесния Сждия ! Знай, че тѣхната кръвь ще ороси и е оросила лицето ти и това послѣдното догдѣто миръ сжществува, нѣма да ся измие ! Знай, че тѣзи, които влѣзватъ безъ врѣме въ студений и грозний гробъ, отъ подъ земята ще подигнатъ гласътъ си и ще искатъ отъ Бога да ти възнагради за сторената ти вѣпнюща неправда ! Знай, че и

Историята пѣма да прѣмълчи твойтъ егоизмъ, пѣма да прѣгълтне твоето прѣстжление !»

(в. Марица, бр. 113).

Ковачевица, (Неврокопско) 9 Декемврий 1879 год.

Злочестата наша родина Македония, която е била украсена съ юнаци синове, въ мъжественнитѣ сърдца на които е врѣлъ военний духъ и на геройскитѣ чела на които най-лично ся е изображавало исполинското имъ юначество, днесъ прѣдставлява единъ твърдѣ трагически театръ, въ когото ся проявяватъ най-противоестественнитѣ начала: деспотизмъ, убийства, гнусни насилства, злоупотрѣбения, грабежъ и други такива. Днесъ Македонецътъ, който подъ силното влияние на Турский деспотизмъ е чудесно прѣобразованъ, съвсѣмъ не прилича на първобитний и е лишень отъ всичкитѣ си едноврѣменни свойства: несносното владичество до толкозъ е повлияло надъ нравственността му щото, отчужденъ отъ естественний свой героизмъ, той е испадналъ въ най-подло малодушие. Чуе ли, види ли задъ или прѣдъ себе си да минува голъ тручинъ настрѣхва отъ страхъ за да го несполѣти нѣщо зло; потропа ли му съ кракъ — да го заплаши — дрипавий Мюсюлмански циганинъ, той замръзнова и най-сѣтне лукавий Гръкъ и чърний Куцовлахъ заклатятъ ли му глава, злочестий счита себе си за най-нешастень: въображението му ся заскита по тъмничнитѣ жглове, гдѣто е кисналь много врѣме и си е губиль златното врѣменце — и сънѣтъ му сънѣтъ е, работата му работа ли е, нека кажатъ онѣзи, които сж имали злочестието да испытватъ подобни случаи. Нъ тойзи му паническии страхъ да ли се оправдава или не, трѣбва да ся знае. — Да, има право да настрѣхва отъ минуванието по край него на голий турчинъ, да замръзва отъ потропванието на дрипавий Мюсюлмански циганинъ и денонощно да ся безспокои отъ Гръцко-Влашкото заканвание, защото всички

показани случаи си имат и неоспоримитѣ фактически доказателства: голий турчинъ като паразитно животно всякога ся храни и пои отъ потѣтъ му; окапалий цигалинъ съ свойственнитѣ си най-низки качества, съ които навсѣдѣ ся е отличавалъ, постоянно ся облича и топли съ сиромашкитѣ му дрѣхи, а лукавий Гръкъ и черний Куцовлахъ, заклѣтитѣ негови врази, които неуморимо сж пропагандирали и пропагандиратъ мужду народа му, честити съ своето влияние въ правителственнитѣ кръгове, придобито съ най-противохристиянски работи, сж въ състояние по едно показание прѣдъ политическата власть конечно да го опростаятъ и, може би, обѣсять. За нищѣ и никакво тѣй, като видятъ, че нѣкой си Българинъ, по недопущание на обстоятелствата който е гниль въ тинята на Гръцизма и ся е придържалъ о языка му, чуждъ за него, поиска да пригърне матерний си, отивать при властѣта и, като употребать най-гнусни и нечувани лъжи и клѣвети, не слѣдъ много иматъ удоволствието да глѣдатель у вѣнчанъ съ сполука своя трудъ: наковладений клѣтникъ на часа ся грабнува и затваря въ съответствующето мѣсто — и гние ли тамъ безъ испитъ цѣли мѣсеци, гние. При това послѣднето читателть ще ся въздиви и жарко ще любопитствува да знае, кое е обвинението му, та правителството постѣпя съ него тѣй безчовѣчно. Обвинението му е туй, че той искалъ да стане *бирликъ* съ другитѣ си братия Тракийци и Мизийци, понеже самата му любовъ къмъ Българский языкъ го ясно показвала.

«Нека иде вече нѣкой да си отвори устата за Българско нѣщо, а най-паче за Българско учение!»

«Има още едно, което влияе на туй нѣщо и то е бѣдното материялно състояние на огромната часть отъ съотечественницитѣ ни, които съставляватъ ядката на народността ни. Съ една рѣчь, по настоящемъ училищата ни, които сж на брой поразително малко, сж съвсѣмъ занемарени: нѣкои сж затворени, а колкото и да има отворени, испитватъ чувствителни лишения отъ материални сръдства. А за да ся увѣ-

ри читающата публика, азъ прѣвождамъ фактъ, който ще потвърди горнето.

«Въ самый Неврокопъ, центрътъ на окръжното Управление, училището е почти праздно (съ единъ что-годѣ учитель и съ 20—30 ученика), а въ по-гольмитѣ села, училищата на които прѣди 1876 год. бѣха до негдѣ си живички, учебнитѣ заведения служатъ за живѣлище на телетата и свинетѣ; ако би пакъ случайно да ся появи нѣкакво исключение, сирѣчь, нѣкое досегашно грѣцко училище, посѣтителитѣ на което сж били исключительно български дѣтица, да иска да ся обърне на българско, тутакси ся зематъ всевъзможни срдства и мѣрки отъ Фенерското Духовно началство и народнитѣ сподвижници ся замръслѣватъ отъ властѣта.

«Такъво е днесъ положението на Македонскийтъ Българинъ».

(в. Марица, 145 брой).

Батакъ, 30 Декемврий 1879 год.

«Надѣждата, която Спасителтъ ни прѣпорѣчва за въ всякоя случай, въодушевлява ни и притчата, съ която Иисусъ Христосъ е олицетворилъ осжществлението на надѣждата — притчата за неправедний сждия, днесъ бурно шуми въ ушитѣ ни и ни казва: тичайте при неправедний сждникъ, като сиротата жена (която ся споменува въ тая притча), тропайте на вратията му, безспокойте го непрѣстанно, искайте си правото и той като види себѣ си изложенъ на непрѣкъснато безспокойствие, вашето хлопание като му проглуши ушитѣ, най-сетѣ като познае и разбере, може да признае, честъ имали право и да ви даде дѣлтъ! — Туй ни насърѣчва и кара да хлопаме на портата на тѣй наричаната человѣколюбива Европа и да ѝ явяваме ежеминутнитѣ си угнѣтения. Нъ да ли да имаме сжщата надѣжда, която е имала и сиротата жена? — Въ това ний ся коле-

баемъ, защото тя като ходила много пжти при неправедний сѣдникъ, най-послѣ послѣдний чуль въпиющій ѝ гласъ и далъ удовлетворение на просбата ѝ; а ний, клѣти Македонски Българе, като че ли сме осѣдени отъ Небесний Сѣдия на вѣчна мѣжа, та при постояннитѣ оплаквания, при безбройнитѣ прошения . . . . нигдѣ не намѣрихме отзивъ на горѣщитѣ ни викове, нигдѣ не намѣрихме съжаление, никой не ни оправдава жаркитѣ надѣжди, надѣжди за съществуване, никой не ни чуе; всяко наше искание остава *гласъ вопиющаго въ пустинь*. Да ся отчаеме обаче, та да мълкнеме, неправедний сѣдникъ — Западна Европа — прѣдъ цѣль свѣтъ ще прогласи нашитѣ оплаквания за неправедни, за съвсѣмъ неистинни, за чисти измислици. За туй и азъ единъ отъ синоветѣ на злочеста Македония не мълквамъ, нѣ съ още по-силенъ гласъ исповѣдвамъ неноснитѣ мѣжи и теглила, подъ които кански пищатъ Македонскитѣ Българи и отъ нигдѣ неочакватъ помощъ.

«На 25-й того мѣстната ни — Неврокопска — власть испроводила единъ жандармерийски конникъ, по име Саидъ Арапинъ, въ селото Долень да събира даванието, гдѣто като пристигналь, расположилъ ся въ една отъ най-богатитѣ кѣща, въ която щѣли да му ся направятъ отъ младитѣ домакинки: погачи, зелници, пилафе и други раскошни ястия. Жителитѣ щомъ ся извѣстили за пристиганието му хванали едни възъ долъ, други низъ долъ. Нѣ турчинътъ отишьль ли си? — Не; той прибѣгналь до едно срѣдство, което му ся прѣпоржчало отъ врожденитѣ му чувства. Като си припомнилъ мъгливата епоха, въ която живѣе и като си прѣдставилъ, че гяуритѣ сж чедо безъ баща, стадо безъ пастиръ, село безъ кучета, за прѣтства ся самъ самичкъ да извърши посланието: зима тефтерътъ, закарва отпрѣдъ си селскій кехая (протогеръ) и тръгва отъ кѣща въ кѣща. Старцитѣ, бабитѣ, женитѣ, момитѣ дѣцата плачатъ, пищатъ — искать да имъ остави 3—4-тѣ оки царевично брашно, едничката имъ храна, нѣ немолимий жандармъ молба не разбира: едни ударя съ камшика

си, други ритнува съ кракътъ си, трети потъркала на земята и потъква, на четвърти удара юмрукъ по зжбитѣ — прѣкъсва растрепераний имъ гласъ и имъ зима брашнѣцето, всичката имъ надѣжла за животъ*). А еаханъ, тиганъ, котель, казапъ още откога сж събрани за сжщото давание и продадени на съжителитѣ имъ помаци съ най-долна цѣна! Туй е накарало мнозина Доленци да напуснатъ милата си бащиния, та да ся скитатъ по Тракия и България като най-окаянии сжщества. И дѣйствително отъ какъ стана тоя правителственъ натискъ до днесъ много семейства само отъ казаното село сж емигрирали и въ тая люта зима гладни и голи мръзнатъ по улицитѣ на освободена и полуосвободена България. — Нъ да не мислимъ, че по други села това давание ся събира по другъ начинъ; горнийтъ гнѣтъ ся повтаря всжду.

«На 26-й того една масса Помаци, които ся връщали отъ свадба и щели да заминатъ прѣзъ сжщото село (Доленъ), срѣщатъ на пята си 5—6 души дръндари, оставятъ ги на риза и на гащи и за всяко туй благодаряватъ имъ съ жестокъ бой, когото нещастнитѣ едвамъ понесли. Сжщитѣ Помаци, като замръкнали въ селото, гдѣто имъ ся дало, издѣйствувано съ пожъ, посрѣщание съ раскошни ястия, прѣзъ тъмната нощъ употрѣбявали гнусни насилства възъ нѣжний полъ и четири часа прѣди да ся съмне излѣзли си нагробени кой съ каквото е могълъ. Отъ тамъ тѣ нападатъ на едно Доленско стадо, забиратъ му тритѣ четвърти и ги закарватъ по селата си: Кочень, Фъргово и Жижово, отличающи ся съ своитѣ бабаитѣ жители помаци. Ограбенитѣ Доленци слѣдъ 2—3 деня като отивали въ казанитѣ села да просятъ хлѣбъ, видѣли и познали своята покщнина и жива стока, нъ непосмѣвали нито устата ла си отворятъ, защото бабаитѣ нѣма да ги търпятъ живи прѣдъ очитѣ си нито една минута. — Тѣй пазн Македонецътъ своитѣ имотъ и честь!

*) Прѣзъ 1879 и 1880 год. въ Македония имаше страшенъ гладъ: та нещастнитѣ Българи тамъ тегляха и отъ този бичъ Божий. Много смъртни случаи имаше.

«На 22-й текущаго Неврокопски пътници кираджии, като ся завръщали отъ Кавала и Драма, въ Кялаподский дервентъ (Зжненско Окръжие) ся нападнали отъ една многобройна чета Юруци, които сж прочути въ тоя окръжъ по своето разбойничество, обиратъ ся и ся оставятъ на долни дрѣхи; конетѣ имъ ся закарали на разбойническитѣ колиби и ся разтоварили товаритѣ имъ, които състояли отъ дървено и сусамено масло, оризъ и соль и послѣ имъ ся повърнали безъ самари, а за кирия на кираджиитѣ ся заплачено съ бой. Отъ злочеститѣ единъ, който билъ раненъ на 5—6 мѣста по главата, умрѣлъ по пътя. — Тѣй печелятъ нари Македонскитѣ Бъларе!

«Всичкитѣ тѣзи ся вършатъ прѣдъ очитѣ на властѣта, нѣтъ никакви мѣрки за прѣслѣдование на пакостницитѣ и за прѣкъсване злосторствата не зима, а напротивъ още повече съ равнодушие глѣда на систематично извършенитѣ злоупотрѣбления.»

(в. Марица, бр. 153)

Разлогъ, 8-й Февруарий 1880 год.

« . . . . . Македония, изложена на систематически угнѣтения, днесъ прѣдставлява «земень адъ»; незащищавана и отъ самитѣ ѳ пазители — управители, прилича на злочесто стадо, което напустнато отъ пастирска грижа, постоянно ся навада отъ кръвникътъ влъкъ; лишена слѣдователно, отъ всякаква подпорка олицетворява изложената на всегдашни бури всрѣдъ отворено поле гнила върба, която и отъ най-тихото вѣтрче ся отъ дъно искръща. Ето доказателства :

На 28 Януарий 3-ма Българе кираджии отъ с. Годлево (Разлошко) прѣдприели пътувание за Неврокопъ — единственний имъ занаятъ, съ който прѣхранватъ бѣднитѣ си се-

мейства, натоварили конетѣ си съ пастарма и излѣзли отъ селото си; по пътя на $\frac{1}{2}$ часъ разстояние отъ село Добринища, въ единъ долъ, нападатъ ги 5-ма турци, върволятъ ги и съ жестокъ бой, обиратъ ги и най-послѣ ги дръпватъ отъ пътя за да извършатъ трепетното кланье. Тѣ търколили първо единия отъ нещастнитѣ, завили му главата назадъ и го заклали като коза; слѣдъ туй и вторий опиталъ горчивата участъ на другарятъ си. Третий като билъ очевидецъ на мъчното испивание смъртната чаша на другаритѣ си съ наказателното кланье, помолилъ ужаснитѣ чловѣчески касапи да го убиятъ съ пушка, а не съ ножъ. Чернитѣ кръвници въ тойзи случай ся показали великодушни, та послушали жалостната молба на невинната си жертва, която не слѣдъ много щѣли да видятъ валяща ся и плуваща въ червени кръви прѣдъ краката си. Единъ отъ тѣхъ (другитѣ ся навъртали ококо, закланитѣ и крили конетѣ имъ) отдалечилъ го отъ себе си 4—5 крачи и гръмва върху му съ пушката си. Злочестий обаче въ сщцото врѣме билъ мръдналъ отъ мѣстото си, та крушумтъ не можѣлъ да му нанесе смъртоносенъ ударъ, само го наранилъ повърхностно по главата. — Тѣй ударенъ, той зель да бѣга. Турчинтъ съ единъ ревъ извѣстилъ на другаритѣ си за непрѣдвидената несполука и тѣ ся спустнали да го гонять, като гърмѣли непрѣкъснато върху му. Нъ честитий вече бѣженецъ съ лѣгкото си припкание можалъ да ся хвърли въ селото Добринища и тѣй избавя живота си. Тукъ той начаса извѣстилъ на селскитѣ първенци, а тѣ — на военний Юзбашия, който отъ много врѣме стои тамъ съ едно отдѣление войска. Послѣдний зель нѣколко отъ солдатитѣ си и ся отправилъ къмъ мѣстото на произшествието, като ималъ съ себе си за показвачъ избавеный Българинъ. При пристиганието си тамъ, Юзбашията заварилъ единъ отъ закланитѣ, че бере душа. Нѣма съмнѣние, че ако бѣше излѣзълъ съ исключителна цѣль да излови кръвницитѣ, щеше да постигне цѣльта си. Нъ той водимъ отъ пословицата «гарванъ гарвану око не вади», не

си направи трудъ да прѣтръси околността на пришествието, слѣдствието на което бѣше: какъвто отишълъ такъвъ и дошълъ. Отъ тамъ той отива въ с. Баня, което се намира близо до сѣѣната на убиството. Населението турско излѣзло и се натрушало на пхтя да глѣда *сейръ*. Тукъ показвачтъ откриль 2-ма отъ злодѣйцитѣ, които Юзбашията запрѣль. — До сега питали ли сж ги или не, незная, нъ ще кажа, че спорѣдъ слухове отъ вѣрни источники, тѣ наскоро щѣли да се испустатъ. А за улаванието на другитѣ никакви мѣрки не ся зиматъ. — Македонскитѣ Българи тѣй ся располагатъ съ свободата (безъ глави низъ доловетѣ), която Западна Европа имъ уздрави въ Германската столица».

(в. Марица, бр. 162).

Мехомия (Разлошко), 10-й Февр. 1880 г.

« . . . . .
... На 14-й единъ турчинъ, на име Аллия Мѣралипки запа-
ли три плѣвни и толкова още кжци български. Стопанитѣ
като го обадихж на правителството, то го затвори и лѣжа
2—3 вечера, отъ гдѣто ся испроводи въ Неврокопъ да го
осждятъ по-строго. Нъ тамъ като му зѣхж нѣколко жълтици,
пустихжа го. Щомъ се завърна въ селото, присмѣ ся прѣзри-
телно на пострадалитѣ българи и имъ се закани, че и тѣхъ
ще изсѣче.

«На 27-й Декемврий други двама още пѣ-зли турци, Му-
стафа Кьоралия и Мустафа Биоклу-оглу запалихж на други
Българи плявнитѣ и като ся събра царскій аскеръ ужъ да
гаси, домакинитѣ празднихж кжцитѣ (въ това село тѣзи по-
слѣднитѣ сж въ двора на кжцитѣ или близу до тѣхъ), а
аскерътъ грабаше кой каквото завърне.

«На 10-й Януарий пакъ сжщитѣ злодѣйци направихж още
по-голѣмъ пожаръ на други Българи и така всичкитѣ Бълга-

гари сж ся испоплашили и трѣператъ отъ страхъ, когато замъркнатъ».

(в. Марица, бр. 162).

«Частниятъ корреспондентинъ на Лева птъ Хералдъ пише отъ Банско : « . . . . .
. . . Прѣминахъ единъ печаленъ день въ Баня. Отъ 300 Български кѣщи, има сега около 50, въ които сж ся натрупали до 150 фамилии, отъ тѣзи които сж ся завърнали. Имаше 5 фамилии въ кѣщата, гдѣто прѣкарахъ нощъта. Казватъ, че погинали 90 фамилии въ планината и отъ болѣсть, а 60 други ся скитатъ по чужбина. Положението на тия, които сж ся завърнали, е за оплакване. Мнозина сж безъ храна и ще погинатъ ако имъ се не помогне . . . . . Една жена отъ съседнитѣ села замѣсила въ брашното отрова, яла съ 3-тѣ си дѣца и заедно съ тѣхъ заспала за всякога.»

По-надолу дописникътъ расправя за злодѣянията, които безнаказанно правятъ турцитѣ, и за тѣжкитѣ данѣци които постоянно ся зиматъ отъ страна на Правителството и като загатва за нѣкакво улѣгчение на животътъ въ страната, свършва:

«Какъ и кога ще дойде това улѣгчение подъ едно правителство, което не ще да признае ни най-малко българитѣ въ комисията за реформи, никой не може да каже».

(в. Марица, бр. 160).

«Единъ приятель ни съобщава слѣдующето относительно до положението въ Македония:

«Спорѣдъ свѣденіята, които получихме на послѣдъкъ изъ Македония, тегилата на Българитѣ [отъ день на день ставатъ по-тѣжки. Миналата година ся обвинявахъ, както и сега ся обвиняватъ Българитѣ, че били комити и че възставали

противъ властѣта на Султанѣтъ, а то както знаятъ читателитѣ ни, бѣха избѣгали отъ страхъ на нападенията на башибозуцитѣ по горитѣ за да спасятъ животѣтъ си. И, както знаемъ вече, тѣ бѣха поканени отъ самата Турска властъ да ся завърнатъ по домоветѣ си, като имъ ся обѣщаваше, че който ся завърне ще бжде опростенъ. Горкитѣ! повѣрваха тѣзи Турски обѣщания и ся завърнаха по селата си, нѣ не било на добро.

«Около 10 Марта ся напада селото Крушево (Демиръ-Хисарский окръгъ) отъ около стотина войници, които захванали да показватъ своята челоуѣщина. — Селянитѣ, разбира ся, отъ страхъ пакъ избѣгали по горитѣ, като оставили само единъ мъртавъ. Пакъ около сжщата дата жандарми нападатъ кжщата на Георги Димитровъ, единъ отъ първитѣ жители въ селото Мусомище (Неврокопско окръжие), дѣто отъ като му земали всичко що ималъ, отвели и него половинъ часъ далечъ отъ селото и тамъ го опростили съ този свѣтъ.

«Всичко туй е направено по подбуждание отъ най-върлитѣ ни неприятели, Гърцитѣ, които проповѣдали прѣдъ правителството, че Българитѣ пакъ ся готвили да възстанатъ противъ властѣта на Султанѣтъ, което увѣрено на тѣхнитѣ клевети не изгубва ни минута да прѣдвари злото. Нѣ то, види ся, да не знае, че тѣ правятъ туй съ цѣлъ да истрѣбятъ и прокудятъ по-първитѣ хора изъ Македония за да могатъ лесно да си плѣтжтъ кошѣтъ, както щжтъ, съ горкитѣ Македонци за да ги погърчатъ. Ние мислимъ, че властитѣ по Македония трѣбва да сж разбрали вече, че тѣ (Гръцитѣ) сж хора себелюбиви и искатъ да убѣдятъ и другитѣ народности съ своята Мегали Идея, отъ спрѣчканията, които направиха напоследъкъ съ Куцо-Власитѣ, които тѣй сжщо сж православни християни, защото и тѣ вече неможатъ да търпятъ тѣхното черковно иго.»

(в. Марица, бр. 171).

Около Охридско Езеро, Априль 1880 г.

« . . . . . Нъ още по-достоплачевно зрѣлице стана въ с. Злѣсти. Въ прѣминалий м. Мартъ Ризакъ бей отъ Охридъ зановѣдалъ на поляка, кехаята, да запали и изгори това село, защото селянитѣ не му дали, щото той поискалъ. Така пламна страшенъ пожаръ, въ който изгорѣха 20 къщи български, пълни съ покъщнина и храна. Дрѣбнитѣ дѣтца заедно съ злощастнитѣ си родители голи и боси по снѣга ся трѣсахъ, горчиви сълзи лѣяхъ и отъ никадѣ помощ нѣмахъ.

«Въ с. Лобуница има 3-ма разбойници Турци : Демишъ Ибишаа, Кямилъ Мемишаа и Зекиръ Иметаа, които не само въ това село правятъ голѣми загуби, нъ и по другитѣ околни села. — Демишъ Ибишаа грабна миналата година една мома, Мартина Стрѣзова, отъ сѣщото село и я закара въ Мокришъ (Корчанско Окр.) и тамъ съ всѣкакви заплашвания я потурчи, и като ходи съ нея приведе я въ Лобуница пакъ като своя жена. Търно Ивановъ, сродникъ на Мартина, направи оплакъ на Хюкюматътъ, нъ биде страшно раненъ отъ рѣченийтъ похитителъ и най-послѣ нито момата ся избави, нито нему ся помогна. Послѣ това прѣзъ м. Юний сжщий злодѣецъ гръмна върху Михала Пеневъ отъ сжщото село и го злѣ нарапи.

«Прѣди 2 мѣсеца убихъ Иованчета Ангеловъ и Костади Симовъ отъ с. Турие. Убийцитѣ сж Азино Качакъ съ 7 другари отъ с. Другово, (Кичевско Окр.). Убийството ся извършило по този начинъ : слѣдъ като ги обрали, съблѣкли ги по гащи, вързали ги за едно дърво и отдалече ги мѣрили (опушнале); не стигнало това, нъ имъ ископали очитѣ, и изсѣкли ржцѣтъ.

«Прѣди една недѣля единъ Турчинъ отъ Подгорци грабна една Христианска мома отъ сжщото село да я потурчи. И 2-та ги докарахъ на Хюкюмата, нъ момата не найде защита, нито я пушнахъ да ся разговори съ родителитѣ си. Тия дни друго едно Българско дѣвойче, Зуграфина Матева отъ с. Враниша,

бжде грабнато отъ Арифъ Чура изъ Велеша за да я по-
турчи. . . .

(Зорница, бр. 20, год. 5)

Битоля, 19-й Мартъ 1880 г.

« . . . . . На 8-й того на 1 часъ разстояние отъ града
ни на Прилѣпското шосе при рѣката Шевица ся намѣрихъ
убити: Стефанъ Антуневъ родомъ изъ Варошь, Прилѣпско
прѣдградие, и Никола Шабовъ, отъ града ни отъ Ени-
Махале.

« На 10-й того на край града ни при с. Оризари сейзътъ
на Смаилъ Ефенди (Мехкеме рейзи въ Битоля) рани съ ножъ
2-ма млади Християни, отъ които единийтъ е тѣжко ранень,
а другийтъ безъ лѣва рѣка. Всякой знае убийцата, нъ той
е сеизъ на единъ отъ главнитѣ ни аги, за това и не ся
арестува.

« Неописани сж мжитѣ, които тѣрпятъ Кичевскитѣ села
отъ нѣкого си Джемо, Кичевски Турчинъ. Джемо е такъвъ
джелатинъ, щото 80 фамилии отъ с. Слатина и Локвица сж
ся прѣселили въ Битоля и Прилѣпъ, а осталитѣ жетели —
кои убити, кои ранени, сж избѣгали гдѣто сж видѣли очи имъ.»

Тукъ дописника расправя за юначествата на прочу-
тийтъ Гръцки хайдуть капитанъ Катрахаки съ 70—80
души дружина. За тѣхъ читателтъ ще прочете въ П-йтъ
отдѣлъ на книгата.

Моруница, 9 Августъ 1880 г.

» . . . Прѣди нѣколко врѣме Турци убихъ Ангела Сто-
яновъ отъ селото ни и подиръ малко врѣме убихъ и
синътъ му Спасета. Миналата година ни изгорихъ 4 плѣвни
пѣлни съ сѣно, слама и жито. Слѣдъ тѣхъ изгорихъ плѣвни-
тѣ на Пауна Митревъ и на Стефа Яковчевъ съ всичкото

имъ приготвено зимовище. Сега пакъ на 1-й Мартъ изгорихъ кѣщата на Петка Петровъ, въ който пожаръ едва ся спаси фамилията му. Изгорихъ тоже и плѣвнитѣ на Никола Недаловъ, Матета Веловъ, Настета Трайковъ, Аврама Петковъ, Ставрета Иовановъ и Митрета Сѣкуловъ, а на другийтъ день по 3 часа прѣзъ ноцъта изгорихъ кѣщата на Цвѣтана Валовъ и плѣвнитѣ на Серафима Цвѣтановъ и Иована Гергевъ . . . . .

(Зорница, бр. 14, год. 5).

Криворѣчна-Палаяна, 22 Априль 1880 г.

« . . . Тукъ излагами само по главнитѣ злодѣйства извършени въ разстояние на една година врѣме (отъ 23 Априль 1879 г. до 22 Априль 1880 г.) въ окръгътъ и градътъ ни.

«Х. Григорий Здравковъ отъ градътъ ни, отивайки за г. Кочано, биде убитъ отъ редовни войници, които бѣхъ въ балкана и му зехъ 4,000 гр. Послѣдствие никакво.

«Петръ Шоневъ отъ с. Станци заедно съ жена си въ собствената имъ валявица ся убихъ отъ топчи на редовната войска, които обрахъ всичкитѣ находящи ся тъкани. Отъ тази фамилия остана само едно 12-годишно момче, което ся скрило подъ колелото на валявицата.

«Стоянъ Груинъ отъ с. Градецъ и жена му заклахъ ги Турци мухаджири, които обраха всичката имъ покѣщнина.

«Атанасъ Мазникъ отъ сѣщото село на пивата си бжде убитъ отъ Паланченецътъ Хаки Еф. Челибийски.

« . . . . . Осемдесетъ-годишниятъ старецъ Дядо Божка убихъ Турци мухаджири и закараха всичкото му стадо овце.

«Двама войскари отъ рѣдовната войска, като ся връщали отъ Българска свадба изъ с. Търново, видѣли въ една кѣща 2 жени и пожелали да влѣзжтъ при тѣхъ да удовлетворять скотскитѣ си страсти. Женитѣ уплашени затворили

ся въ кѣщата. Наблизо тамъ единъ мжжъ и една баба като чули писъцитѣ и видѣли, че войницитѣ тропатъ вратата, надали викъ, а тѣзи послѣднитѣ ся спускатъ върху имъ, та нараняватъ съ мартинка мжжътъ, а жената нарѣзватъ съ касатурата на нѣколко мѣста. Не ся знае да ли раненитѣ ще останатъ живи.

«Намѣри ся убить единъ Българинъ отъ с. Търново. Убийцата е неизвѣстенъ. — Въ с. Кононица богаташтъ Дѣдо Маджо Смилитъ съ 12-годишното си момче като лѣгали въ хантъ си, мухаджири Турци ги убили, обрали по-сѣкшитѣ вѣщи и запалили хантъ, който заедно съ мъртвитѣ тѣла ся обрна на пещель. Злодѣйцитѣ сж познати, нъ никой не ги закача.

«Въ с. Бѣливецъ . . . . . като си лѣгалъ при овцитѣ, дохождатъ рѣдовни войници да грабятъ добитѣка му, а той като ся молилъ и ся опиралъ, за да му не зематъ и закаратъ овцитѣ, тѣ го убили съ пушка и му закарали живата стога.

«Въ с. Тлъминци на 15-й того ся обрахж двама братия, Якимъ и Павле Вучкови. Турци сж злодѣйцитѣ; тѣ заклахж казанитѣ братия, събраха по-хубавата покѣщина! и слѣдъ това запалихж кѣщата, гдѣто изгоряхж и убититѣ. Женитѣ на закланитѣ сж нарѣзани на нѣколко мѣста и не ся знае да ли ще оздравѣятъ. . . . .»

(в. Зорница, бр. 24, год. 5).

Батакъ, 13-й Априлий 1880 г.

«Нови подвизи на турскитѣ разбойнически банди въ Доспатский проходъ, нови ужасни събития, нови касапльци отъ такъво естество, които перото отказва да опише, отъ които челоуѣческата рѣка ужасно трепти и не смѣе да ги изложи на хартия, да ги опише.

«. . . . . На 3-й т. м. минахж прѣзъ селото Батакъ: Никола Мицигулъ, Никола Тодоровъ Пардель и Анастасъ, всичкитѣ отъ с. Долень, Неврокопско, съ единъ товаръ по-

жове и съ другъ—гайтанъ, стока на Папа Марко отъ Серезъ. На др. день $\frac{3}{4}$ часа далечъ отъ Доспатъ-Ханъ (на Ташъ-Капия) ся намъбриха тѣлата имъ насѣчени на кжсове, на кжсове и накачени на крайпѣтнитѣ борики, а главитѣ имъ на тѣкнати на висока върлина. Отъ конетѣ имъ нито дира ся намъбри. На 10-й сѣщий други Доленци: Марко Ивановъ, Димитръ Жарковъ, мой тѣсенъ приятель, Георги братъ му, Иванъ Руменовъ и Ташо Костандиновъ, пѣши (конетѣ си оставили да пасжтъ въ Т. Пазарджикското поле) малко по-насамъ отъ прѣдишната сцена на кланието ся хванали, отъ сѣщитѣ касани и навързани на една ортома (вѣже) опитали остроно на ножоветѣ имъ и били затрупани въ едни близни камари. Материалната имъ загуба била тъкмо 10 хиляди гр. въ жълтици.

(в. Народний Гласъ)

Извлѣчение отъ прошениято на Г-на Ив. А. Тонджорова до Английскій прѣдставитель въ Источно-Румелийската комиссия, подадено на 20-й Май 1880 г.

« . . . Прѣдъ вскресение въ четвъртъкъ, петима Българи отъ с. Годлево, Разлогъ, като се връщали отъ работата си у дома, нападватъ ги двама въоружени Турци. Слѣдъ като ги вързватъ, и обиратъ, заколватъ трима отъ тѣхъ. А когато почнали да колятъ и четвъртия, петий побѣгва и извѣстява на правителството. Убийцитѣ нѣма никакви.

«Прѣдъ вскресение въ сѣбота, петима Турски солдати нападватъ едно Българче на дюкянть му въ с. Добринище, (Неврокопско), и съ разни жестокости върху него, докарватъ го до смърть. Тия солдати ся располагатъ съ имота на бѣднитѣ селяни и удовлетворяватъ своитѣ скотски и сатанински пожелания. Тѣзи нетърпими златорства принуждаватъ селянитѣ да оставятъ селото си и да търсятъ прибѣжище другадѣ.

«Три дни слѣдъ вскресение мнозина въоружени турци отъ Неврокопъ нападватъ селото Кременъ, и слѣдъ всякакво злоупотребувание и мъчение на селянитѣ, отъ край до край

на селото, безъ разлика на мъже и жени, стари и млади, най-послѣ извързватъ десетъ души отъ по-първитѣ селяни и ги закарватъ въ Неврокопъ, дѣто и още сж въ голѣмо страдание.

«На 5-й Априлий, единъ часъ и половина отъ сжщото село, Турцитѣ убиватъ синътъ на Ивана Рашковъ всрѣдъ пладнѣ и му зематъ десетъ оки жито и други дреболии що ималъ съ себе си.

«На 30-й Априлий, единъ часъ и половина отъ сжщото село, Турцитѣ убихж бѣдниятъ козаръ въ колибата му.

«На 12-й Май близо при сжщото село, Иванъ Петровъ като ораля на нивата си, изгърмяватъ двѣ пушки и той пада.

«Прѣди нѣколко врѣме Турска банда напада едно християнско село. За да могатъ добръ да обератъ селянитѣ, тѣ ги събиратъ заедно, накарватъ ги да лѣгнатъ възнакъ *) на земята, заповѣдатъ имъ да си отворятъ устата, забучватъ пушкитѣ въ устата имъ, и имъ казватъ, или пари да даджтъ, или ще напълнятъ червата имъ съ куршуми. Горкитѣ селяни давали всичко мило и драго, за да си избавятъ отъ такъва жестока смъртъ.

«Тамъ близо друга банда навлѣзла въ друго християнско **) село, и слѣдъ всичкия обиръ като немогли да събержтъ колкото искали, тѣ набѣждатъ една бѣдна жена, че тя е прѣкрила селскитѣ пари. За да я принудятъ да ги даде, тѣ зематъ дѣтето ѝ и почнуватъ да го пекжтъ на огнь прѣдъ очитѣ ѝ. Колко ли е страдала тая злощастна майка, като е глѣдала страданието на дѣтенцето си и е слушала страшний му вѣкъ, всѣкой може да си въобрази, когато узнае, че като ѝ повърнали половинъ испеченото дѣте, тя била вече полудѣла.

---

*) По гърбъ.

**) Християнско село читателя нека разбира Българско село, защо изложенитѣ въ това прошение турски звѣрства сж вършени въ Разлогъ, гдѣто нито едно Гръцко село нѣма.

«Четворицата Българи отъ Банско, които Шукри бей *) хвана лани, неправедно нарѣче бунтовници и ги мъчи най-жестоко. На това азъ съмъ самичкъкъ свидѣтель. По едно врѣме, тѣ ся изгубиха отъ Солунскитѣ тъмници, нѣ отпослѣ ся узна, че сж заточени въ Синапъ и Кютаѣ.

«Въ Неврокопската кааза двѣ турски банди отъ башибозуци, подъ прѣдводителството на Мустафа и Кара-Али отъ Неврокопъ, измжчватъ християнското население. Щомъ уловятъ нѣкой по-добрь Българинъ, отвождатъ го въ нѣкой скришенъ доль, убиватъ го, послѣ му отрѣзватъ ушитѣ и ги занасятъ на Неврокопскитѣ бейове за знакъ, че още единъ гяуръ е испратенъ въ пѣкальтъ!

«Тѣзи банди задружно съ градскитѣ бейове и селскитѣ агалари ще довършатъ злощастното християнско население въ Македония. Освѣнъ редовнитѣ убийства, тѣ често проваждатъ до селянитѣ да имъ пратятъ пари, дрѣхи, обуца, ястие и пр. съ заплашвание, че ако не имъ испратятъ, тѣ скоро ще прѣдадѣтъ необрѣзанитѣ имъ трупове на полскитѣ звѣрове и небеснитѣ птици.

Горкитѣ селяни като слушатъ тѣзи заплашвания, и виждатъ колко често труповетѣ на тѣхнитѣ братия ся намиратъ захвърлени по доловетѣ, не смѣятъ да излѣзатъ по работата си, нѣ вжтрѣ ги чака друго зло. Тѣ трѣбва да плащатъ данькъ, «Султангътъ иска пари». Нѣ тѣхъ никой не пита какъ или дѣ ще намѣратъ пари. Царския бирникъ съ тояга въ ржка, само бие и крѣщи: *дай пари, пезевенгъ, ти гиди комита, ти гиди глуръ*. И слѣдъ това той има да исплаща едно тѣгло. Съмнѣва ли ся нѣкой за истинността на фактоветѣ, изложени тука? Или мисли ли нѣкой, че тѣ сж прѣувеличени? Азъ го моля нека има добрината да се облѣче въ дрѣхитѣ на единъ Македонски селянинъ, и да поживѣе нѣколко дни между тѣхъ, като единъ отъ тѣхъ. Тогавъ той ще може да види по-сатанински злодѣйствия, отъ колкото той е чель нѣкога въ книги. . . . . »

(в. Марица, бр. 189)

*) Началникъ на Банскии гарнизонъ.

Разлогъ, 23-й Маия 1880 г.

«На 2-й Маия (в. с.) Мустафа-чаушъ отъ село Фурница, началникъ на баши-бозуцитъ и прочуть дели-башия, напада селото Кременъ съ свитата си, немилостиво били кого дъ намѣрили; послѣ откарали 4-ма души за Неврокопъ, нъ по пжть погубили тримата отъ тѣхъ. На излизание зели като награда едно доволно значително количество турски лири.

«На 9-й Маия въ Обиденъ, сжщиятъ началникъ съ разбойниците извършилъ сжщитѣ свирѣштва, и по-лоши; трима умрѣли отъ бой, послѣ ся оттеглилъ, като земаль отъ това село 40 турски лири.

«На 12-й Маия отъ село Горно-Драглище, около 8 момчета излѣзли отъ селото си, като носили съ себе си по малко кърма за овцетѣ си и по малко хлѣбъ. Нефрамътъ, баши-бозуцитъ *) ги присрѣщатъ и ги почитватъ: «каждѣ отивате, бре чорбаджиларъ?» (тука така говорятъ, защото сж помаци), а тѣ отговорили: «заносяме малко кърмица на овцетѣ.»—«Иокъ», извикватъ баши-бозуцитѣ, «вий носите на комититѣ хлѣбъ!» И потъркалятъ ги догдѣ си исчунили сонитѣ, и послѣ ги завождатъ по-близо до гората, отсичатъ по-ягки тояги (сопи) и подлагатъ ги изново, та ги били додѣто немогли да станатъ отъ мѣстата си. Послѣ били закарани съ кола по домоветѣ имъ.

«На 18 Май, въ Недѣля сутренъта пакъ Мустафа чаушъ съ дружината си нападатъ село Добринище, обсаждатъ черквата, дѣто селянитѣ испоплашени излѣзли на дворьтъ прѣди да ся свърши службата. Обсадителитѣ обаче отпуцатъ женитѣ, а мжетѣ, заедно съ священникътъ имъ, били злѣ бити съ дичицитѣ на пушкитѣ. Нѣкои избѣгали, а други

*) Както на много други мѣста въ Македония, тѣй и въ Разлогъ турското правителство бѣше нарѣдило потеря противъ комититѣ (чети: турски разбойници), истинската цѣль на която читателътъ вижда каква е била. За това дописникътъ вмѣсто «нефрама» я нарича «башибозуци».

били занесени съ тезгере (тарга). Останалитѣ завождатъ въ къщата на Никола Пумпаловъ, и въ дворътъ като ги нареждатъ единъ по единъ да ги биятъ, ударитѣ по кръстътъ имъ били толкова силно, щото писъцитѣ имъ ся чували по всичкото село.

«На 19 Май селото Добринище, ся обсажда отъ редовна войска, която прѣбивава постоянно тамъ, а баши-бозуцитѣ съ една часть редовни солдати изрѣждатъ всичкитѣ къщи да дирятъ скрити челоуѣци и когото намѣрили съ бой завождали при началникътъ на баши-бозуцитѣ и юзъ-башията на войската, дѣто биле бити безъ милость. Има около 20 души злѣ биени, на които животътъ е въ опасность. Не можъ да ви изложа страданията на всѣкиго частно. Ще ви спомена само за едно: на Костадина Г. Дамианова сж ударени 70 сопи по коремътъ, послѣ сж го обѣсили съ краката нагорѣ и подъ главата му сж запалили слама. Сетнѣ сж го свалили на земята и сж запалили слама на коремътъ и на главата му. На излизание отъ селото зимали 60 л. т. Това е произведението отъ Парижский и Берлинский договори, отъ цариградски конференции и Европейски ноти. Тѣ служатъ за Турция само като единъ парцалъ да мѣте фурната, въ която пече Българитѣ.»

(в. Марица, брой 191).

Мехомия, 23-й Май 1880 г.

«. . . . . Друго едно по-важно нѣщо ся извърши прѣди празникътъ на всъресение Христово. Отъ г. Мехомия 1 момче и 4 други отъ с. Гедлево, находяще ся единъ часъ далѣче отъ този градъ, като идѣха отъ София за отечеството си за помѣнатий празникъ, били нападнати отъ Турци въ пограничния балканъ. Обрали имъ най-напрѣдъ паритѣ, що били спечелили, послѣ двѣ отъ тѣхъ пронизали съ куршумитѣ и паднали мъртви на земята. Други двѣ тѣжко ранили съ ножоветѣ и ги оставили полумъртви да плу-

вать по истеклата отъ тѣлото имъ кръвь; а послѣдното сполучило да ся избави неповрѣдено изъ ржцѣтъ на кървопийцитѣ и да обади това гдѣто трѣбва. Тѣлата на умрѣлитѣ ся намѣрили и тѣжко-раненитѣ били още живи. Убийцигѣ били отъ с. Бачево, 1 часъ далѣче отъ Мехомия, и, убадени отъ сполучившето да избѣгне изъ ржцетѣ имъ момче, правителството ги повика по име; вслѣдствие на това мухтарѣтъ отъ с. Бачево повикалъ убийцитѣ и прѣдъ нѣкои отъ първитѣ селяни казалъ имъ: «ачанъ тепелемединиз хепсини, нейчин тутушунус бу иши» и други подобни отечески съвѣти.»

Битоля, 19-й Юний 1886 г.

«На 12-й Мартъ злодѣйци отъ с. Заясь изгорѣхж църквата въ с. Туйнѣ.

«На 13-й Мартъ на 2 часа разстояние отъ Кичево ся уби Илия Стояновъ отъ с. Козичано.

« . . . На 25-й Априль двама дезертири (качази), Хамза Дервишовъ и Ибрахимъ Абединовъ, убихж въ срѣдѣ града Кичево часа по 12 прѣдъ много хора, нѣкого си Мицко Недановъ.

« . . . На 14-й Маия на 1 часъ разстояние отъ г. Сърбани убихж Досия Василева, жена на нѣкого си Василя, когото бѣхж убили малко прѣди туй. Дщерята на Досия, Златана, ся грабна отъ нѣкой си Ало, който я държа цѣли 18 мѣсяца за да я потурчи. Бѣдната Златана успѣ да избѣгне въ гората, гдѣто ся хранила дълго врѣмя съ растения и прѣстъ.

«На 18-й Май двама Българи отъ с. Гарѣ (Дебърско окр.) прѣзъ ноцѣта били нападнати отъ нѣколко злодѣйци и убити.

«Слѣдующитѣ убийства и злоупотрѣбления сж извършени въ разни дати, които не могатъ ся опрѣдѣли :

«Трайче изъ с. Шутово, като затваряше портата на ханѣтъ си въ Кичево, ся уби.

«Георги Ангеловъ отъ Сърбїани ся уби нощѣ въ воде-
ницата си.

«Георги Ивановъ отъ г. Кичево ся уби всрѣдъ града
отъ Хюсеинъ Янчаръ.

«Божинъ Павловъ отъ с. Бѣлица ся уби при с. Букова,
на 2—3 часа разстояние отъ г. Кичево. — Сърбянъ Веля-
новъ отъ г. Кичево ся уби на 20 минути далечъ отъ града.
— Порѣчкийтъ мѣнастирь «Св. Богородица» ся оплѣни. Църк-
вата въ с. Аголь ся оплѣни. . . . .»

(в. Зорница, бр. 27, год. 5).

Пиянечко Окряжие, 20 Юний 1880 г.

«. . . На 20-й Ноемврий 1879 г. 2 жени отъ Трѣботи-
вища ся намѣрихъ на пжтьтъ за Царево-село съсѣчени на пар-
чета. Като испита убийцитѣ, властѣта слѣдъ нѣколко дни ги
отпустна и съ това още повече ги насърдчи.

«На 31-й Декемврий сжщата година 3-ма Българи отъ
околнитѣ села на Царево-село като отишли за дърва въ го-
рата, бидохъ хванати отъ злодѣйци, които имъ отсѣкли рж-
цѣтѣ и ги мжчили до дѣто да умржтъ.

«На 18 Априль того 12 души Българи отъ Малешевско,
дюлгери, отишли да работятъ въ Кочанско. За въскресение
тѣ потеглили за домоветѣ си, нѣ на пжтьтъ 11 отъ тѣхъ ся
убихъ. Труповетѣ на убититѣ ся намѣрихъ слѣдъ 2 дни.

«На 9-й Юний Раде Мирчовъ отъ с. Вѣтренъ отиде на
пазаръ въ с. Винаца и тамъ ся уби . . . . .»

(Зорница, брой 28, год. 5).

Охридско Окряжие, м. Юлий 1880 г.

«. . . . . Вsrѣдъ г. Охридъ на 24 Юний Турци уби-
хъ Иованчета механджия; убийцитѣ сж Шевкинъ, синъ на
Шабидинъ Ефенди, бившиятъ махале-мюдуру въ Охридъ;
близу до мѣстото на убийството ся намираше сегашниятъ пи

Каймакаминъ Махмудъ-бей отъ Елбасанъ, нъ той не ся ниго помърдна.

«Въ с. Лобуница на 18 Юний Турци разбойници влѣзохъ въ къщата на Темяна Стрѣзова, заклахъ я и изгорихъ къщата ѝ.

«. . . . Въ с. Вехчани на пѣтътъ ся намѣри убитъ единъ Христианинъ. — При с. Лѣсковецъ на пѣтътъ хванахъ една мома Българка и откажъ я влѣкохъ насилственно я обезчестихъ.»

Неготинъ, 5 Юлий 1880 г.

«. . . . На 4 февруарий отъ с. Ракето Андо Ивановъ и Илия Георгиевъ ся убихъ въ планината Дрѣвъ отъ разбойниците Ибрахаимъ Халиовъ и баща му.

«На 6-й Априлий отъ с. Липе Дѣдо Ничо, 96-годишенъ старецъ и синъ му Андо станахъ жъртва на кръвопийците Алия Аралещко, Ахмедъ Ашловъ и Фазли Гемиджи, по причина че тоя старецъ отказалъ да прѣдаде снаха си на казанитѣ злодѣйци да я обезчестятъ.

«На 2 Май дядо Стоянъ отъ с. Рожденъ, 85-годишенъ старецъ, $\frac{1}{4}$ часъ вѣнъ отъ града ся уби отъ пѣдаря Назхръ Арнаутъ.»

(Зорница, брой 32, год. 5).

Банско, м. Юлий 1880 г.

«. . . . . Английскій комисаръ дойде и замина. Ние не можахме да ся споразумѣемъ съ испитвачтъ относително за войската въ Банско. Азъ му приказвахъ, че Турскитѣ солдати ходятъ по двороветѣ, по градинитѣ и по кжрътъ, та яджтъ плодетѣ, тѣпчатъ сѣидбитѣ и гонятъ женитѣ, нъ той ми отговори, че това не е голѣмъ кабахать, макаръ че продължавахъ да му доказвамъ, че това е голѣмо прѣпятствие за селската работа.

«Слѣдъ неговото заминувание, турската войска още по-

вече ся разсвирѣцѣ. . . . Солдатитѣ ся распрѣснахъ по полето и търсятъ да обезчестятъ момичета, жени, даже и стари баби. Още вечерята подиръ заминуванието на испитвача тѣ натиснахъ двѣ жени, именно вдовицата на Григорий Тренчовъ, като отивала съ сина си на лозето, около 5 души солдати вързватъ сина ѝ, а нея отвличатъ на страна и тамъ удовлетворяватъ скотскитѣ си страсти. Другата жена, съпруга на дѣдо Дѣшо Атанасовъ, 50-годишна, е обезчестена отъ низамитѣ на Мехомийскитѣ пѣтъ.

«Опитали сж ся още да нападнатъ на честта на съпругата на Никола Арнаутчето Петранчинъ, нѣ съ голѣмъ вѣкъ и бѣгъ тя едва сполучила да избѣгне съ мжжѣтъ си.

«Такви много други злоупотрѣбления правятъ солдатитѣ въ Банско. Тѣзи още въ по-голѣмъ размѣръ ставатъ слѣдъ заминуванието на Английскитѣ комисаръ.»

(в. Марица, бр. 201).

По поводъ на единъ рапортъ, прѣдставенъ на Европейската комисиия за прѣобразование въ Македония прѣзъ 1880, относително до положението на Християнското население въ Македония слѣдъ сключванието на Берлинскитѣ договоръ, напечатанъ на Английскитѣ языкъ и съставляющъ една брошура отъ 54 стр., в. Зорница прави слѣдующитѣ забѣлѣжки, които не сж друго освѣнъ едно резюме на този рапортъ:

«Ний внимателно прочетохме тази брошура и изброихме до *хилядо, триста, шестдесетъ* и *осемъ* Българи убити, *сто и четиредесетъ* моми и жени насилствувани и обезчестени. Мѣжду горнето число 1368 души убити, ний не смѣтаме жителитѣ на много други малки и голѣми села, които съвършено сж ся съсипали и селянитѣ сж ся исклали, както нѣ смѣтаме и ученицитѣ на едно Българско училище, които тоже сж ся исклали до единъ. Ний срѣцнахме и много случаи, въ които красни Български моми насилственно сж ся потурчвали. Пѣти-

ства, грабежи, мчения, горѣния, разгребвания на частни имущества изобилствувать. При това, въ прѣдговорѣтъ на брошурата ся казва, че тѣзи нѣща сж една малка часть отъ онова, което ся е извършило и ся върши въ Македония. . .

(в. Зорница, бр. 36, год. 5).

Янурода, (Разлошко) 4-й Юлий 1880 г.

« . . . . Сь друго, сь което има да ся похвалимъ, е испращанието на Казалийский (окржженъ) *Кърсердаринъ*, на имя Делянъ Чаушъ, сь 20 души най-върли арнаути, на които е дадена неограничена власть за издирвание разбойницитѣ (араминтѣ) по гората, а въ сжщность за истрѣбление на кокошкитѣ, и маслото по селата и за обезчестявание безъ разлика на полъ.

«Като очевидецъ считамя за моя длѣжність да ява поне онова, което съмъ видѣлъ сь собственнитѣ си очи да е извършилъ тоя кръвопиецъ, Делянъ Чаушъ, който само сь едно поглѣднувание направа да ся потрѣсе и най-неустрашимото сърдце. Щомъ стигна въ селото ни расположи ся дѣто си поиска и подбуденъ отъ нашитѣ съсѣди Помаци на часа повика слѣдующитѣ лица: Велко Ерашкинъ, Аврамъ Вацковъ, Триндафель Якимовъ, отъ които поиска да му принесатъ оржието си. Нъ злочеститѣ тия людие колкото и да ся моляхж и казвахж, че у тѣхъ нѣма такъво нѣщо, всичкото бѣ напусто. Агата като положи на земята единъ отъ тия злощастници и му взе здравиего, каза, че ималъ власть да ги бие до усмъртивание и послѣ да ги прати вързани на главнѣто правителство въ Сѣресъ. При такъво едно страшно зрѣлище спузнахж ся присжтствующитѣ кметъ и старей на молба и като колѣничиха прѣдъ него, цѣлувахж му поли и нозѣ, дадохж даже и поржчителство, че ако би да ся появи нѣкога у тия хора оржие, да отговарятъ прѣдъ правителството. Нъ всичко туй нѣмаше никакво значение за него. Най-послѣ си каза простичката, че ако му даджъ по 5 лири турски, ще ги от-

пустне, което стана безъ никое упорство, защото горкитѣ хорица бѣхж готови всичко да направятъ само да избавятъ живота си.

(в. Марица, бр. 203)

с. Баня, (Разлошко), Августъ 1880 г.

«. . . . На 14 Ноемврий 1880 г. около 11 часа вечерята селото ни ся обсади отъ Турци. Селянитѣ отъ страхъ избѣгнахж кждѣ около Банско. Щомъ избѣгнахж селянитѣ, обсадницитѣ навлѣзохж въ селото ни и начаса ся издигнахж пламци. Тая вечерь прашението на огньовѣтѣ, ревѣнието на говедата, цвилението на конетѣ, прѣханието на кокошкитѣ, виението на кучетата и отчаянитѣ викове на невинно-кланитѣ Българи, всичко това да видѣше чловѣкъ, покжсваше ся сърцето му. Селото ни състоеше отъ 282 Български домочадия, съ 1520 Българи, отъ които 32 души, що ся намѣрихж въ селото, бидохж заклани тогава, 232 души измрѣхж отъ страхъ, студъ и гладъ и около 40 дѣтца сж раздадени по чужди мѣста. Селото ни освѣнъ Турскитѣ и Циганскитѣ броеше 280 кжщи, 84 разни работнически заведения, една църква и едно училище. Отъ всички тѣзи здания сж останали само 50 полуразвалени кжщи, въ които живѣятъ 120 фамилии. Останалитѣ жители сж избѣгнали въ Княжество България.»

(в. Зорница, брой 33, год. 5).

Солунъ, 1-й Августъ 1880 г.

«Нѣма ли за насъ милость, нѣма ли правосъдие, нѣма ли Богъ?»—Тѣзи сж отчаянитѣ викове на Българскитѣ затворници въ града ни. Освѣнъ 37-тѣ души, за които ви бѣхж извѣстилъ въ първото си писмо отъ 20-й Юний (в. с.), наскоро сж докарани други 78 души невинни Българи, компрометирани ужъ за възстанници и заповѣдъ ся е издало отъ тукашниятъ Генераль-Губернаторъ, Дервишь-Паша да ся улава всякой, който носи Българско име или страшна физиономия,

или пъкъ носи на рамото си сѣкира и друго какво да е земеделъческо оръдие. Нъ това е нищо. За съвършенното изгрѣбление на Българскийтъ элементъ въ Солунскийтъ вилаетъ или за изчезване огромното болшинство въ този велаетъ, Дервишъ-Паша е далъ заповѣдъ да ся заточаватъ цѣли български фамилии въ Епиръ, Тесалия или Албания и да ся замѣстватъ съ турски *). . . . .

(в. Марица, бр. 211).

Охридъ, 18 Августъ 1880 г.

« . . . . Въ Дебърца, Охридско окръжие, Турци убихъ 2-на Християни. — Въ с. Бушова-чешма Турци убихъ 3-ма Християни, единийтъ бѣше отъ Пуста-рѣка, а 2-та — отъ Бойца, Битолский окръгъ . . . . »

Битоля, 10 Септемврий 1880 г.

« . . . . Алия Маджаръ, полякъ въ с. Рапешии Алия отъ Прилѣпъ, полякъ въ с. Берникъ, убихъ жената на Стояна отъ послѣдното село.

«Алия, полякъ отъ с. Теповци, лошо нарани овчаря, Колета Котовъ . . . . »

(Зорница, бр. 38).

Прилѣпъ, 31 Августъ 1880 г.

« . . . . На 15 Августъ Цвѣтанъ К. Бѣлооковъ отъ с. Десово ся уби отъ Расимъ Смаиловъ и Бале Вазировъ. — На 16 Августъ Наумъ Ивановъ, Лязо Мойсовъ отъ Кавадарци (Тиквешко) ся убихъ на Тиквешкото шосе, 15 минути вънъ отъ града. — Въ сѣщия день единъ калайджия и единъ кираджия отъ с. Клѣпачъ ся убихъ на Битолското шосе — Алииска чешма. . . . . На 18 Августъ Ив. Бонгуровъ и Секула Трайковъ на пътьтъ мѣжду Кичево и Прилѣпъ ся намѣ-

*) Споредъ свѣдѣнїята, които можяхъ да събера, тази послѣдняя заповѣдъ на Солунскийтъ Валия, неизвѣстно по кои причини, не ся изпълнила.

рихъ насѣчени на кжсове . . . . На 25 Августъ ся уби Гьорго, коджа-башията отъ с. Годяково . . . . »

Солунъ, 1 Септемврий 1880 г.

« . . . . На 16-й того 3-ма кираджие отъ Кавадарци, Иванъ Митковъ, Атанасъ Мойсеевъ и Наумче Плѣтварецъ, като отивали за Битоля, щомъ приближили около 1/2 часъ близо до Прилѣпъ, били убити отъ Турци при една баждарница.

« Въ с. Пърджково на 22 того 4-ца Турци грабнахъ дѣщерята на Илия Семерджиевъ, по заповѣдъ на Турчина Мутю, който я потурчи и я взе за жена.

« Единъ мърсникъ Турчинъ отъ с. Кавадарци обезчестилъ една Българска дѣвойка прѣдъ родителитѣ ѝ.

« На 15 Юний Христо Вале, 20-годишенъ момъкъ, ся намѣрилъ убить на 1/2 часъ вѣнъ отъ градътъ и туренъ въ врѣтище. Убиецътъ билъ Зеймелъ полякътъ отъ с. Оризари (Воденско) . . . . »

(Зорница бр. 39, год. 5).

Галичникъ, (Дебрско окр.), 20-й Септем. 1880 г.

« . . . . На 13 Августъ идейки отъ Гостиваръ до кулата Мавровска на ланското мѣсто убихъ Нестора Кайчески и отъ с. Мелничани разбойници грабнаха 15 коня . . . . »

« . . . . На 5-й Септемврий близо до с. Лазарово-поле, надвечеръ като си пасехъ овцитѣ, 2-ма Християни отъ с. Джунгуловски бидохъ убити отъ разбойници, които имъ закарахъ 150 овци. — На 14 Септемврий въ с. Маврово въ 8 часа прѣзъ деня 60 души разбойници отъ Прѣкодрумъ грабнахъ всичкитѣ селски овци на брой 1500. —

« На 14 Септемврий 3 часа на далечъ отъ с. Галичникъ въ планината Сломунца по пладнѣ 80 души арамии откраднахъ 2.000 овци на Ристета Бундалевски отъ с. Велю-

Бърдо. — На 15-й сѣщаго вечерѣта на 11 часѣтъ разбойници грабнахъ 1.880 овци отъ Джаферъ Кехая и убихъ 2-ма отъ овчаритѣ му . . . . >

(Зорница, брой 42, год. 5).

Солунъ, 22 Септемврий 1880 г.

«. . . Въ Велеското окръжие има единъ злодѣецъ кървопиецъ, именемъ Фейзо отъ Прилѣпското село Църнилища, който ся располага по селата като царь-тиранъ. Неговото злодѣйско вѣдомство върлува особенно въ слѣдующитѣ села: Богомила, Кѣпаново, Бистрица, Нежилово, Папрадища, Орѣше, Мокренъ, Габровникъ, Реодолъ и други. Този кървопиецъ отъ нѣколко години насамъ, освѣнъ безбройнитѣ убийства, грабителства, мѣчителства, насилванія и обезчестяванія, напоследѣкъ уби и бюлюкбашията, а най-сетнѣ и други трима Турци меамури и то ето какъ :

«Като видѣ, че сѣ поставени за жандарми нѣколко Християни, за да ги съсипе, Фейзо съ дружината си бѣше хваналъ пусия (метеризъ), прѣзъ гдѣто щѣли да минѣтъ нѣкои отъ Християнскитѣ жандарми, които ся връщали отъ служба по селата, та да ги убие. Нъ понеже тѣминали прѣзъ другъ пѣтъ, ꙗко за да ся не върне безъ жѣртва, Фейзо съ дружината си убилъ трима Турски меамури, които минували отъ тамъ. Вслѣдствие на това убийство, както и на юначеството на Гръцкитѣ капитани, Велесъ и околността му ся турихъ въ обсадно положение, мѣрка, която стана причина да ся мѣчатъ, затварятъ, озлобляватъ стари невинни Българи. Единственната полза отъ тази мѣрка бѣше убогатыванито на омиротворителитѣ. Насърденъ отъ този примѣръ и нашия Фейзо си взе принадлежачето му отъ селата Кѣпаново, Нежилово, Папрадища, Орѣше и отъ Ангелка Папрадчанина, всичко 420 лири турски.

По-надолѣ дописникътъ описва нѣколко отъ подвизитѣ на прочутитѣ този Фейзо и продължава:

«Въ Струмица Меамуриштъ на десѣтъцитъ, Асимѣ Бей, съ четворица свои другари насилилъ съпругата на Ма-криовскитъ учителъ. Давия ся подигна, а удовлетворение на-какво.

«На 21-й миналаго Августа 8 души разбойници влѣзо-хж въ селото Едрениково, 1½ часъ отъ града (Струмица) и на 12 часа вечерѣта нападнахж кжщата на Колета Костовъ, когото гонихж и гърмяхж подиръ него и подиръ други се-ляни, които обаче сполучихж да избѣгнать изъ рѣцѣтъ имъ и ся распрѣснахж по горитъ, гдѣто и прѣнощувахж. Разбой-ницитъ послѣ убихж майката на рѣченаго Колета.

«На сжщий день вечерѣта на 2 часа поцѣ разбойни-ницитъ уловихж и завлѣкохж въ робство по планинитъ Трай-ка Коцевъ, отъ с. Кокличъ, ½ часъ отстояще отъ града.

«Въ сжщата ноцъ тукашнитъ Миралай доведе въ вой-нишкитъ чаджри внѣ отъ града 4-ма отъ по-първитъ хора отъ сжщото село, отъ които 2-мата прѣстарѣли 80-годишни старци и всичкитъ бихж немилостиво; бихж ги съ рѣцѣ, съ нозѣ, съ дървета, по плѣщи, по глава, гдѣто завърнахж, га-зихж ги подъ нозѣ въ тинята и всевъзможни други озлоблени-имъ правяхж. Двамата бѣлобради старци бихж до смъртъ.

«На 15-й Септемврий злодѣйци отведохж въ плѣнъ ед-ного отъ с. Бардарица и единъ овчаръ, хванать подъ града Струмица близо до войнишкия станъ.

Тѣзи злодѣйства сж извършени, казва дописникътъ, са-мо въ Струмишко. — Да видимъ що става и въ Доирянско и Мириовско:

«На 8-й Септемврий въ село Хасанлия разбойникътъ Ахмедъ вдигналъ жената на Янкула.

«Въ Мириовското село Витолица въ сжщий този день вечерѣта часа на 5, Рожденскитъ Полякъ (пждаръ) съ другаритъ си грабна и отведе една двумѣсечна млада невѣста. Когато я носили и минали покрай с. Рождень, горката булка ви-кала, плакала и скубала космитъ си, за да ѝ помогне нѣкой,

нѣ отъ страшнитѣ мартинки и отъ остритѣ мечове на поля-
цитѣ никой не смѣяль да си покаже главата.»

(в. Марица, бр. 223).

По-надолѣ дописника описва свирѣпствата на Гръц-
китѣ разбойници, андартитѣ; тѣхъ читателтъ ще прочете
въ II-й отдѣлъ на настоящата книга.

Прилѣпъ, 28 Септемврий 1880 г.

«На 3-й того злодѣйци убихж овчарьтъ отъ Текето.
— На 4-й того злодѣйци ранихж Томето Димевъ отъ с. Ере-
ковци, който слѣдъ нѣколко дни умрѣ. — Въ сжщий день
грѣмнахж 7—8 пушки върху едно 16-годишно овчарче, кое-
то за добра честь не можахж да убиятъ. — На 12 того слу-
гинята на Т. Бамбала, по име Мара, Минка Мирчевица и
едно 14-годишно момиче бѣхж отишли въ лозето на Бамбала
да бержтъ грозде. Единъ отъ пѣдаритѣ, като видѣль млада-
та слугиня, отърчалъ при тѣхъ и като извадилъ ятаганътъ си
дрьпналъ изпомѣжду имъ Мара и я завель въ ближнитѣ хра-
сталаци за да удовлетвори скотскитѣ си страсти . . . . . На
20 того Лазаръ отъ с. Кладошкѣ (Кичевски Окр.) бжде на-
паднатъ ношѣ отъ злодѣйци въ кжщата си и убитъ тамъ.»

(в. Зорница, 43 брой, год. 5).

Кичево, 10-й Октомврий 1880 г.

«. . . . . На 3-й Мартъ Сушанъ *) и Абдия отъ с.
Папрадища съ дружината си пападуватъ на с. Доленци и
слѣдъ като земать 35 т. л., пасилувать 3 дѣвойки и двѣ невѣсти и
отъ възпротившиятѣ ся Българи убихж 2-ма, Митрета Нау-
мовъ и Петрета Стойковъ и 3-ма ранихж и откарахж овце-
тѣ на Георгия Петковъ съ овчарьтъ наедно.

---

*) Спорядъ една корреспоонденция въ в. Марица, бр. 247 (стр.
60) Рушанъ.

«На Върбница 3 жени: Янэйца, Петкойца и Сомуница отъ с. Долени ходейки на пазаръ бидохж ограбени и осрамотени.

«На 15 Мартъ Мехмедъ и Ахмедъ Алиови отъ Кичево убихж Велета отъ с. Кнежино, гайдаръ, защото не имъ свирилъ безъ пари и не позволилъ на жена си да имъ слугува.

«Въ сжщий день Дебрани нападатъ на с. Кнежино и слѣдъ като убихж 2-ма селяни и 3-ма ранихж, откарахж всичката жива стока и оплячкахж селото.

«На 27-й Май Незиръ и Бавтиръ Заяжяни, взехж отъ поюъ Цвѣтка 80 лири турски и откарахж 80 овци. Сжщитѣ убихж Христета Йововъ отъ сжщото село и му закарахж 50-тѣ овци.

«Седемъ души Порѣчани отъ с. Рамие идеяки отъ Прилѣлъ бидохж нападнати отъ Арнаути Дебрани, които слѣдъ като убихж 2-ма и 3-та ранихж, зеха имъ конетѣ съ житото.

«Порѣче ся съставлява отъ 38 села исключительно Български; отъ нѣколко мѣсеца има 38 души убити, 12 моми потурчени и безбройно число дѣвойки и невѣсти осрамотени отъ Джема Кьоръ-Фазлиовъ и др. отъ с. Градъ.

« . . . . На 17-й Августъ Заяжяни запалихж кжщата на Моиса Билбиловъ отъ с. Букоичани и сжщитѣ убихж. *)

«На 28-й Мартъ Незиръ и Бавтиръ отъ с. Заясь убихж Илия Стамевъ отъ с. Козичини и му откарахж 50 овци.

«На третий день отъ Въскресение Амзо Дервишъ-Ибраимовъ отъ с. Градъ уби Мицко Недевъ отъ сжщото село.

«На 28-й Май Дебрани плѣнихж 2.800 овце отъ с. Иванчица.

« . . . . На 8-й Юний Незиръ и Бавтиръ Заяжяни цѣла ноцъ насиловахж снахитѣ на Митрета отъ Яхорець. Сжщитѣ убихж съ дърво Цвѣтана отъ сжщото село, а отъ дру-

*) Глѣд. стр. 59 (в. Марица, бр. 2 47)

гитѣ селяни зехж 2.800 гр., нападатъ още Никола Мейсовъ отъ с. Добреновецъ, били го до смъртъ и насилили жена му.

На 26-й Септемврий Молла Шакиръ и Амзо Дервинъ-Ибрахимовъ отъ с. Градецъ обрахж 15 души бичкиджии до самийтъ градъ, убихж едина, а 2-мата ранихж. — Стайко Божилловъ като идѣлъ отъ Прилѣвъ нападна ся отъ Суле и Исмаила отъ Дрѣново и слѣдъ като го бихж, мжчихж го и зехж му 15 меджидии, и го вързахж за единъ джсъ, гдѣто 3 дни стоя вързанъ.

На 29-й Септемврий сжщитѣ злодѣйци убихж Размота отъ с. Кладнакъ, а на 4-й Октомвр. — Мицка Угриновъ отъ сжщето село.

На 4 Окт. прочутиятъ Джеме съ дружината си нападна село Русяци и слѣдъ като оскверни 3 моми, би 8 души до смъртъ, на нхъ взе 15.000 гр. . . . .

(в Зорница, бр. 41, год 5).

. . . . . 17-й Декемврий 1880 г.

. . . . . Жестокоститѣ, които ся вършатъ въ страна-та ни, ся умножаватъ отъ день на день и ставатъ по-многобройни. Безчеловѣчнитѣ убийства причиняватъ на цѣлото тукъ Българско население голѣмъ страхъ и трепетъ. Въ разстояние на десять дни повече отъ 30 души Българи лѣжатъ убити по пжтищата отъ Бѣглица до Корча (Костурско окрж-жне). Търговията прѣстана отъ затваряния на пжтищата . . .

«На 1-й Октомврий разбѣйници Турци откарали всичкото овче стадо на Ралева отъ с. Джмбени. Ощетенитѣ Българинъ отишълъ при Каймакамина въ Костуръ да ся оплаче, а той го изгонилъ изъ конака съ тивическото за Турскитѣ чиновници изражение: „*жайде глуръ К.митаджи!*“ вие хемъ единъ другъ си правите зло, хемъ дохаждате да безспокоите и насъ».

«Селото Карамани въ послѣдне врѣме послѣдствие на

злосторствата на поляцитѣ Сюлюмана и Ахмеда е свършено по опустошено отъ обири и пожари, вършени отъ тѣзи два Турци. Отъ 50 къщи селото е останало само съ 20 и то съ сѣмъ ограбени.

«На Наума Павлевъ отъ с. Трънъ, прѣди 1 мѣсець горели къщата. На това нещастие на горкии Наума притрили и друго: слѣдъ нѣколко деня съжитѣ разбойници, побуждение на единъ Битолски бей, убили брата му внука му.

«. . . . . Прѣзъ сжщий мѣсяць (Септемврий) разбойникътъ Селимъ съ дружината си влѣзълъ въ с. Ивинъ, гдѣ ограбили къщата на Стойка Тръпковъ, когото били до смърти и обезчестили жена му.

«Двама Българи отъ с. Бадяново и Прѣмуи (Битолски) били насѣчени на части отъ Арнаутитѣ.

«Въ Демиръ-Хисарскиятъ окръгъ поляцитѣ расхвърляли на селото Дивяци данъкъ, който и събиратъ отъ къща къща, както го събирало правителството.

«Прѣзъ м. Септемврий Турцитѣ Дикъ-ташь и Лжмо заедно съ другаритѣ си закарали отъ с. Илино 400 овци. Въ Охридско окръжие отъ селата Слатино и Галичица Арнаутитѣ откарали 1.000 овце. — Отъ селата Сируля и Виши Турцитѣ всрѣдъ пладиѣ забрала 180 овци и 30 вола.

«Една чета Арнаути и Турци плѣнили 25 души Българи отъ с. Коратица. Отъ плѣненитѣ нѣкои си пропаднахъ безъ вѣсть, а другитѣ ся отпустахъ съ тѣжъкъ откупъ.

«Отъ селата Ташъ-Мурунище и Мариница разбойниците убили двѣ жени.

«. . . . . Отъ с. Вевчани Арнаутитѣ убили двама Българи и откарали 150 овца. — Отъ с. Птоке разбойнитѣ отворили въ гората трима Българи, отъ които двамата убили, а едни на отпустахъ срѣщу голѣмъ откупъ.

«Арнаутитѣ само отъ Галичникъ (Дебрско) откарали 3.500 овци и утрепали трима Българи.

«Прѣзь м. Августъ въ Улярци (Щипско) Андонъ Желковъ и жена му били съсѣчени отъ Турцитѣ. — Малко слѣдъ товъ сжщитѣ разбойници посѣтили с. Сърбица, гдѣто убили на пѣкой си Коча жената, дѣцата му и неговийтъ гостенинь на име Арсо.

«При с. Виница (Щипско) прѣзь м. Октомврий били намѣрени 8 души Българи насѣчени на части, отъ труповѣтъ на които ся хранили кучетата и хищнитѣ птици. Убийцитѣ сж Турци отъ с. Градецъ.

«Арсо Рунтевъ заедно съ жена си отиваль отъ Новосело за Щипъ; на пѣтя го срѣщнали 15 души редифи, вѣрзвать го о едно дърво и всичкитѣ обезчестивать жена му, която слѣдъ три дни умрѣла.

«Турцитѣ отъ Страшовчани убили всрѣдъ пладнѣ 5-на невинни Българи по неизвѣстни причини. Родителитѣ на убититѣ ся отнесли до Правителството, нѣ то ги испждило.

«Свирѣпствата, които ставать въ Кичевскийтъ и Дебърскийтъ окржзи сж заминали прѣдѣла на търпението. Въ Кичевскийтъ Окр. по-главнитѣ отъ тѣхъ сж:

«На 17-й Августъ въ с. Вукоичани, Турци Заяжани всрѣдъ пладнѣ запалихъ кжщата на Билбиля Матевъ, когото и убихъ послѣ три деля, когато той дойде отъ Тетово да види кжщата си.

«На 24 Августъ сжщитѣ Заяжани изгорихъ 5 кжци въ с. Мидимци и убихъ 5-ма старци, именно: Иована Стамевъ, Самяна Божовъ, Стояна Гиневъ, Петрета Божовъ и Серафима Стамевъ.

«На 25-й сжщий Заяжкитѣ качаци Незиръ и Бавтиръ съ дружината си отидохъ въ с. Лешница, дѣто слѣдъ като насиловахъ 13-годишното момиче на Лазета Бибовъ и невѣстата на Данила Степановъ, убихъ Георгия Митевъ и Петрета Станевъ и взехъ 2.500 гр. На олакванието на селя-

нитѣ, властѣта отговорила, че не може въ нищо да имъ
могне.

«Въ сжшиятъ день качакътъ Рушанъ отъ с. Папради
ща съ дружината си изгори въ с. Яголь къщитѣ и плѣвни
тѣ на Кофилета и Митрета Стефановъ, уби Митана Иовен
и овчарѣтъ Петрета Стойковъ отъ с. Рѣчани и откара 18
овци. — На 28 Августъ Папрадищани Турци нааднахъ ка
щата на вдовицата Петковица отъ с. Яголь, които викай
на прозорецѣтъ биде опушната и начасѣтъ изджна.

Тукъ дописникътъ, като расправя за върлуваніе
по оная страна на Папрадищанскій Турчинъ Рушанъ съ
дружината си, изброява отъ кое село и отъ кого по им
колко данъкъ е събралъ. (Отъ 6 села всичко гр. 12,275
Като казвамъ данъкъ, читателѣтъ да не разбере правител
ственъ данъкъ; данъкътъ, за който е думата, е билъ расхвър
лянъ отъ Рушана и др-та и събранъ за тѣхна смѣтка.
Всичко това ставало официално и съ пълна свобода.

«На 25 Юний 4-ма Гаранци: Мехмедъ Алиевъ, Османъ
Хасановъ, Алиа Демировъ и Хюсеинъ Хасановъ убихъ Ми
тревица отъ с. Крушица, за гдѣто защищавала дъщеря си
да не я обезчестятъ, и въ сжщій день зехъ снахата на Ми
трета Борджуловъ отъ сжщото село и я откарахъ въ гората,
отъ гдѣто слѣдъ 3 дни щомъ дойде тя лѣгна и до сега
болна лѣжи.

«На 17 Августа прѣзъ ноцѣта всрѣдъ Кичевската чар
шия убихъ Ивана Бунгура и Сѣкула Груевъ, на които взехъ
13.000 гр. За убийцигѣ казватъ, че били заптиета прѣоблѣ
чени въ цивилни дрѣхи.

«На 13-й Августа 3 жени и 3 дѣвойки отъ с. Осло
мей, като отивали на воденицата съ жито, нападнали съ
подъ самото село отъ Арпуги, които слѣдъ като ги обезче
стили по единъ най-варварски начинъ, взели имъ конѣтѣ
съ житото.

«На 29-й сжщій Нефиръ Коджоски и Бавтиръ отъ с.

Заясъ съ дружината си нападнахъ Пошъ Цвѣтка отъ с. Дуниани, на когото обрахъ къщата и го ранихъ много злѣ. Слѣдъ 3 дни попа умрѣ отъ ранитѣ. Като излизахъ отъ къщата на попа, злодѣйцитѣ грабнахъ момата на Стойка Чуревъ и я заведохъ въ гората, отъ дѣто поискахъ отъ баща ѝ откупъ 50 лири турски.

«Въ този сжщийтъ день тѣзи разбойници по пландѣ убихъ подъ града (Кичево) Станка отъ с. Кжрбуница и му взехъ 2.000 гр.

«На 2-й Септемврий Турци отъ с. Туйнъ убихъ въ селото си съ дърво Митрета Стамевъ, бѣчваръ отъ с. Лубище, за дѣто поискахъ отъ тѣхъ пари за работата си.

«На 5 Септемврий Джемо Кьоръ-Фазлиевъ отъ Кичево убилъ Кофилета отъ с. Рамие, защото защитявалъ дъщеря ся, която първийтъ искалъ да обезчести.

«На 6-й Септемврий двама братя отъ с. Турие (Охридско), като отивахъ въ Кичево на пазаръ, убихъ ся всрѣдъ с. Другово отъ Турци, защото не имъ казали: «за много ви години.»

«На 15 Септемврий Друговци убихъ подъ селото Коджабашията отъ с. Бърждани — Илия Милски.

«На 17 сжщий въ с. Яхорець, Назиръ Коджоски и Бавтиръ съ дружината си, слѣдъ като насиловахъ 2 невѣсти и 3 дѣвойки, взехъ отъ селянитѣ 2.000 гр. и откарахъ 500 овци и кози. Сжщитѣ взехъ и отъ с. Кнежино 2.000 гр. и грабнахъ дъщерята на Стойка Фафалка и на Василета Праматарьтъ отъ с. Прѣмка взехъ 10 л. т. и отвлѣкохъ внука-та му Стойна.

«А въ Дебърскійтъ окржгъ по-главни отъ злодѣйствата сж слѣдующитѣ :

« . . . На 4-й Май 1880 г. Рушидъ Джока отъ Долно Кидино съ 90 души дружина нападна Галичката Планина и откара 4 стада, всичко 4.000 овци въ Долни Дебъръ.

«На 12 Майя Щуровчани Арнаути убихж Тошка Цѣ-
коски отъ с. Галичникъ и му взехж 2 коня.

«На 2 Августъ Дебряни злѣ паранихж Никота Дамя-
новъ и Хаджи Исаака отъ с. Лазарово-поле и имъ грабнахж
6 коня.

«На 10-й сщій Дебряни отъ с. Щурица убихж мом-
чето на Хаджи Григора отъ с. Галичникъ и му взехж 3 коня.

«На 13-й сщій въ Мавровско (Гостиварско) двоица За-
язани, Хасанъ и Ризманъ, убихж Вели отъ с. Мелничани и
Нестора Койчески отъ с. Галичникъ.

«На 14 Августъ на планината Календерица сжщитѣ
злодѣйци взехж 112 овни на Караджа Николовъ и Филипа
Христовъ отъ с. Галичникъ и убихж 2-на отъ овчаритѣ имъ;
а на планината Черкезица взехж на Никола Стояновъ отъ
сжщето село 3 коня и паранихж овчарьтъ му.

«На 15 Августа Халиль-Река и Керимъ отъ с. Заясь
зехж отъ едно бачило на планината Календерица 3 коня,
15 овци и убихж овчарьтъ Спаса Стойковъ отъ Кума-
новско.

«На 4-й Септемврий Хасанъ Коджоски отъ с. Заясь
и Ризманъ отъ с. Бачица съ дружината си взехж на Дука
Никоски и Унка отъ с. Галичникъ по 250 овце и ранихж
едного отъ овчаритѣ му.

«На 8-й Септемврий Дебряни отъ с. Долня-Грика уби-
хж внука на Марка Кехая отъ с. Лазарово-поле, паранихж
3 ца отъ овчаритѣ му и му откарахж 350 овци.

«Сжщитѣ злодѣйци въ сжщийтъ день отъ планина Го-
лякъ грабнахж 63 коня натоварени съ жито, убихж одного
отъ житаритѣ, а 3-ца отъ тѣхъ откарахж въ плѣнь въ Дол-
ни-Дебрь.

«Всичко това, когто до тукъ изложихъ и още много
други злоупотрѣбления ставать явно съ знанието на прави-
телството и прѣдъ очитѣ на заштетата, които много пжти
зимать участие . . . . .» (в. Марица бр. 247).

Цариградскиѣ корреспондентинѣ на в. „Дейли Нюсъ“ ето какво пише прѣзь м. Декемвр. 1880 г. на своя вѣстникѣ по положението на Македония:

«Вамъ е вече извѣстно въ какво бѣдственино положение ся намира Македония. Българитѣ, които живѣять въ тая область, положително ся истрѣбвяватъ отъ Турцитѣ: нито животътъ имъ, нито честьта на тѣхнитѣ фамилии не сж уздравени. Мене ми ся чини, че страшнитѣ звѣрства, на които ся подхвърля злочестото и безоржно Българско население, ся вършатъ съ знанието на мѣстнитѣ власти, дори и на централното правителство. На башибозушки чети ся позволява да сновхтѣ по страната и да вършатъ безобразия отъ всѣ-каквъ родъ надъ селянитѣ и надъ гражданитѣ. Не отколѣ сжщитѣ мѣстни власти сж начнали да притѣсняватъ народа по всевъзможни начини, по нѣкога цѣли семейства ся нападатъ и за да избѣгнатъ неприятни посѣщения, откупватъ ся като платятъ тѣжкий данъкъ. Много хора ся хващатъ и заточаватъ въ Мала-Азия безъ най-малка вина. Турското правителство оправдава това хващание и заточавание съ сжществующата ужь агитации мѣжду Българитѣ, които желаяли да причинятъ смущение въ страната. Работата е, че Турцитѣ искатъ да исплашатъ Българитѣ тѣй, щото тия послѣднитѣ да не можатъ да причинятъ на Портата затруднения въ войната, която може да избухне съ Гръция.»

(в. Марица, брой 247).

На друго мѣсто въ тази книга азъ ще покажа до колко е правдоподобно оправданието на Турското правителство, че то е принудено да постхпя тѣй съ Българитѣ въ Македония прѣдъ видъ на смущението, което тѣ бихж желали да направятъ при една война съ Гръция.

«Слѣдующитѣ новини получихме тия дни изъ нѣкои точки на Македония.

«Нѣкои си Турци Татула и Фасулла отъ г. Костуръ,

които прѣди нѣколко дни сж били арѣстувани отъ властѣта за кражба на 500 л. т., на 8-й Септемврий 1880 г. като ся испитали и положително ся доказало, че тѣ сж крадцитѣ, пустнали ся отъ властѣта и свободно още и до днесъ ся расхождали изъ градѣтъ. Нѣма съмнѣние, че тѣ наскоро ще намѣрятъ и други подобни келепири, когато за първийтъ толкози лесно, слѣдъ 5-дневенъ затворъ, ся освободихъ и нищо надирѣ не имъ ся взе. — На 15-й Септемврий неизвѣстни разбойници Турци нападнжли с. Дарда (Крушевско), обрали много кжщи и закарали 20 мулета, които и натоварили съ краденитѣ вѣщи. — На 12-й Октомврий Турци разбойници отъ с. Търстенникъ и Кеснацица нападнали търлото на Илия Брукъ отъ с. Лабаница и му отвлѣкли 100 овце. — На 28-й Октомврий Фоте Злеовъ отъ с. Дупакъ като си ловилъ риба въ Костурското езеро, уловили го нѣколко Турци каикчий и като му окачили на врата голѣмъ камъкъ, хвърлили го въ езерото. Злощастний рибаръ, който оставилъ 5 малолѣтни дѣца, слѣдъ 3 дни ся намѣрилъ накрай езерото съ камъка на врата. — На 1-й Декемврий Костурското правителство поканило Ицко Колевъ отъ с. Желинъ (Костурско) да испрати коньтъ си на ангария, нъ понеже коньтъ на Ицка не ся намѣрилъ у дома му този день, та неможилъ да го испрати въ градъ, правителството го глобило съ 40 л. турски. — На 6-й Декемврий у Юмеръ Ага отъ с. Св. Недѣля отишли на гостѣ Турци отъ с. Ревени, които за увеселение при угощението убили Атанасъ Василевъ отъ сжщето село, който билъ слуга на Юмеръ-Ага.

« Двадесять души пѣтници отъ разни села, които стояли отъ 5—15 години на чуждина и идѣли въ отечеството си, на 7 Декемврий 1880 г. при с. Налбантъкой (Кайлерско) внезапно изъ засада изгърмѣли върху имъ нѣколко пушки и щомъ наднали мъртви 5—6 души отъ пѣтницитѣ, тутакси останалитѣ ся намѣрили обсадени отъ 28 души Турци раз-

бойници, отъ които едни стоели съ насочени пушки въ гърдитъ имъ, а други наченвали съ голи ятагани да ги биятъ, да имъ рѣжатъ пояситъ и порятъ ризитъ и така по единъ най-варварски начинъ събрали имъ всичко каквото можели да намѣрятъ върху тѣхъ. Грабнатото количество на пѣтницитъ (тукъ дописника изброява по име отъ кой пѣтникъ по колко е земено) е всичко 1.732 л. турски и 408 бѣли медж. Говори ся, че разбойницитъ били облѣчени съ войнишки дрѣхи. — На 18-й Ноемврий 1880 г. разбойникътъ Кязимъ отъ с. Ракиска съ дружината си близо при с. Брѣзища нападнахъ ханджията Манда Стоевъ и Такия Мичевъ отъ с. Псодери (Охридско), които като били много жестоко, зели на единия 30, а на другиятъ 16 л. тур., закарали имъ и коньетѣ, товарени съ стока. — Въ сжщиятъ день и на сжщото мѣсто 2-ма кираджии отъ с. Кютези и Бравица (Корчанско) като идѣли отъ Цариградъ, нападнали ся отъ сжщиятъ злодѣецъ, който имъ зель 350 л. тур. и 2 товарени съ вѣщи мулета. — На 9-й Ноемврий въ Влашката механа на г. Охридъ Тошко Папа Стефановъ по случай на свадба давалъ угощение въ къщата си. Внезапно изъ прозорецътъ ся чулъ гръмежъ на нѣколко пушки и тутакси 2 жени, като яли, паднали на трапезата, охканията и прѣдсмъртнитъ движения на които причинили на присѣтствующитъ всеобщъ трепетъ и ужасъ. Минутно свиркитъ и пѣснитъ ся замѣстили съ единъ сърдцераздирателенъ плачъ и захванатата съ тържество свадба ся свършила съ една трагическа сцѣна, пълна съ скърбъ и плачъ.»

(в. Марица, бр. 251).

Батанъ, 31-й Януар. 1881 г.

« . . . . . На 4-й т. Гюра Илиевъ отъ с. Либахово (Невр. окр.) катося връщаль отъ Неврокопъ, гдѣто отишьль на пазаръ, билъ убитъ на *Кендикъ* и очитъ му съ ножъ изчовъркани. — На 5-й т. Стоянъ Блачевъ отъ с. Ливадища (сжщ. окр.)

намѣрилъ ся убить въ *Просъченскій дервентъ*. Двѣтъ му мулета натоварени съ орѣхово масло, закарали разбойницитѣ.— На 9-й сѣщій Хаджи Андопъ и Димитръ Крушовски отъ с. Тѣшово (Невр. окр.) като ся връщали отъ ближното село Горня-Сенгартлия съ 5 мулета натоварени съ желѣзо, на *Ляловскитѣ калдаржмъ* ги нападнали 5 — 6 турци, вързали имъ ржцѣтъ назадъ и ся готвили да ги касановатъ. Нъ въ това врѣмя ся задали 3 суварии отъ Неврокопъ съ нѣколко кираджийски коне, съ кѣито карали къмъ Сѣресъ правителственни пари, та кръвожаднитѣ разбойници, като видѣли, че ще пропустнатъ плячката, оставятъ вързанитѣ жертви неповрѣдени, прѣсичатъ въжетата на мулетата, възсѣдватъ ги и избѣгватъ заедно съ тѣхъ.

« . . . . . На 9-й т. Иванъ Веселиновъ отъ с. Търлисъ (Невр. окр.) на $\frac{1}{2}$ часа разстояние отъ селото ся намѣрилъ убить. Единъ день прѣди това той билъ отишълъ за дърва въ гората. — На сѣщитѣ день единъ Българинъ отъ с. Добринища, (Невр. окр.) тоже намѣрили закланъ подъ село Скребатно. Лицето му било обезобразено—безъ носъ, а збитѣ му искъртени. Клетитѣ Българинъ на 8-й т. билъ въ послѣдното село, гдѣто събиралъ вересия.

« . . . . . На 13-й т. ся откраднали 7 мулета въ Неврокопскитѣ лѣсъ. Тѣ били на единъ турски богаташъ отъ града. За крадци ся уловили невиннитѣ Български първенци отъ с. Тѣшово, които днесъ лежатъ въ Дебойскитѣ влажни тъмници. При тѣхъ имало единъ въглярь отъ сѣщото село, който въ врѣме на кражбата жегълъ въглища близо до казанитѣ лѣсъ. Още нищо не сж ги питали, само имъ прѣдлагатъ да дадатъ 21,000 гр. за мулетата, та тѣй да ся отпустнатъ. Това посѣгване на невиннитѣ Тѣшовци станало по наклѣветяванието на Неврокопскитѣ гръцки владика, който сега намѣрилъ благоприятнитѣ случай да си отмъсти, за гдѣто Българитѣ въ туй село го не приели (когато, прѣди

3—4 дни, посѣтитъ селото) за такъвъ, като му и не дали владичнина и не позволили да отслужи въ църквата имъ.»

(в. Марица, брой 259).

Батакъ, 20-й Февруарий 1881 г.

«... На 20 Декемврий 6-на дръндари, Българи отъ с. Париль (Неврокопско окр.), които работили по Драмский Чечъ, дошли въ Бюке (Турско село въ Драмско окржжие), дѣто прѣнощували. На другийтъ день сутринята тръгнаха за Драма, отъ дѣто мислили да ся отправятъ за отечеството си. Нѣ мѣжду първото село (Бюке) и Козлукъой (Драмско) нападатъ ги нѣколко Турци, обиратъ ги до счупена парица, мжчатъ ги по най-звѣрски начинъ и слѣдъ всичко туй ги заклали. — На сжщийтъ день 2-ма Българи отъ г. Эжна, съ двѣ мулета, натоварени жито, отивали да мелятъ брашно на Нускенскитѣ воденици, нѣ на ижти разбойници ги заклали и имъ закарали добитъцитѣ съ житото. — Въ тойзи пакъ истий день ето що ся случило въ с. Любовка (Мелникско окр.) съ чисто Българско население: Най-първийтъ богаташъ отъ това село (името му не зная), като билъ бездѣтникъ, той прѣди 4—5 год. посинилъ едно момче отъ сжщото село. На 10 Ноемврий (м. г.) тойзи Българинъ оженилъ синътъ си, и ся прѣдалъ на весель домашенъ животъ. Прѣвъ това врѣме звѣрското око съ завистъ глѣдало на домашното благополучие на туй сѣмейство; то крояло планове и да видишь какви! На 21 Декемврий по пладнѣ дохождатъ 12 души Турци отъ ближнитѣ Турски села въ кжщата на тоя Българинъ, нѣколко отъ тѣхъ я обсаждатъ, а други нахлѣтватъ вжтрѣ. Тѣзи послѣднитѣ, веднага слѣдъ влизанието си въ кжщи, открили на кжщнитѣ адското си намѣрение. Туй откритие станало посрѣдствомъ нажежени желѣза, съ които хладнокрѣвно горѣли беззащитнитѣ жертви. Зрѣлището било отъ най-ужаснитѣ. Отчаянитѣ писъци на клѣтницитѣ, които ся слушали до облацитѣ, ни-

какъ не поклащали студенината и ни най-малко омекчавали камънитѣ сърдца на кръвонийцитѣ; тѣ, писъцитѣ, придѣвали по-голѣмъ страхъ на картината. Слѣдъ нѣколко минути всичко било свършено. Настанала гробна тишина. Кръвницитѣ, слѣдъ като събрали цѣлото богатство на домовладиката и обезчестили младата невѣста по единъ най-скотски начинъ, заклали жертвитѣ (всичкитѣ кѣщници) до единъ: старецътъ, бабата му и младоженцитѣ. — На 22 Декемврий двама Българи отъ с. Суха (Сълунско окр.) съ два товара обуца отивали за пазаръ на Баракли-Жумая. На пѣтя между с. Лахана и Орлѣкъ (Сърско окр.) заклали ги Турци, а мулетата имъ закарали. — На 2-й Януарий Илия Сурговъ, ланский кметъ въ с. Либахово, затворилъ овцитѣ си въ кѣщнийтъ си дворъ. Прѣвъ нощта 5—6 разбойници навлѣзли пра овцитѣ и откраднали 10. Илия вече билъ разбудель, когато крадцитѣ ся отдалѣчили на доста голѣмо разстояние. Той безъ да му мисли много, тръгналъ по дирята имъ и отишълъ въ близкото турско село Петърлитъ, гдѣто можалъ да узнае въ коя кѣща сж тѣ били влѣзли. На сутринята съобщилъ проишествието на мѣстнитѣ мухтари и аази и поискалъ удовлетворение. Послѣднитѣ ся распорѣдили и уловили разбойницитѣ, заедно съ лешоветѣ на откраднатитѣ овце. По желанието на Илия, направило ся рапортъ до Неврокопскийтъ Каймакаминъ и ся испратилъ заедно съ уловенитѣ разбойници. Тукъ тий ся затворили, а на тжителя ся казало, да дойде слѣдъ 4—5 дени да продължава давията си. Слѣдъ истичанието на този срокъ, Сурговъ отишълъ въ Неврокопъ, нъ крадцигѣ вече били отпустнати, защото били ужъ невинни. На туй поменатий Българинъ възразилъ, че ще ся отнесе до Сърското правителство, и потѣрглилъ за Съръ (Сѣрезъ). Нъ въ Садовската кория, която е близо до с. Петърлитъ, Турци (види ся сжщитѣ крадци) го уловили, отдалѣчили го отъ пѣтьтъ на 20—25 раскрача, распрали го, извадили му бѣлийтъ дробъ и си отлш-

ли. Домашнитѣ му го знаели, че е въ Сѣръ, нѣ слѣдъ 5—6 дена отъ неговата мъченическа смъртъ, като ся научили, че въ тойзи градъ го нѣма, тѣхъ ги слана усланила и отишли да го търсятъ. Подирь 4—5 дена трѣсение, намѣрили го на сжщото мѣсто, гдѣто той тѣй мъчно прѣдалъ Богу духъ. — Единъ Българинъ отъ с. Голѣшово (Демиръ-Хисарско окръжие), по име Д. Върбановъ живѣлъ 35 г. въ Мала-Азия. Той откакъ спечелилъ едно огромно богатство, пожелалъ да дойде да ся види съ роднинитѣ си. На 20-й Януар. Д. Върбановъ вече пристигналъ въ г. Ксанти (Искета). Ималъ си и свой челоуѣкъ (сеизинъ). Въ тойзи градъ той ся срѣщналъ съ нѣколко свои съотечественници, кираджии, които щѣли да ся върнатъ за селото си. Д. Върбановъ имъ открийлъ цѣлѣта на пжтуванието си; казалъ имъ ошѣ, че готвилъ да подари на селското имъ училище едно количество отъ 30—35 хиляди гроша. На другийтъ день заранѣта, безъ да чака съотечественницитѣ си да пжтуватъ задружно, потеглилъ за г. Кавала. Нѣ уви! не можѣлъ да види послѣднийтъ този градъ: на пѣтьтъ мѣжду с. Чирпантя и Кавала, ззедно съ човѣкѣтъ си той станалъ жертва на кръвожадностьта. Конѣтъ на закланитѣ и богатството на Д. Върбанова станали плячка на кървопийци Турци. На послѣднийтъ съблѣкли и дрѣхитѣ, които ся цѣнили доста скѣпо. — На 30-й Януар. Иванчо Рисановъ отъ г. Сѣрска-Джумая, като ся връщаль отъ Солунъ, на половинъ часъ разстояние отъ с. Легованъ (Солунско окръжие), билъ убитъ. — Близо (една четвъртъ часъ) до Кавала на Севѣро-Истокъ има едно Българско с. Дели-Орманъ. На 31 Януарий Турски разбойници денѣ влѣзли въ къщата на единъ богатъ човѣкъ, по име Спиросъ, взели му всичкото богатство и покщнина и най-послѣ исклали цѣлото му домочадие: него, жената му и 2-тѣ му дѣщица. Помѣнжтий Спиросъ ежегодно произвождалъ по 12—13 хиляди оки Ениджевски тютюнъ, своя стока. — На 1 Февруарий Хаджи

Димковъ, братъ му Георги и други 7 души отъ с. Горно-Броди (Сърско Окр.) прѣзъ Съръ и Солунъ ся заточили въ Мала-Азия. Обвинението имъ е било че не пращали дѣцата си на новоотвореното Гръцко училище въ селото имъ. Това посѣгане станало по наклѣветяване на Сърскійтъ Гръцкйи владика. — Неврокопскитѣ мулета, за които спомѣнувахъ въ прѣдпослѣдното си писмо, ся уловили въ околността на Охрида. Разбойниците сж Арнаути отъ Призрѣнъ. Охридското Правительство телеграфически поискало отъ Сърското да му яви, има ли отъ тая страна подобни откраднати добитъци. Това послѣдното, ако и да знаяло всичко подробно, отговорило отрицателно и начаса пратило въ Солунъ обвиняемитѣ въ открадването на горѣказаннитѣ мулета невинни Тѣшовци (мѣжду които имало и Гайтаниновци — всички 21 души). На разбойниците дали пжтя. — На 25 Януар. 16 Турци запрѣли Просѣченскійтъ дервентъ при Бѣла-вода, гдѣто прѣзъ сжщийтъ день обрали 152 души Българи, които ся връщали отъ г. Просѣчень.»

(в. Марица, бр. 263).

Батанъ, м. Мартъ 1881 г.

«... На 12-й мин. м. 4 души Българи въглари отъ с. Цервица (Демиръ-Хисарско окр.), като ся връщали съ 6-тѣ си мулета натоварени съ въглища отъ мѣстото Бѣлашица отвѣдъ р. Струма, Турски разбойници ги исклали, а добитъцитѣ имъ закарали. — На 28 й сжщий 6-ма Калаподчани (с. Калаподъ е въ Зхненско окр.), ся връщали отъ г. Правища, гдѣто ходили да продадътъ петалитѣ си. На 2 часа разстояние отъ г. Просѣчень въ *прасалжкѣтъ* (това мѣсто носи туй име отъ това, че тукъ подобни и още по-ужасни приключения сж ставали, сир. хора сж ся дробили като прасъ), ги нападатъ Юруци отъ ближнитѣ колиби, растърсватъ ги за пари и, като не намѣрили повече отъ 2.000—2.500 гр., распрали врътищата съ солта, съ която били натоварени мулетата,

нашли вътрѣ стойността на продадената имъ стока (петали) и слѣдъ всичко туй, понеже не имъ казали, че паритѣ сж скрити. тѣй немилостиво ги били, щото горкитѣ петалари изгубили чувствата си. Юруцитѣ закарали мулетата, а биенитѣ слѣдъ 4—5 часа дошли въ съзнание и 2-та отъ тѣхъ ся отправили за селото си, което е 1 1/2 часъ далѣчь отъ мѣстото на станалото произшествие и по ржцѣ, по колѣна едвамъ могли да пристигнатъ подиръ 5—6 часа пктувание. Другитѣ, като били по-съсипани, не ся нито помѣстили отъ мѣстата си. На другийтъ день сутриньта домашнитѣ имъ отишли да ги товарятъ, нъ двамата отъ тѣхъ били вече студени трупове. Останалитѣ двама клѣтника ги натоварили, нъ и тѣ умрѣли по пктя. По-здравичкитѣ, които били долазили до кжщитѣ си, днесъ лѣжатъ тѣжко болни и не ся знае да ли ще оздравѣять. — На 15-й сжщий м. Ангелъ Коджабашията отъ с. Любяхово (Невр. окржжие), като ся връщаль отъ г. Неврокопъ, гдѣто ходиль по процесьтъ на убитийтъ му съселанинъ Илия Сурговъ, на 2 часа разстояние отъ казаното село пристигнали го нѣколко касани Турци, които дохождали по пктя изъ Неврокопъ, отсѣкли му главата, ржцѣтѣ, нозѣтѣ и най-послѣ трупьтъ раздѣлили на двѣ части. Дробьтъ и ржцѣтѣ му завили въ потуритѣ му, натоварили ги на мулето и ги пратили у дома му. — На 18-й т. м. единъ овчаръ отъ с. Доленъ намѣриль между с. Абланица и Сатовица (и 3-тѣ села Неврокоп. окр.) въ единъ долъ три челоувѣчески глави съ другитѣ кости, захвърлени изъ водата. Узнало ся, че това билъ Димитръ Оденовъ съ двамата си другари отъ с. Гайтаниново (сжщ. окр.), които прѣди 5—6 дни отишли по казанитѣ села да си купятъ дъски. — На 22 й сжщ. м. 1 мжжъ, 2 жени и 1 маловъзрастно момче всичкитѣ отъ Кусурупъ (Българско село въ Правишката околия, Драм. окр.) отишли на госте у своитѣ роднини, въ ближното село Кормища. На връщание на другийтъ день, на срѣдъ пктьтъ Турски разбойници конници исклали всичкитѣ освѣць мжжѣтъ,

който сварилъ да избѣгне. Женитѣ прѣдварително били обезчестени. — На 27 сѣщаго вечерята турска шайка влѣзла въ къщата на Апостолъ Тарака въ с. Хисарлъкъ (Неврок. Окр.), $\frac{1}{2}$ часъ разстояние отъ Фотовица и като неможли да уловятъ домовладиката, който успѣлъ да избѣгне прѣзь едни врата, захванали да мушатъ съ ятагантъ си и да жекатъ съ желѣза жената и дѣцата му, за да кажатъ, къдѣ ся е скрилъ той. Най-послѣ като не могли да турятъ на ржка ловятъ си, бабаититѣ събрали всичката покъщнина на Апостола Тарака, каквото: мѣдни сѣждове, желѣзнитѣ орачески орждия и пр., освѣнъ това брашното и житото и си отишли. Сѣмейството на Ап. Тарака вслѣдствие на ранитѣ е въ навечерието на смъртъта. — На сѣщата дата, 27-й Февр., 4 души Българи отъ с. Добриница и с. Банско (Невр. Окр.) като отивали на пазаръ въ градоветѣ Драма и Кавала, $1\frac{1}{4}$ часъ надалечъ отъ г. Просѣченъ, въ *Дервентътъ*, ся нападнали отъ нѣколко Турци—Юруци отъ сѣсѣднитѣ колиби, които имъ взели всичкитѣ стоки заедно съ конетѣ и най-послѣ тѣй немилостиво ги били, щото 3-та отъ тѣхъ немогли да живѣятъ по-вече отъ 2 денонощия. — На 1-й т. м. (Марта) нѣкой си Ваню отъ с. Търлисъ (Невр. Окр.) билъ отишълъ на нивата си да я загради. Прочутийтъ по ония мѣста кръвникъ Куртъ-Сулю съ дружината си като мълния налѣтелъ връху му и го убилъ съ ножъ, както по-прѣди убилъ сѣселнинитѣ му Илия Жиражия. Тойзи *бабажанъ* и другаритѣ му водятъ Българки жени, които въ 1877 год. сж потурчили. Нѣкои увѣриватъ, че тѣзи жени сж Батачанки. — На 2-й т. м. едно 18 годишно Българче отъ с. Тѣшово, като орало на нивата си, Турски разбойници го хванали, заклали го и го покрили съ покривката му. Вечерята домашнитѣ му го чакали, и като не дошло, отишли на нивата и го намѣрили, че спи вѣченъ сънь.

« . . . . . Въ с. Хункусъ (Сѣрско Окр.) станало голѣмо убийство, подробноститѣ на което сж тѣзи: На 2-й того

прѣзъ нощта, нѣкой си Аргиръ, най-богатийтъ Българинъ въ селото, билъ нападнатъ въ къщата си отъ Турци изъ ближнитѣ села. Всичкитѣ домашни (10 души : домовладиката, жена му, 2-та му сина съ женитѣ и съ 3-тѣ си дѣвца и ратайтѣ), откакъ прѣтърпѣли нечувани мъки, прѣдали Богу духъ. Младитѣ невѣсти по-напрѣдъ станали жертва на скотскитѣ наслаждения на мъчителитѣ. Бащата (Аргиръ), майката и синоветѣ били най-немилостиво жечени съ желѣза и мушени съ ятагани. На клѣтийтъ Аргира наковавали още и борнени трѣски подъ ногтиетѣ и го карали прѣдъ себе си за да имъ показва заровеното си богатство. Това послѣдното съ покщцината заедно било ограбено. Ратайтѣ сполучилъ да избѣгне, нъ на сутринята издъхналь вслѣдствие на лютитѣ рани».

(в. Марица, броеве 269 и 276).

Батакъ, Априлий 1881 г.

« . . . . . Дъщерята на Константинъ Димитровъ отъ с. Карлъково, (Зххненска околия) Мария, нѣколко нкти като била грабвана отъ Турци отъ сѣщото село, които щѣли да я потурчатъ, по Рождество Христово (м. г.) си оженила за Кури-Маринова синъ Ангелъ. Послѣднийтъ на 14-й Марта отишьль да оре на нивата си. Въ тойзи сѣщий день турскитѣ мухтаринъ отъ Карлъково миналь по-край орачьтъ, казалъ му «добръ день» и съ пушка го убиль. . . . На 27-й Марта нѣкой си Илия отъ с. Доленъ (Неврокоп. окр.), слуга на Карлото въ г. Драма, като отиваль въ с. Доксатъ (Драм. окр.) по работата на господаря си, срѣщатъ го на пята турски разбойници (въ войнишка униформа) убивать го и му закарватъ коньтъ. — На 2-й Априлий нѣкой си Българинъ по име Апстоль, тютюнджия отъ г. Драма, дохождалъ за с. Лъкавица (Неврокопско окр.) да вдигне тазгоднищний тютюнь. Той носиль 20—25 хиляди гр.; половинъ часъ надолу отъ казаното село, турски мухаджири излѣзли на срѣща му,

убили го, обрала го и закарала коня̀т му, който бил доста богато обсъдланъ.

« . . . . . Въ Разложката околия отдавна върлува една турска шайка. Тя ся прѣдвожда отъ Сали Гега, Арнаутинъ изъ Мехомия, отъ Хазнатаръ-Мехмедовиѣт синъ изъ Неврокопъ и отъ Арнаутина *) отъ Чепинска Баня (въ Источна Румелия). Тъзи шайка на 9 того часът по единъ вечерьта влѣзла въ с. Елешница (Разложка околия) и обсадила кжщата на Петръ Дивизиевиѣт синове, най-богатитѣ Българи въ селото. Крѣвнициѣт прѣди да стигнатъ до тѣзи кжща намокрили ножовѣт си съ крѣвьта на единъ отъ тукашнитѣ священници, който ся завръщаль у дома си отъ една кжща. Тойзи злощастникъ билъ закланъ, като коза. Нѣколко отъ обсадителитѣ захванали своитѣ мѣста, а прѣдводителитѣ съ 2-мина отъ дружината си нахѣтвали въ кжщата и най-напрѣдъ попитали за домовладитѣт, които въ него врѣме нѣмало тамъ. Като получили противенъ на желанието си отговоръ, бабажанитѣ открили на кжщитѣ адското си намѣрение: нажѣзли желѣза и почнали да горятъ беззащитнитѣ и слаби жени. На едни отъ тѣхъ разсѣкли цицитѣ (нѣнкитѣ). Тѣзи наказания ся правили, за да искажатъ богатството си и да кажатъ кждѣ сж мъжиетѣ имъ. Най-послѣ слѣдъ едночасно бѣсиѣяние, взели нанизитѣ на женитѣ, изровили отъ нѣколко мѣста пари, закарали съ себе си 10-годишното момченце на единъ отъ Петровитѣ синове и си излѣзли. За момченцето искали скъпъ откупъ; раненитѣ били тѣжко болни.»

(в. Марица, броеве 278, 283).

*) Тази шайка на чело съ сѣшитѣ вожди прѣди нѣколко седмици въ Банянската (Разложко) мѣстность уби Македончето Тодоръ отъ с. Бѣлотинца (Невр. Окр.)

Кратово, 6 Януарий 1885 г.

«. . . . . Андонъ отъ Шлегово, прѣди единъ мѣсець връщайки ся отъ Щипъ, ся намѣри убитъ съ пушка на мѣстото називаемо «Широка Падина.»

«У с. Псача, прѣди Коледа, едно момче, кираджия, ся намѣри заклано на пжтя.

«Въ Кратово, у «Табачката рѣка,» у единъ виръ, ся намѣри едно момче, овчарче, убито и хвърлено въ вира съ единъ камък привързанъ на вратътъ му. Господаря му Фета ага го убилъ съ бой и го хвърлил въ вира.

«Вите отъ с. Зелени-градъ ся намѣри закланъ у дома си. Слѣдъ нѣколко дни биде заклана и жената му, а дѣцата имъ останахж сирачета.

«Нико отъ с. Щалковица ся намѣри закланъ у дома си.

«Трайко отъ с. Кавракъ го заклахж Турцитѣ, когато, бѣше на дърва, ужъ че го уловили за комита.

«Валавичари Иванчо и синъ му отъ с. Койково, бидохж убити въ Скопската тъмница, ужъ че били хранили комити.

«У селото Ратовица, въ воденицата називаема «Каритница» Турцитѣ убихж прѣвъ една ноць 7 души Българи, които били донесли мливо. Воденичаря тоже билъ убитъ. Единъ отъ убититѣ е Милошъ отъ с. Стърмошъ.

«Слѣдъ единъ мѣсець отъ туй, на половинъ часъ разстояние отъ сжщата воденица, у с. Ратовица, Хаджи Атанасъ съ четири челяди бидохж исклани отъ Турцитѣ на Мала Богородица. Убийцата е Яшаръ отъ с. Рударн. Убийството е станало за една нива.

«Въ сжщата кжща, тѣкмо слѣдъ два мѣсеца, на Архангеловъ-день, когато била дошла на служба у Вака, жената на убития Атанасъ Постолю отъ с. Злетово била убита презъ ноцьта.

«Скоро слѣдъ това, на Бждний вечеръ, ся нападна кж-

щата на Хаджи Манасия отъ с. Ратовица, който едва успѣ да побѣгне и отъ страхъ сега живѣе въ Щипъ. Подиръ това, Хаджи Манасия остави на свое мѣсто на хана Митрета Теодосевъ отъ с. Злетово, когото скоро начнахъ да прѣслѣдвать, и той избѣга въ Княжеството. Бащата на Митрета прѣди врѣме тоже биде убитъ отъ Турцитѣ.

«Прѣзъ миналата 1884 година, двѣ момчета, кожѣбашията отъ с. Зелени-градъ и азата отъ с. Ямица, бидохъ убити на пѣтя, връщайки ся отъ пазаря, и то ужъ по погрѣшка, че ги счели за комити.

«Други двѣ момчета отъ с. Лесново били карани отъ заптиета за Скопиа. Близо при с. Клечевци, заптиета съ задницата на пушкитѣ си убихъ едного отъ тѣхъ, което, като болно, не могло да върви пѣшь и вързано, а другото заведохъ въ Скопиа, и не ся знаа що стана съ него.

«Лазаръ отъ с. Куудино, първъ чорбаджия, ся намѣри убитъ въ кѣщата си.

«Зафиръ Щипянецъ чарчия (продавачъ на дребно), дохождайки въ Кратово прѣзъ коледнитѣ пости, около с. Рудари, «Райзанский ридъ», ся изгуби съ все конь и стока, безъ да ся знае и до днесъ що стана; но вѣщитѣ на Зафира скоро ся видѣхъ въ рѣцѣтѣ на нѣкои Турци отъ с. Рудари, които никой не смѣе да искаже.

«У с. Куново, Арсо биде тежко раненъ съ пушка.

«Златко отъ с. Луково, когато дошълъ на гости у дѣщеря си въ с. Древено, биде закланъ на деня св. Никола.

«У с. Добрево, баба Анаста биде мжчена и печена за пари, колто слѣдъ малко умрѣ.

«У с. Злетово, Яно като отиваль на нивата си да оре, вола му влѣзълъ въ една турска прата на улицата. Яно влѣзълъ да го искара. Турчина го погналь и като го застигналь ударилъ го съ едно дърво по главата, отъ което, подиръ нѣколко врѣме Яно умрѣ.

«У с. Петърчино, Георгиевий посиненикъ отъ Бутачевитѣ, биде убитъ у дома си.

«За убития не извѣстно отъ кого пандуринъ на Лѣсковския мѣнастирь, Ахмедаа, бидохъ испратени въ Скопия и Канли-Куле въ Солунъ 29 души Лѣсковци и други селяни, заедно съ игумена Отецъ Михаила. Отъ 29-тѣ души, 11 сж останали до сега живи, а другитѣ свършихъ живота си въ тъмницитѣ и по пѣтя. Отъ умрѣлитѣ зная слѣдующитѣ: Постолю Гроздановъ и десетогодишното му дѣте, Петко Чолака (съ една рѣка), Петре Луковецъ, Дѣдо Михайлъ, Алексо коджабашия, Хаджи Мише, Пешо отъ с. Близънци, и мѣнастирския овчаръ.

«У с. Повищица, Яно Калинъ ся уби вмѣсто комита ужъ по погрѣшка.

«Коджабашията Иванчо отъ с. Зелени-градъ, заедно съ Демишка, като ги карали отъ Щипъ за Скопия, заптиетата ги били по пѣтя до толкозъ, щото слѣдъ малко врѣме умрѣли въ тъмницата.

«У «Широка Падина» ся убихъ Ив. Теодосевъ отъ Кратово, Иванчо чоходжията и Санде шарлаганджията отъ Щипъ.

«Турцитѣ запалихъ въ Кратово «Вакъвский ханъ», за щото е черковно имущество, и за щото ханджията казваше, че умрѣлий на хана му отъ с. Маричино билъ прѣбитъ въ тъмницата за 24 гроша и прѣзъ ноцѣта подхвърленъ прѣдъ ханскитѣ врата.

«Григорий Тричковъ отъ Кратово умрѣ въ тъмницата отъ бой, за гдѣто не платилъ на врѣме данькѣтъ си.

«Василь Димитриевъ, като топилъ гѣонове въ рѣката, подъ моста, Али келешъ мухаджиръ хвърли единъ грамаденъ камъкъ върху му отъ моста, прѣбива му грѣбнака и го остави вѣчно сакатъ.

«Коджабашията отъ с. Желѣзница, на половинъ часъ разстояние отъ града, като посиль 1,500 гр. дапъкъ за управ-

лението, напада ся отъ синьтъ на Фета ага, който бѣше удавилъ дѣтето въ вира съ камъкъ, убива го и взема му паритѣ; а управлението отъ ново прибира данька отъ селото.

«Една жена, връщайки ся отъ лозье, напада ся отъ Весинаа Дебърский и Ахмедъ табакъ, Сеидовъ синь, които я обезчестяватъ и послѣ убиватъ.

«. . . . Въ с. Злетово, на избѣгналитѣ и отсѣтствующитѣ селяни ся продава всичкото имущество въ полза на казната.

«Отъ с. Углорци Турци убили единъ отъ селянитѣ, сина му наранили и пѣколко конье закарали съ себе си.

«У с. Проби-Щипъ, ханджийката баба Мара Трайковица, слѣдъ като бида мжчена за пари, била заклана заедно съ слугата си.

«У сѣщото сел., Маслинко Трайчовъ съ жена му и двѣтѣ му дѣщери, ся намѣрихъ извадени отъ кѣщата и заклани на единъ ридъ (малка яланина).

«У с. Драчь, у рѣката бидохъ заклани 6 български цигани: Величко, Петко, Илия, Атанасъ, Иванъ и тѣпанджията.

«У с. Ратовица, у воденицата «Трънъ» ся намѣри закланъ единъ човѣкъ отъ с. Ратовица.

«. . . . Безъ брой жени и дѣтца сж измрѣли по тъмницитѣ, като сж ги карали да ги приселватъ нѣкъде къмъ Скопско, защото имали роднини въ Княжеството.

«Алимъ би жената на Коцета, която искаше да изнасилва и която бѣше непраздна.

«Това сж една часть отъ убийствата и пакоститѣ, които ся вършатъ въ нашата каза. . . . .»

(в. Македонскій Гласъ, брой 4).

Велесъ, 18-й Декемврий 1884 г. «. . . . Хамидаа, извѣстния по голѣмитѣ пакости, които е извършвалъ и не престава да извършва надъ мѣстното население, напоследне е

затворилъ 7 дѣвойки въ кулата на чифлика си въ с. Подлесъ (Веленко окржжие) и ся располага съ честъта имъ непаситно. За да не излѣзе наявѣ това му мръсно дѣло, Хамидаа заповѣдалъ на чифликчинтъ си да не обаждатъ нищо на вънъ за туй, защото, въ противенъ случай, щѣлъ да ги избие всички като «псета. . . . .»

Кратово, 23-й Януарий 1885 г. « . . . . Нѣщо прѣди мѣсяць, тукашния каймакаминъ, кадийския намѣстникъ, бюлюкъ-башията и поляка отъ селото Шлегово, отиватъ на гости въ една българска кжща у сжщето село, и слѣдъ като се наядватъ и напиватъ добрѣ, испжждатъ всичкитѣ домашни изъ кжщата, като задържатъ при себе си момата и двѣтъ млади невѣсти — членове отъ семейството — за да ги безчестятъ. . . . . »

(в. Македонский Гласъ, бр. 5).

Дупница, *) 8-й Февруарий 1884 г. « . . . . *Още една крвава сирѣна.* Прѣзъ тѣзи дни, единъ турчинъ занася жито дѣ смеле на една воденица, която ся намира накрай града (Джумая). Воденичара билъ българинъ. Турчина насилить воденичаря да смеле изведнжъ пеговото жито. Бѣдния българинъ началъ да ся моли да почака доклѣ ся смеле другото; нѣ отмѣстителния турчинъ, безъ да слуша молбата му, тръгналъ си, като казалъ: «довечера ще ся справяме!» Надв черъ, турчина, заедно съ сина си, добрѣ въоружени, опжтили ся кжмъ воденицата. Отвжнѣ пукнали двѣ пушки, за да даджтъ знакъ на воденичаря. Бѣдния Българинъ побѣгналъ кжмъ града и ся скрилъ въ единъ ханъ. Втурнжли ся въ хана двамата турци (баща и синъ), нѣ понеже било тъмно, бащата, вмѣсто да убодѣ воденичаря, убожда сина си, който тутакси пада. Слѣдъ това ся набрали много турци, хванали воденичаря, и прѣбитъ отъ бой закарали го на конака, като го обвинили, че той е

*) Тукъ описаното произшествие е станало въ г. Джумая (Македония).

убилъ падналиятъ кръвникъ. Казвать, че прѣсждата за воденичаря е вече излѣзла и че скоро тѣй цѣль да бжде обѣсепъ.»

Велесъ, . . . 1885 г. « . . . . . Фазлия, главатаря на една отъ турскитѣ чети, които опустошавать ежедневно Велешкитѣ села, бѣше поржчалъ на селата Скачинци, Дворище, Мързинъ и други, да му донесжть отъ всѣка кжща по 12 лири. Населението отъ казанигѣ села събра съ мжка и неволя тия пари, и на 2 й Февруарий, прѣзь ноцъта, му отнесе 500 лири. Казания Фазлия обикали селата съ чета отъ 30-40 души на конь, като нѣкой валия, и всичко което помисли, извършва го безирѣяствено. Фазлия е единъ отъ найближитѣ хора на Велешкия каймакаминъ.»

(в. Македонскій Гласъ, бр. 8).

Нѣколко отъ Турскитѣ звѣрства въ Велесскій окръгъ подиръ дохожданието на Майоръ Тротера.

« . . . . .
. . . Прѣзь сжщия м., Януарий, вжтрѣ въ г. Велесъ, една вечеръ, Сулюманъ-бей Фета-беговъ, задържалъ цѣла ноцъ при себе снахата на Петруша Дърваротъ, млада невѣста отъ една година, за да удовлетвори скотсктѣ си страсти.

«На 7-й Януарий 1885 год., въ селото Долно-Чичево, синьтъ на Бега-Булукбаша и впуктъ на Сайда нападнали една дѣвойка, сестра на Коля Иванова, ходейки си на чешмата, и, като не могли да я завлекжть въ кжщитѣ си, за да я потурчятъ, обезчестили я въ срѣдъ селото. — Цѣлата околия е проишяла отъ тѣзи двама разбойници, а женитѣ и момитѣ не можжть да излѣзжть внѣ отъ кжщи отъ тѣхъ.

« . . . . . На 9-й Януарий, правителственния бирникъ Хасанъ-Ефенди отишълъ въ село Бистрица, и защото селянитѣ не сж могли да исплатятъ цѣлата вергия, немилостиво ги билъ почти всичкитѣ, затварялъ ги въ свинскитѣ кочини,

подвергналъ ги на различни мъчения и на мнозина имъ продалъ покъщнината.

«На 3-й Февруарий, мюдюрина отъ селото Богомила испратилъ трима жандарми въ с. Мокр ни, за да събиратъ вергия. Оттамъ тѣ отишли въ с. *Ораовдолъ*, кждѣто, слѣдъ като ся наяли и напили хубавѣ, зели да гонятъ изъ селото женитѣ, момитѣ и дѣцата, уловили една хубава жена, съ колто най-варварски ся обхождали, като ѝ ся качвали на гърба да ги носи и същеврѣменно я обезчестявали. Подиръ туй най-гнусно злодѣяние, хванали протогереть Костета и качвали му ся единъ по единъ на гърба да ги носи въ селото Теово. Горкия прогогереть, като ся омаломощилъ на срѣдъ пътя, извадилъ кесията си и имъ далъ всичкитѣ пари, що ималъ при себе, та тѣй ся отървалъ. Подиръ него, вѣнъ отъ селото, уловили Ораовдолскитѣ овчари, качвали имъ ся на гърба, принуждавали ги да тичатъ като конѣ, като сж ги мушкали съ пушкитѣ си. Като дошли до Теовскитѣ колиби, отпустили Ораовдолскитѣ овчари и ся качили на Теовскитѣ, които по този начинъ ги занесли въ селото Теово, на часътъ 4 прѣзъ нощъта, кждѣто сж направили голѣмъ зулумъ за ядене и пиене. На зараньта, вмѣсто да събиратъ данъка, уловили двама отъ селянитѣ, Анастаса Манева и Петруша Белева, и двама отъ овчаритѣ, които сж ги носили на гърбътъ си, Ристета Димовъ и Петрета Тренивъ, и ги закарали въ Богомила при мюдюрина. Този послѣдния, безъ да ги распи-та, испраща ги въ Велесъ, кждѣто сж ги затворили. Родителитѣ и роднинитѣ на затворенитѣ оплакали сж ся на каймакамина, обаче, безъ никакви послѣдствия. Може би, цѣли години ще стоятъ въ затвора, ако не ся искупятъ по съ 20—30 лири рушветъ. . . . . »

(в. Македонский Гласъ, бр. 10).

Нѣкои отъ турскитѣ звѣрства, извършени въ Велесското окръжие прѣди дохожданието на Майоръ Тротера.

Велесъ, < . . . . Георги Кюрдовъ биде убитъ всрѣдъ денъ при мостътъ на р. Вардаръ, близо при тунела.—Двамата брѣтя Толчевци, идеяки си отъ Тиквешъ отъ пазаръ, бидохъ убити на Великия Петъкъ 1881 год. отъ Виничанци и Грънчищани. — Евка Габерева, грабнѣта отъ Ахмедъ-чаушъ, завели сж я въ Слунъ, отъ кждѣто сж я довели потурчена. — Диме Ихчевъ биде грабнѣтъ отъ Фазлия и задържанъ въ планината, до дѣто баща му не проводи 300 лири турски.— На Котета Мартуловъ, прѣселенъ въ грѣда ни прѣди двадесетъ години, въ послѣднитѣ три години, всичкия му имотъ въ селото, като градини, нивя, лозя и др. п., на стойностъ около три хиляди лири, е обсебенъ отъ единъ бегъ, който го е застрашавалъ съ убивание него и дѣцата му. — Авторитѣ на всичкитѣ тѣзи звѣрства, разбира ся, не сж наказани.

Село *Нежилово*.— На 15-й Юлий 1884 год. бидохъ убити Ангелъ Стояновъ, Иовче Георгиевъ, и Здраве Истковъ, по единъ най-безобразенъ начинъ: очитѣ имъ още прижевѣ извадени и кожитѣ имъ одрани. Убийцитѣ сж: Исо, Идресъ, Сульо—Исовъ братъ, Сула бакалотъ, Фейзо и Зеко.— Прѣзь м. Августъ сжщата година, Исо зель отъ селенитѣ 8 лири, Османъ 10 лири, а Зеко 3 лири и 4 кози. Османъ билъ уловенъ, нъ по-сетнѣ юзбашията го отпуснѣлъ.

С. *Папрадище*.—Прѣзь м. Септемврий 1884 г. туй село ся нападнахъ отъ една чета отъ около 150 души, съставена отъ Дебрани, Десовчани и Църнилищани. Жителитѣ ся разбѣгали, убитъ Юрданъ Дѣловъ, а Георги Лопатаръ и една жена сж били паранени съ ножове. Селото съвършенно ограбено; вдигнѣли сж 50 товари плячка.

С. *Ореше*. — Сжщата чета, слѣдъ като оплѣнила Папрадище, нападнахъ и на Ореше и направила сжщото. Селенитѣ сж ся разбѣгали по планината. убитъ Милошъ Гиновъ,

а женитѣ Кузевица и Гюрчаница сж били ранени съ ножове по лицето. Гюрчаница, която била неспраздна, отъ страхъ пометнѣла двѣ близначета. Отъ това село сж вдигнѣли повече отъ 60 товара плячка.

С. Цъкъли.—Иовче Тодоровъ убитъ отъ Шайна. Убийцата билъ затворенъ нѣколко врѣме, нѣ сетнѣ отпусятъ съ рупветъ, взелъ воденицата на синѣтъ на убития, Анда Иовчевъ. — На Тодора Димовъ, слѣдъ като го ударили съ куршумъ, зели му петъ овци.—Падарьтъ Алия грабнѣлъ сестрата на Петрета Янкова, Ленка Янкова, която и потурчилъ.

С. Скачинци—Петръ Гезовъ убитъ отъ Байряма арнаутинѣтъ.—На Арса Илиевъ и на Пена изгорили тѣрлата и плѣвнитѣ имъ.—На Христа Мицевъ изгорѣли сж кошаритѣ съ 300 шиника брашно, бочвитѣ му и коритата.—На Манола сж изгорили плевната съ житото.— На Георги Кръстевъ, Водовратчани сж изгорели всичкото му сѣно. — Веднѣжъ Виничанци турци извързали селенитѣ на казаното село и имъ взели всичкитѣ пари, колкото имали при себе.

С. Техово—Прѣзь м. Августъ 1884 год. обрали сж къщата на священника Зафира, взели му единъ волъ и 80 шиника жито. Разбойникътъ Фазлия три пѣти ся е опиталъ да убие казания священникъ.—На Михаила Пановъ откраднѣли единъ конь, на Стояна Славевъ изгорили плѣвната, а на Михаила Янковъ три пѣти му изгорили тѣрлата.

С. Изворъ. — Прѣзь 1883 год. кираджията Христо отъ Прилѣпъ биде убитъ отъ падарина Махмудъ отъ с. Добренѣ. — Двама челоуѣци отъ с. Подлесъ убити въ Изворската мездра. Убийцитѣ сж били: Османъ отъ с. Крушовица, Шерифъ отъ с. Врановци и Фазлия отъ с. Ябълчища.—Жителитѣ на с. Изворъ сж сѣщински роби на Ахмедъ бега, комуто оржѣ копятъ, жьнжѣтъ и пр.—все бесплатно.

С. Ногаевци. — Прѣзь 1884 год. двама брата бидохъ убити отъ турскитѣ селени Кочанци и Виничанци. — Пано

Гачевъ убитъ отъ сжигитѣ прѣзь м. Юний. — Андо Давчевъ тоже убитъ въ планината.

С. Сироколицѣ. — Прѣзь 1884 год., на самия день Гюргювъ-день, убитъ единъ селенинъ по име Георгий; въ сжигия день, другъ единъ селенинъ, Христо Георгиевъ, биде параненъ съ два куршума.

С. Рудникъ. — Прѣзь 1884 г., Гоне Шабановъ, Трайчо Наумовъ и Петръ Паласковъ обрани съвършено. Удовлетворение никакво.

С. Бистрица. — Една жена, Мара, убита отъ Драмчета, турчинъ отъ с. Согле.

С. Мокрени. — Зена убита отъ Църнилищани.

С. Чашка. — Братътъ на Трайка Йовъвъ убитъ отъ Фазлия.

С. Горни-Раковецъ. — На Манета внукътъ убитъ отъ Еловскитѣ падари.

С. Голозинци — На Никола Цвѣтовъ братътъ убитъ отъ падарина.

С. Габровникъ. — На Сѣкола тѣрлото изгорено, овцетѣ му на брой 300, едни изгорени, други грабнѣти. Синътъ му, заедно съ други овчари, убитъ. Злодѣйцитѣ сж турци отъ с. Църнилища.

С. Степанци. — На братътъ на Антета кжщата изгорена отъ Сирковчани.

С. Смиловици. — Дамянъ обранъ отъ Сирковчани и обѣсенъ.

С. Виничанци. — Панче, заедно съ брата му, убити отъ разбойницитѣ Зека, Абазаа и Абдулаа. Андо убитъ въ гората.

С. Баница. — Иорданъ Стояновъ убитъ отъ падарина Салия; Василь Маневъ убитъ отъ бюлюкъ-банията Фета-чаушъ отъ с. Вепърско; Димитръ Наумовъ убитъ отъ Сирмана отъ с. Църквино.

С. Ораовецъ. — На Христа Димовъ запалили сж кжщата отъ всичкитѣ страни, съ цѣль да изгори той съ цѣлото си

домочадиe. За щастие, обаче, хората ся избавили живи, пѣ Христо въ врѣме на бѣганието отъ огъня, билъ раненъ съ куршумъ въ ржката.

С. Виничани. — Пандора Михайлова грабната и обезчестена. Баща ѝ гоненъ отъ полицията, защото не оставилъ да я потурчатъ.

С. Мързинъ-Ораовецъ. — На Коцета братъ му убить отъ Тиквешкитѣ заптиета. — На Коста Андовъ синьтъ убить при Църквищани.
(в. Македонскій Гласъ, бр. 11).

Охридъ, 2 Мартъ.—«Прѣди нѣколко деня взеха въ плѣнъ 4 души отъ с. Подгорицъ и закараха ги въ Дебрь. За да ги освободятъ, търсятъ имъ 1.000 лири откупъ.

«На 23 Февруарий, една чета разбойници нападна къщата на Гьорче Гроздановъ въ с. Октица (Охридско), и слѣдъ като обезчестили цѣлата му фамилия, взели му всичкитѣ пари съ разни предварителни мжки: нагорено желѣзо въ уста и другадѣ. Като вѣнецъ на всичко това, нагорили единъ вършникъ и така живъ го опекли. . . . .»

Прилѣпъ, 4 Мартъ 1885 г.—«Вчера турци убиха двама воденичари въ тѣй нарѣчената Джувелекова воденица. Неможяхъ да узная имената на убийцитѣ. Убититѣ сж: Христо Шубевъ отъ с. Брайлово и Алексо Цвѣтковъ отъ с. Варошь.

«На 9-й того убиха между с. Кокре и Прилѣпъ Пошета Ристевъ отъ с. Пчанища, кметъ въ сѣщото село. . . . .»
(в. Македонски Гласъ, бр. 12).

Охридъ, 16 Априль 1885 г. « . . . . .
. . . . . Една чета разбойници, на 12 того, влѣзла въ селото Збжжди, 8 часа далечъ отъ града Охридъ, съ цѣль да зароби Митрета Цонинъ, жителъ отъ сѣщото село. Разбойницитѣ не сж могли да намѣратъ горкия Митре, и вмѣсто него, тѣ заробватъ жѣна му и дъщеря му, като удовлетво-

рили прѣдварително варварскитѣ си инстинкти. Бѣдния Ми-тре узнавайки за положението на семейството си, потърсилъ е мѣрки за откупъ, но понеже откупа е билъ прѣвиплававъ всичкото негово състояние и неможейки да спомогне на фамилията си, той измислилъ друго сръдство: да ся самоубие, което и направи. А семейството му все си остая въ разбойническитѣ рждѣ.»

(в. Македонскій Гласъ, бр. 18).

Велесъ, м. Май 1885 г. « . . . . .
. . . Двама коджабашии отъ Велешкитѣ села Бѣловодица и Трояци, като отивали за Велесъ, за да отнесжтъ пари на правителството, нападатъ ся отъ Турци въ мѣстността Ракле (гдѣто населението е българско), които ги убиватъ и имъ взиматъ паритѣ. Велеския каймакаминъ излазя съ 20—30 души и прави ужасни насилия върху селянитѣ подъ прѣдлогъ, че испытва за убийцитѣ.»

Кратово, Май 1885 г. « . . . . .
. . . Въ Кратовското село Лесново ся работятъ воденични каменѣ; на всѣки воденичния камень Турцитѣ взиматъ данкъ по 5 гроша; тѣзъ давания е откупилъ отъ управлението нѣкой си Арнаутиъ за 60 лири. Прѣзъ миналата недѣля, Арнаутина напада въ сѣсѣдното село Стърмошь върху една фамилия и грабва момичето за жена, като я и озабулва. Въ сѣбота на 27-й Априлия, момичето забулено ся докара при тукашната власть. Както момичето, тѣй и майка ѝ виехж прѣзъ всичкия пазаръ, отъ гдѣто ги прѣкарвахж. Жената не пуснахж при каймакамина; тамъ ся качи само момичето съ заптиета. На излизание отъ правителствения домъ, момичето съ нѣколко заптиета ся проводи въ къщата на единъ турчинъ. Когато майката плачеше, като викаше, заптиетата ся обърнахж, ударихж нѣколко пкти жената по тила и тя падна прѣдъ конака полумъртва. Момичето отиде плачешкомъ, като новтаряше: «майке, нѣма що да ти чиня! . . . . .»

(в. Македонскій Гласъ бр. 19).

Турски убийства и злоупотребления, извършени отъ 1879
г. до днесъ (1885) въ Пиянечната околия.

« . . . Хайдукъ Сульо въ което село и да отиде, не излиза отъ селото, догдѣто не вземе бакшишъ 20—30 лири.

«Яшаръ Смайлловъ и Решидъ Пехливански испратиха Марко Китановъ отъ село Вирче да иде на селото Тработивище; въ мѣстността «Елхи» нападна ся отъ братята на самитѣ провождачи, Садикъ и Шекиръ, които го и убиватъ.

«Димитрий Златковъ и Иванъ попъ Георгиевъ бидохъ убити въ воденицата при Вирче отъ Дестанъ Комчевъ и Усеинъ Циганаръ.

«Решидъ Булюко, Дестанъ Комчевъ и Хамидъ Кючюкъ нападатъ Андона Атанасовъ въ къщата му, зиматъ му 5 лири, но като не ся задоволяватъ отъ туй, рѣшаватъ да го убиятъ. Той избѣгаль въ Царево, нѣ като отишьтъ на дърва въ Очипалскитѣ кории, Хайдукъ Сульо праща Мехмеда Кадийски, който съ секира (брадва) убива Андона.

«Али Усковъ бѣше заурѣлъ момата Митра Иванова да ся не оженва, защото искалъ онь да я вземе; за туй бѣ ѝ заповѣдалъ и да не излиза прѣдъ свѣтъ. На Великъ-день, като я вижда на хорото при църквата, застрѣлва я въ самото хоро. Властьта кази, че станало случайно и нищо не му направи.

«Георги Ненкинъ отъ село Звегоръ отишьтъ на гости у сестра си Мѣрия въ с Вирче; на «ходжѣвъ-хендскъ», Хамидъ Кючюкъ и Дестанъ Комчевъ отъ Вирче го застрѣлватъ оцъ сжщата вечеръ.

«Раде Петковъ бѣ повиканъ отъ Решида Пехливански да му жъне безъ нари. Раде ся готвѣше да иде; нѣ дохажда Дестанъ Мечзаро и го вика въ своята нива. Раде му казаль, че го вика Рашида. Въ сжщото врѣме иде и Рашидъ. Тогава, за да си не развалятъ приятелството, Дестанъ и Рашидъ искаратъ ножовѣтъ си, биятъ ужасно Радета и го оставятъ половинъ човѣкъ.

«Христо попъ Георгиевъ на 5-й Декемврий 1884 г. отива на Царево да попита мюдюрина: възможно ли е да си отворятъ църквата, която стоеше затворена отъ освобождението на България. Мюдюринъ му позволява. Христо повиква Архимандрита Антима да имъ отслужи на Св. Никола; нъ дохажда и миралая, хваща Христа, свързва го и го кара по селата, като го бие за примѣръ на другитѣ селяне, да не искатъ да отварятъ църкви и училища; най-постѣ му взима 10 т. л. глоба, заповѣдва му да не отваря църквата и го освобождава.

«Гавриилъ Ивановъ ималъ да зима 15 лири отъ единъ Евреинъ въ Кюстендилъ; дохожда въ Кюстендилъ съ паша-портъ. Като ся връща въ селото си, хваща го миралая, кара го по селата вързанъ и го бие, като го обвинява, че той ходилъ въ Княжеството да ся споразумѣва съ комититѣ; най-послѣ му взима 10 лири и го освобождава.

«Петре Трайчевъ, като отишълъ да лѣжи при овцетѣ на колибата си, половинъ часъ отъ село Тработивище, Юсеинъ Алиевъ и Смаилъ Бекировъ отъ сѣщото село, мжчатъ го за пари и го убиватъ.

«Смаилъ Бекировъ, Юсеинъ Алиевъ и Алипъ Мутевъ Зиминискаръ хващатъ воденичара Стоила Митревъ отъ Тработивище, завождатъ го подъ селото, ѣздятъ го, бодатъ го съ ножоветѣ си, най-послѣ го закалятъ и съсичатъ на дребни парчета.

«Ивана Маркова, 13-годишно момиче, сѣдело съ баща си прѣдъ воденицата на слънце; минуватъ нѣколко турци отъ другата страна на рѣката Бръгалница, срѣщу воденицата, обръщатъ пушкитѣ врѣзъ воденичара и момичето, за да испитатъ: могатъ ли да улучатъ нѣкого, понеже било малко далечъ; момичето пада убито, прѣдъ ужасения баща.

«Ибишъ Алимовъ и Хамидъ Мутевъ Зиминискаръ нападатъ прѣзъ ноцъ къщата на баба Гера, мжчатъ я за пари,

и слѣдъ като ѝ взимать всичко, обѣсватъ я съ вѣже за една грѣда верѣдъ кѣщата ѝ.

«Дафина Ангелова и Дона Стоилова, като бѣхж мжжетѣ имъ затворени въ Царево и като имъ ся извѣстило отъ конака да отнесатъ откупъ за мжжетѣ си, взимать пари и трѣгватъ за Царево; на мѣстото «Смильова чешма», до лозята, срѣща ги отъ правителството Али-Чаушъ съ дружина. Слѣдъ като насилватъ женитѣ, взимать имъ паритѣ и ги исколватъ; а на мжжетѣ заповѣдватъ пакъ да прѣдставятъ откупа си.

„ Велика Мицова имала роднини въ Княжеството и искала да ся види съ тѣхъ. Взима билетъ и трѣгва; но на пѣтя подъ Царево въ рѣката Брѣгалница убивать я аскерлии.

« Христо Кукудиновъ, като си оралъ въ мѣстността Тополице, Хамидъ Мустафовъ и Мустафа Юсеиновъ опитватъ пушкитѣ си, да ли имъ биятъ право, и по тоя начинъ убивать Христа, като оставятъ воловетѣ впрѣгнати въ ралото.

«Дѣдо Христо Кюркчията, Стоянъ Петковъ и Беза Петкова сѣдели си дома у селото *Градъ*; дохажда около обѣдъ Мехмедъ-Али Асановъ, Хамидъ Бозвалиевъ и Асанъ Алимовъ, мжчатъ ги за пари, взимать имъ всичко, отсичатъ позѣтѣ на Стояна Петковъ до колѣнитѣ, и най-послѣ, хвърлятъ всички въ плѣвата и ги изгарятъ на дѣнь пладнѣ.

«Мехмедъ Салимановъ и Асанъ Алимовъ дохаждатъ посрѣдъ пладнѣ въ кѣщата на Георгия Мишовъ у с. *Градъ*, връзватъ Георгия, прѣдъ очитѣ му и насилватъ жена му, послѣ го искарватъ надъ селото въ мѣстността Вжчи-долъ и тамъ го убивать съ пушка.

«Беза Мицова, слугиня у Асана Алимовъ, отишла на работа въ мѣстността Стойова-ливада; иде господаря ѝ Асанъ Алимовъ и Таиръ Низамовъ, връзватъ я за една джбица и я застрѣлватъ.

«Маца Йовева и едно осѣмгодишно момиче станали да отидатъ на гости въ село Стамеръ; Асанъ Люледжийски и Реджо Мехмедовъ ги убивать у лозята съ пушкитѣ си.

«Ризо Вжчковъ вращайки ся отъ пазаря въ Царево, на пята го причакватъ Асанъ Махмудовъ и Алиа Айдиновъ, въ мѣстността «Грудино-блато», и го убиватъ.

«Ризо Ковачки, просякъ, като ся поскаль прѣдъ кѣщи, Сюлейманъ Ахмедовъ и Алимъ Мехмедовъ го убиватъ.

«Яне Ивановъ, овчаръ на Молла Адема, като пасаль овцетѣ близо при селото, въ мѣстността «Црешнитѣ», Едишъ Асановъ го убива съ пушката си по пладнѣ.

«Пешо Глушкинъ и момчето му Стоименъ отъ село Градъ, слуги у Велия Низамовъ, поискали платата си; той ги излѣгва, че ако му оставатъ половината, ще ги проводи въ България; тѣ ся съгласяватъ, но самъ Велия убива и двамата.

«Атанасъ Китановъ, домазетъ въ селото Лешница, дошълъ да види въ селото Градъ брата си, слуга у Дестана Ибраимовъ; връщайки ся за Лешница, надъ селото, въ мѣстността «Вжчи-долъ», го убиватъ съ пушкитѣ си Билялъ дели-Ахмедовъ, мухаджиръ, Асанъ Алимовъ, Асанъ Махмудовъ и други.

«Гоце Попевски сѣделъ у дома си. Дохождатъ Османъ, Шабанъ и Таиръ Хайдаревъ, затварятъ го въ кѣщата му, и слѣдъ три дни го искарватъ прѣдъ вратата и го удавятъ за шията съ сиджимъ.

«Стоица Георгиевъ отъ село Лешко (Джумалийско) биде убитъ до селото въ мѣстността Вжчи долъ.

«Михаилъ Ангеловъ отъ село Илия (Кюстендилска околия), слуга у Хамида Меминъ-башинъ въ село *Звегоръ*, проводенъ въ мѣстността «Турска поляна» отъ господаря си, билъ убитъ отъ синовеѣ му Юсеина и Сюлеймана. Слѣдъ това баща имъ грабва жената на Михалиа за робиня.

«Ибраимъ Хаджиски отъ Звегоръ искарва слугата си Велина Стойковъ въ мѣстото «Рамни-долъ» и го убива; слѣдъ 20 дни намиратъ Велина убитъ, а жена му ся грабна като робиня отъ сѣщия турчинъ.

«Турци Звегорци убихъ Нико Йосифовъ, 60-годишенъ старецъ, турихъ го въ единъ листникъ въ гората и го изгорихъ.

«Синътъ на Сульо, Фератовъ братъ, отъ Звегоръ, би ужасно съ сѣкира слугата на баща си, Георгия, който умрѣ въ ужасни мъки слѣдъ 20 дни.

« . . . . .
. . . При селото *Паничарево*, Ангелъ Атанасовъ, Гоше Сгойчевъ, Георгий, Ане и Мите Михайлови (трима братя), Костадинъ Ангеловъ, Цоне Мачкинъ, Петре Цоневъ, Боше Цуковъ, Атанасъ Бошевъ, Иванъ Якутовъ и Димитръ . . . . , като си пасли овцетѣ на една четвъртъ часъ разстояние отъ селото, дохождатъ отъ с. Цървникъ около 15 души турци, хващатъ всичкитѣ тѣзи овчарчета дѣца и ги избиватъ, като откарватъ 1.000 овци. Отъ убийцитѣ знаемъ имената само на Усе Васалинъ, и Усе и Ибраимъ Щърбеви.

« . . . . . Георгия Мицовъ връщайки ся за Паничарово отъ Истевникъ, срѣщатъ го Ибо Фетовъ и Сульо Смаиловъ отъ Истевникъ въ мѣстността «Богданина», и, като го проѣздатъ до извора на Паничарския лжкъ, тамъ го съсичатъ.

« . . . . . Атанасъ Ташовъ биде убитъ отъ Мустафа Ахмедовъ и Сульо Смаиловъ помежду селата Цървникъ и Истевникъ.

« . . . . . Георгия Стайковъ отъ Истевникъ биде изгоренъ въ кщцата си отъ Сульо Смаиловъ и Молла Юсуфовъ.

« . . . . . Пецо Ивановъ биде убитъ въ кщцата си отъ Сульо Смаиловъ и Ибраимъ Коровъ.

« . . . . . Сюлейманъ Мутевъ грабихъ момата Мария Иванова, отведе я въ Царево да я турчи; момата се отказа да ся потурчи, освободиха я; като ся връщаше за дома съ баща си и Никола Мицовъ, Сюлейманъ ги нападна на една четвъртъ часъ отъ селото Тработивища и убива съ пушката си Никола. Старецъ избѣгаль въ Црево, за да ся оплачи, нѣ властѣта го затвара, държи го въ затворъ година и по-

ловина, оглобява го и послѣ го освобождава. Убийцата никакъ не ся прѣслѣдва.

« . . . . Иванъ Велковъ Балабанский, дърваръ у калу-герцитѣ въ Царево, биде убитъ съ собствената му брадва отъ турци Звегорчяне при Богородичкия чифликъ, когато съ-къль дърва.

« . . . . Дѣдо Манчо, дѣдо Китанъ и Мите Балабански отъ селото Резловци бидоха убити въ мѣстността Ковачевица, връщайки се отъ Вляничкия пазаръ.

« . . . . Лѣса Цоневъ закараха за Скопье, ужъ че билъ кѣмита, но жандарина го убива по пътя, при Злеговската рѣка.

« . . . . Ризѣ Георгиевъ биде убитъ при кулата на планината «Голякъ». Убийцигѣ бѣха Турци отъ Пекляно.

« . . . . Дели-Ибо отъ Царево поржчалъ на коджабашията отъ Разловци, Атанасъ Ташѡвъ, да му донесе дърва, колкото сж нуждни за една кѣща. Коджабашията съ селянетѣ отнесли 20 дървѣе на селото Тработивище, но Дели-Ибо като ги вижда, че сж малко, дохажда съ 30 души башибозуци въ селото Разловци, хваща коджабашията и Георгия Атанасовъ и ги бие съ задницата на пушката си. Георгия Атанасовъ отнесеоха у дома му на кола полумъртавъ; а на коджабашията заржча Ибо да му донесе 70 турски лири за дървата, които той не докаралъ. Коджабашията събира само 22 лири и ги занаса на Царево. Ибо бие втори пътъ коджабашията и му иска още 45 лири. Тогава, коджабашията избѣгва въ Кюстендилъ, гдѣто е и сега. Това е станало прѣвъ Януарий 1885 година.

«Никола Христовъ, като бѣ отишълъ при овцетѣ си на Елезовитѣ тѣрла, загина и не можя никждѣ вече да ся намѣри.

«На воденицата Сюлейманъ Бюлюкбашинова у с. Звегоръ биде убитъ воденчря.

«Георгия Сгояновъ Бумбаръ бѣше овчаръ у Сюлейманъ Бръзевъ въ селото Габрово. Единъ день го хваща Сюлей-

мановия братанецъ Юсеинъ и Мустафа Байковъ и го убивать въ мѣстността «Голешово».

«Друго овчарче биде убито въ мѣстността «Планиница».

«Двѣстѣ души войници и башибозуци отъ Царево нападатъ «Кокалската махала» на селото Църквинецъ, палятъ и грабятъ. Населението ся разбѣгва, нъ тѣ ся впушатъ върху му. Залисани обаче отъ плячката, не могоха другиго да уловятъ, освѣнъ Георгия Колевъ, когото и съсѣкоха на парчета. Всичкото село ся оплѣни и изгорѣ, и сега въ селото нѣма ни кжща, ни человекъ, нито пакъ ся познава, че е съществувало това село. Въ Църквинецъ бѣше най-хубавата църква и най-доброто училище отъ всички Пиянецъ.

«Едно лудо момче, на име Стоймень, като не знаело какъдѣ да иде слѣдъ съсипванието на Църквинецъ, отива при вратата на развалената църква. Нъ 5—6 души войници хващатъ го, застрѣлватъ го и му отнасятъ главата въ Царево, като глава на комита.

«Георгия Стойчовъ, Никола Бабинъ-Ангелининъ и Митре Терзията отишли да бератъ круши въ Курсачката махала на унищоженото село; 50 души турци, съ хайдукъ Сульо на чело, изгръмватъ и ги избивать; главитѣ имъ се отнесоха въ Царево.

«Ангелъ ковачтъ и 15-годишниятъ му синъ ся нападатъ отъ нѣколко турци въ Влаховската махала на селото Вѣтренъ и бивать избити, а стоката имъ откарватъ въ Царево.

«Раде, връщайки се отъ Виничкия пазаръ, биде убитъ при «Криволицитѣ» въ дервента подъ Царево, на раздалечъ около половинъ часъ отъ него.

«Дестанъ отъ Петровската махала на Вѣтренъ биде убитъ въ селото Киселица.

«На Димитрия Никовъ отъ селото Киселица войницитѣ отъ постѣтъ Голо-Бърдо поржчали да имъ донесе 5 оки медъ; той имъ отнася, а тѣ му отсичатъ главата, и хвърлятъ трупа му въ единъ брѣгъ. Трупа му ся намѣри слѣдъ 10 дена, а

главата му ся отнесе въ Царево, като глава на комита.

«Дохождатъ отъ стражата войници на дѣдо Стоименовото търло, за да грабятъ овце; убиватъ овчара Пове и жена му Стойна, и взематъ 5 овцѣ.

«Селото Очипала сега не съществува. Отъ 50 къщи що имаше прѣзь 1879 година, сега има само една, подновена на 1884 година.

«Селото Селникъ повече отъ половината биде изгорѣно, а църквата и училището развалени.

«Войници отъ палаткитѣ си повикахъ Стоянча Кръстовъ отъ село Драмча въ мѣстото *Бъсний долъ* ужъ за работа, и тамъ го убихъ.

«Ибраимъ Мемелянъ и другъ единъ турчинъ, отъ село Звегоръ; казали на Михаила Ангеловъ, че го викалъ ужъ мюдюринъ въ Царево; той отива съ тѣхъ въ Царево, а тѣ му отсичатъ главата на пята при *Язова Чука* и я отнасятъ въ Царево, като глава на комита.

«На 60-годишния старецъ Стойко Янковъ, слуга въ с. Кжшла (Кочанска околия) у Сокола Мечкартъ, отрѣзахъ му главата и я отнесоха въ Царево, тоже като глава на комита.

«Христо Мирчовъ спалъ при овцетѣ си, когато Мехмедъ-Алия Таировъ отъ Царево го напада, мчи го за пари и го убива.

«Въ с. Драмча сега не съществува ни църква, ни училище; Драмча е прѣнесено на друго мѣсто, защото всичкото село биде изгорѣно прѣзь 1876 година; отъ 120 къщи що съставяхъ старото село Драмча, сега, на новото му мѣсто, едва има само 20—30.

«Прѣзь една нощъ дохождатъ войници и башибозуци въ селото Вратиславца и заобикалятъ къщата на дѣдо Стойка Златковъ, богатъ и 60-годишенъ старецъ. Изведнажъ залайватъ кучетата и стареца излиза да види, какво има вънъ; нъ тосчасъ изгрѣмватъ 7 пушки върху му и стареца пада, а семейството му избѣгва прѣзь други врата. Убийцитѣ о-

плѣнихъ 250 овце, 15 говеда, два звегара (чифта) волове и всичката покѣщнина.

«На другия денъ ся откарахъ на Стойка Терзиски: 200 овце, 5 конье, 150 кози, 14 говеда и два звегара волове: отъ този и по-прѣдшния грабежъ цѣлото лѣто прѣзъ 1880 година ся храни войската въ Царево.

«Тогава и всичкото почти село Вратиславца изгорѣ.

«Скоро слѣдъ туй дохождатъ войници въ кѣщата на дѣдо Илия, хващатъ 80-годишния старецъ и 12-годишния му внукъ Дамия Гоцевъ; на дѣтето главата отнесохъ въ Царево, а стареца оставиха недокланъ, отъ което и умрѣ слѣдъ 5 дни въ ужасни мъки. Всичката стока на дѣдо Илия ся оплѣни и кѣщата му ся изгори.

«Иове Бабинъ-Звѣздинъ, терзия отъ село Костинъ-долъ, биде убитъ.

«Нико Цървендолията биде убитъ при овцетѣ си отъ войници, които му отнесохъ едни мустакъ въ Царево, като мустакъ на комита.

«Селото Костинъ-долъ отъ половинъ повече е съсипано.

«Трима души солдати нападатъ на кѣщата на Пешо дѣдо Ицовъ въ село Каменица, искатъ му пари, нъ той бѣга; тогасъ солдатитѣ го застрѣлватъ и той слѣдъ 10 часа умира.

«Половината отъ селото Каменица е изгорѣно, а църквата и училището развалени.

«5—6 башибозука подкарватъ Стоила Цвѣтковъ отъ с. Косевица при нѣкой меауринъ въ с. Мелцица; по пѣтя го убиватъ свързанъ.

«Слѣдъ 5 дена отъ туй, Атанасъ Роглевъ и Мите Павлевъ ся намѣрихъ убити на воденицитѣ си.

«Милче Туфекчийски отъ село Луковица връщайки ся отъ Винаца съ два коня оризъ, намѣри ся убитъ при «Крамелничката чука», а товаритѣ и коньето му не ся намѣриха.

«Двѣстѣ души войници и 500—600 башибозуци, съ каймакамина отъ Кочани на чело, нападатъ двѣтѣ села, Мел-

щица и Цера, палятъ, плѣнятъ и убивать безпощадно; народа ся разбѣгва; хванаха Георгия Вучковъ отъ Цера и го раздробиха на парчета; кжщата на Георгия, ханътъ на Веселина Златковъ и 5 кжщи въ Гребенарската махала изгориха: откараха и 6 бюлюка овце. — Въ Мелщица изгорихъ кжщата на Стояна Домазетъ, убиха Анто Петровъ и Спасе Циганче. — Хайдукъ Сульо, воспользуванъ отъ тази бъркония, на чело на 50 души, почна да бие всѣкого, кого гдѣ срѣщне, като започна отъ по-богатитѣ: Гоце Стамболийски, Митре Илиевъ, Симетонъ Дуждурски и други, които вързва и ги бие като имъ крѣщи: «домузъ гявуръ, вие храните комититѣ, и вие сте комити; или ще ми дадете по 10 лири, или ще умрѣте подъ тоягитѣ!» Селянитѣ ся откупиха.

«Прѣзъ миналий Октомврий, бюлюкбашията отъ Царево, Дели-Ибо, запрѣлъ момичето Богдана Стаменкова отъ с. Мелщица да ся не жени, че искалъ да я прави ханжма.

«Тѣзи двѣ села едва сжществувать на половинъ; а въ Мелщица е унищожено и училището.

«15 души отъ с. Калиманци, съ прѣдводителя си Шабанъ Кара-Алийски на чело, нападатъ Прѣсеченската махала на селсто Илиово, заобикалятъ кжщата на Филя Бързаковъ, и отъ като му оплѣняватъ всичко, хващатъ 60-годишния Филя и 20-годишния му синъ Атанасъ и ги съсичатъ на парчета; подиръ това, хващатъ Стоимена Янкуловъ и брата му Малчо, обвързватъ ги съ вжжета и ги убивать на нишанъ.

«Скоро слѣдъ туй, отново нападатъ това село и оплѣняватъ всичко неоплѣнено; залавятъ и Велка Гоцевъ, когото най-ужасно съсичатъ: отдѣлно прѣститѣ, ржцѣтѣ, ушитѣ, носа и пр. . . . .

«Селото Богородица ся нападна на 1-й Августъ 1879 г., при началото на Богородичния постъ, и ся съсипа всичко, защото носи името на Св. Богородица; тогава бидохъ убити Иванче Ланговъ и жената на Мица Мириняковъ отъ Трабовище. Селото Богородица сега не сжествува.

«Селото Горно-Църквинецъ всичко ся съсипа и много свѣтъ ся избѣ, на които не помнимъ имената; отъ тридесѣтътъ кѣщи на това село, сега нѣма нито една, а на мѣстото отъ селото ся видѣять само голи ниви.

«Селото Калчовица отъ 15 кѣщи сега не съществува нито една; има много избити, но не имъ знаемъ имената.

«150 души Турци отъ с. Калиманци, съ прѣдводителя си Шабанъ Кара-Алийски на чело, распрьснахъ ся по селото Дулица да плѣнятъ, горатъ и убиватъ. Стойко и Яно Ильови и жената Мария Янева бѣхъ болни и не можѣхъ да бѣгатъ; дохожда на кѣщата имъ Адемъ Куртевъ съ 10 души други, намиратъ ги болни, пробождають ги и тримата въ сърдцата, обиратъ кѣщата, сѣгнѣ я запалватъ и така изгаряють убитѣ. Друго пакъ отдѣление башибозуци нападатъ кѣщата на Стоиль Петревъ, заобикаля я, хваща Стоила, свързва го съ пояса му за единъ дирекъ, запалва кѣщата и го изгаря живъ въ нея.

«Стоиль Траяновъ въ мѣстността «Дупката» бѣше посѣялъ коношъ; еднажъ когато отиваше да го пази, Турци го нападатъ и го здробяватъ.

«Нѣколко Калиманчани Турци дохождатъ съ конье въ с. Дулица да товарятъ жито плячка; отиватъ на хамбаря на Пеша Златковъ, когото и убиватъ; сродника му Милче Соколовъ, като чу грѣмежа отъ пушкитѣ, отива да види що е станало, та и него убиватъ.

«Дохожда пакъ Шабанъ Кара-Алиевъ съ своята чета въ кѣщата Дамянова, който имаше едно 18-годишно момиче слѣпо; момичето не можа да бѣга и при него остана майка му, 65-годишната баба Гюргя и 12-годишния ѣ братъ Соколь Дамяновъ. Крѣвопийцитѣ пращатъ бабата за вода и хвърлятъ по нея на нишанъ, та я убиватъ; момичето обезчестяватъ и го убиватъ; момчето пакъ побѣгва, нѣ единъ го застигва съ щика си и го убива.

«Янко Стояновъ, като си берѣше гроздье, дохождатъ

Калиманчане Турци, отсичатъ му языка, ушитѣ и едната ржа, и го отнасятъ въ Царево. Яко умрѣ слѣдъ 10 часа.

«Сжщия день, Анто Крстовъ, като береше бобъ въ мѣстността «Селище», изгрмѣвитъ върху му нѣколко пушки. Слѣдъ като пада мъртавъ, убийцитѣ го ездробватъ на парчета, а парчетата закачатъ на една круша.

«Иванъ Гоцевъ отива съ двата си конѣ да върше оризъ въ селото Липецъ (Кочанска околия); по пжти загина заедно съ конѣтѣ си.

«Стойчо Спасевъ бѣше овчаръ у нашалиитѣ Турци отъ с. Калиманци; господарятъ му го заклахъ, за да зематъ жена му, но тя побѣгна въ България.

«Георгия Митревъ и Спасе Митревъ, момчета на 17—18 години, пасѣхъ си свинетѣ прѣдъ къщата си въ с. Дулица; връщатъ си Калиманчани отъ плячка въ селото Каменица и убиватъ двѣтѣ момчета.

«Иванчо Атанасовъ бѣше цѣненъ въ селото Калиманци у Асана Курапанский за овчаръ, гдѣто бѣ отвелъ 60-годишната си майка Докля и 17-годишната си сестра Гюргя Атанасова. Сянтъ на господаря му и Хамитовия синъ Реджо дохождатъ единъ день на колибата, гдѣто живѣехъ слугитѣ имъ, запалватъ колибата и заставатъ на вратата да чякатъ съ пушкитѣ си. Иванчо побѣгна отъ колибата и дойде въ България, при всичко, че силно сж гърмели по него; а майката и момичето бидохъ убити при вратата и хвърлени въ пламъцитѣ.

«На 6-й Май 1883 г., Реджо Хамитовъ, съ чета отъ 7—8 души, нападна на Мекалската махала въ с. Дулица, населението ся разбѣга, та неможяхъ никого да убиятъ, при всичко, че силно гърмѣхъ. Влѣзохъ послѣ въ къщата и изнасилихъ неможалитѣ да избѣгнатъ: 16-годишното момиче Божана Мицова, Гъина—снаха Мицова, Кръстана—снаха Иванова и двѣ снахи Иванкови.

«Учители Димитрий Георгиевъ отъ Царево, като оти-

ваше за Кочани, намъри си убить и хвърленъ въ лозята на селото Оризари (Кочанско).

« . . . . Иванчо Икономовъ чорбаджия биде отровенъ отъ Турцитѣ.

« . . . . . Околната Пиянецъ е сега почти пустиня, а жителитѣ ѝ сж повече избити или избѣгнали въ Бѣлг. Княжество. Въ Пиянецъ нѣма човѣкъ, който да не е испиталъ каква да е грозна обида отъ Турцитѣ. Грабежитѣ сж безъ брой. Селата сж по на половина; а нѣкои сж прѣместени отъ мѣстата си, на които бѣхж прѣди 1878 година. Петъ села: Калчовица, Богородица, Горно-Църквинецъ, Долно-Църквинецъ и Очипала вече не сществуваатъ; на мѣстата имъ не ся познава даже, че е имало села. Разваленитѣ църкви и училища сж въ селата: Истевникъ, Паничарево, Варче, Градъ, Църквинецъ, Селникъ, Драмче, Каменица и Мелцица. Въ послѣднето имаше само училище, а въ другитѣ—църква и училище. Около хилядо и петстотинъ кжци има развалени, а въ самото Царево-село повече отъ 200.»

(в. Македонскій Гласъ, бр. 8).

По-главнитѣ злодѣйства и убийства, извършени надъ бѣлгарското население въ Прилѣпското окръжие прѣзь 1880 и 1881 год. и прѣдставѣни Г. Тротеру.

« . . . . . Прѣзь втората половина на Февруарий, въ околноститѣ на Прилѣпъ ся убихж четирма Бѣлгари, и убийцитѣ останахж ненаказани.

«На 13 Февруарий, Хасанъ Сульо отиде въ селото Долнени, подвергна на побой и други истязания селянитѣ и ги принуждаваше да му даджт 400 бѣли меджидий. Нито плачоветѣ, нито риданията на нещастнитѣ не можехж да имъ помогнатъ, и най-сетнѣ, за да не прѣдаде селото на съсипателния огнь, принудихж ся да намърятъ и му дадатъ половината часть отъ исканото количество.

«На 15 Февруарий сжщия разбойникъ отишьль въ кж-

щата на Трайка Балчевъ отъ селото Горно-Дуплячани, наго стилъ ся и ширшествуваль съ шайката си, разбира ся за смѣтката на хазайна и най-сетнѣ, чрѣзъ разни мжчения, го принудиль да му даде още и 73 бѣли меджидий.

«На 8 Мартъ бидохъ убити на Прилѣпското шоссе, на единъ часъ разстояние отъ Битоля, Стефанъ Апчулевъ отъ Прилѣпската крайградска махала Варошъ, и Никола Шабовъ отъ Битоля.

«На 15 Априлий, шайката на Джема нападна на Стодета Нумова отъ селото Локвица, взе нходящето ся при него количество отъ 35 лири, върза го за единъ джбъ и го уби. Подиръ убийството, констатира ся съ намѣренитѣ въ тѣлото на убития куршуми, че разбойницитѣ гръмнали вързъ него осмнадесетъ пшти.

«На 21 Априлий, сжщата шайка уби Мартина Тодоровски отъ селото Локвица.

«На 30 Априлий, прѣдводителя на сжщата шайка, Джемо, наедно съ тримата си братия, отиде въ къщата на Божина отъ селото Градешница, разграби всичко по-скжно и износно и, прѣзъ цѣлата нощъ, обезчестява снахитѣ на нещастния селянинъ въ присжтствието на мжжѣтѣ имъ.

«На 10 Май Кямилъ ефенди отъ селото Църнилища грабна и ожени насилственно шерката на единъ българинъ отъ селото Стровия, на име Цвѣтана, за слугата си и подиря застави родителитѣ ѝ да му дадатъ още и десетъ лири.

«На 17 Май, Фейзо Тахировъ отъ селото Църнилища грабна жената на Веляна Нешкова и я ожени повторно за Нешка отъ селото Ропотево, отъ когото получи 12 лири.

«На 29 Май, Ахмедъ Бамя, Маликъ Кжрсердаръ, полякѣтъ отъ селото Вешърчани, Хусейнъ Сомунъ, полякѣтъ отъ селото Гудияково, Сулйо, полякѣтъ отъ Дрѣнѣ, Мустафа, отидохъ въ селото Живово, Мориховска околия, нападнахъ къщата на Колета Трайкова и, чрѣзъ разни истязания и мж-

чения съ нагорени желѣза, принудихъ окаяния Трайкова да имъ даде 5,000 гроша.

« . . . . На 3 Юний, на Битолското шоссе и около селото Тополчани нападнахъ на четирма търговеци, отъ които убихъ двамата, имънно: Марка Кафеджия и Коста отъ Маливица, а другитѣ двама сполучихъ да побѣгнатъ.

« . . . . На 10 Юлий, поляктѣ отъ селото Зжре, Селимъ Дебранецъ, поиска отъ Трайка Главучка 10 бѣли меджидии, нѣ понеже послѣдния е билъ принуденъ за да му откаже отъ крайна сиромашия, то Селимъ за отмъщение обѣсиль сина му и запалилъ подъ него лепешки.

« На 11 Юлий, една разбойническа шайка стиде въ къщата на Златета Христова отъ селото Рождень, обезчести женитѣ, дѣвойчетата и даже маловъзрастнитѣ дѣтица, разграби всичко що намѣри, и най-сетнѣ прѣдаде къщата на огъня.

« . . . . На 4 Юлий убихъ, при селото Чепилово, Спиря отъ Бѣла-църква.

« . . . . На 8 Юлий, поляцитѣ Абдия Дебранецъ и Хусейнъ Сомунъ съ двама други арнаути убихъ Волчета Трайкова, сина му Ангела и внука му Конда отъ селото Кокре, Мориховска околия, когато ся връщажъ отъ града въ селото си.

« На 8 Юлий, дигнахъ въ плѣнъ Настета Димева, Дима Тодорова и Петра Руднова отъ селото Небрегово. Споредъ думитѣ на послѣдния, който сполучи да побѣгне още тогава, нападательитѣ сж били поляцитѣ отъ с. Зжре.

« . . . . На 27 Юлий, четирма поляци уловихъ Спиря Аиевъ Налетова, когато отиваше на лозьето си, подвергнахъ го на такиви невиносими истязания, побои и изнасилвания, щото едва можа да проживѣе още 2—3 дня.

« На 28 Юлий, Кичевския сатрапинъ Джемю съ шайката си нападна на селото Бродъ, чрѣвъ всевъзможни мъчения и битки принуди Тренка Костовъ да му даде 30 лири, Кон-

Стантина Стаменова и Петруша Илиева по 50 бѣли мѣджди, и заповѣда на другитѣ жители да му съберать около 200 лири. Измжченитѣ илишенитѣ отъ насжщия хлѣбъ оканни селяни, като неможеж да приготвятъ исканото отъ варварица количество, побѣгнахж въ гората и оставихж кжщитѣ и женитѣ си на произвола на тиранина.

«На 2 Августъ, на полвинъ часъ расстояние отъ града, намѣрихж изсѣченъ на парчета Котета Говедарова отъ Заградъ.

«На 9 Августъ, полвинъ часъ расстояние отъ Прилѣпъ также намѣрихж изсѣчени на парчета Якова Петрева, Ангела Петрева и Конда Ришила отъ Прилѣпъ.

«На 12 Августъ, убихж трима селяни отъ Охридското окръжие, които идвахж съ вжглища.

«На 15.й Августъ, Расимъ, Исмаилъ, Бале Фазли и Рахманъ Дуракъ убихж Цвѣтана Бѣлоокова, когато вършелъ на гумното си.

«На 16 Августъ, единъ четвъртъ часъ расстояние отъ Прилѣпъ, на Тиквешкото шоссе, убихж Ивана Миткова, Атанаса Мойсова и Наума Шлетвареца отъ Кавадарци.

«На 16 Августъ, убихж на Битолското шоссе калайджията Калча Луна и кираджията Стояна Грозанова отъ селото Клепачъ.

«На 18 Августъ, Хусеинъ Сомунъ грабна една дѣвойка отъ селото Вешърчани, държа я при себе си три седмици и подиря принуди Котета отъ с. Чумово да ся ожени за нея, отъ когото взе и 8 лири.

« . . . . На 20 Августъ, Шерифъ Шабанъ наедно съ другаритѣ си отиде въ кжщата на Трайка Белчева отъ село Вешърчани, съ бой и други неописуеми мжчения го застави да му даде 3.000 гроша и, недоволенъ отъ всичко това, посѣгна и на честъта на демашнитѣ му.

«На 25 Августъ убиха Георга, мухтаръ отъ с. Гудияково.

«На 3 Септемврий, убихж единъ овчаръ.

«На 4 Септемврий, ранихъ Томета Димева отъ с. Бревцовца, който слѣдъ нѣколко-дневно болѣдуване умрѣ.

«На 16 Септемврий, полякътъ отъ с. Ракле, Махмудъ, уби Стойка Найдова отъ Крушеяни.

«На 20 Септемврий, нападнахъ на къщата на Лазара отъ селото Кладошкь, ограбихъ я съвършено и най-послѣ убихъ домакинътъ.

«На 29 Септемврий, Джемо заедно съ шайката си отиде въ селото Слатино и уби Васила Найдова, за да може подиря безпрѣпятственно да удовлетворява своитѣ скотски страсти надъ нещастната му съпруга и надъ 16-годишната му щерка Каранфила.

«На 1 Октомврий, убихъ Секула Прѣсилаца отъ село Пашино-Рувци.

«На 10 Октомврий, Джако, Селимъ Дапо и Мехмедъ Дечо убихъ Мига Страчката, Антона Иванова и Янакия Маргудова отъ селото Ореодолъ.

«На 11 Октомврий, Фейзо Тахиръ би до умъртвяване Димитра Тасева отъ с. Секирци.

«На 22 Ноемврий, убихъ, близо до селото му, Здравета Найдова отъ с. Вранче.

«На 22 Ноемврий, 3 четвърти часъ расстояние отъ Прилѣпъ, въ Оревоечкитѣ лозя, намѣри се убить Димо Илиевъ.

«На 23 Ноемврий, 1 четвъртъ часъ расстояние отъ Прилѣпъ, убихъ Дяма Бочварева.

«На 27 Ноемврий, правителството проводи на заточение священника О. Аврамя, Иосифа Петрева и Христа Йовева, безъ всѣкаква законна причина и подъ прѣдлогъ, че сж помагали на комититѣ.

«На 29 Ноемврий, 1 четвъртъ часъ расстояние отъ Прилѣпъ, полицитѣ убихъ Христа Кърстова и Илия Найдова отъ селото Бѣла-църква.

«На 1 Май 1881, Шакиръ Шеръ рани Христа Янкуловъ и остана ненаказанъ отъ властта.

«На 2 Май, роднинитѣ на убития отъ неприятеля му Хайра Талира, Фазли отъ селото Църнилища, убихъ мѣжду Слѣпче и Браилово споменатия Хайра и внука му Хасана. На другий день орда отъ 60—70 въоружени до зѣби турци отъ Църнилища отиде въ означенитѣ села, направи най-го-лѣми ужаси, би, мѣчи и подвергна на всевъзможни истязания нещастнитѣ селяни, и ги принуждаваше, да кажатъ, кои сж били убийцитѣ. Прѣтегленитѣ мѣчи бѣха отъ такъвъ възмутителепъ видъ, щото двама отъ с. Слѣпче умрѣхъ, а около 15—20 други селяни бидохъ принудени да дойдатъ въ Прилѣпъ, за да се лѣкуватъ. Като че да не имъ стигаше това нещастие, и властѣта, отъ своя страна, се отнесе не по-малко немилостиво и беззаконно спрямо тѣхъ. Тя не само хвърли въ затвора около 15 души, за да ся научи ужъ кои сж виновнитѣ, нъ и принуждаваше ги да заплататъ една глоба отъ 66.000 гроша срѣщу пролѣтатата разбойническа кръвъ.

«На 3 Май, 1 четвъртъ часъ расстояние отъ Прилѣпъ, поляцитѣ убихъ Христа Протогера отъ с. Бучинъ.

«На 4 Май, Ахмедъ Бамя, Хасанъ Бамя, Хусеинъ Со-мунъ и Яна Кйоръ-Гавазъ убихъ въ Прилѣпскитѣ лозя Ми-хаила Цървенкова.

«На 7 Май, намѣри ся убитъ Марко Христовъ отъ с. Добрушево, който дохождалъ на пазаръ по частнитѣ си работи.

« . . . . На 14 Май, поляцитѣ убихъ Христа Найдова отъ селото Вранче, по причина че ги гостилъ съ баница, която била направена съ малко масло.

«На 18 Май, убихъ Петка Мангова отъ с. Ореодолъ, когато се връщалъ у дома си.

«На 7 Юний, единъ солдатинъ гръмна върху священ-ника О. Игнатия, нъ не сполучи да го убие.

«На 8-й Юний убиха Кима Чеповъ отъ с. Троячи.

«На 15-й Юний, убиха трима селяни въ селото Крапа и двама работници въ градскитѣ ливади.

«На 27-й Юний с. Лушия ся нападна отъ Джема съ

дружината му, състояща отъ 150—180 кръвопийци, разграби ся окончателно и ся прѣдаде на огънь. Тукъ ся извършихъ много изнасилвания надъ жени и моми, 45 души селяни ся убихъ ту чрѣзъ изгаряние, ту отъ куршуми и ся ранихъ около 50 души тоже селяни.

«На 21-й Юлий, Селманъ и Лязе нападнаха на семейството на Братия Нешеве отъ селото Браилово, когато си жьнеше на нивата, гръмнахъ повече отъ двадесять пѣти, раниха Алекса Нешевъ и съпругата му и слѣдъ нѣколко дена накараха нещастнитѣ селяни да си продадатъ най-милото и нуждното, за да имъ дадатъ исканитѣ отъ тѣхъ 78 лири.

«На 27-й Юлий, сжщитѣ турци убиха Атанаса Иовчевъ отъ с. Църнилица.

«На 28-й Юлий, кръвоицеца Фейзо уби Трайка Митревъ отъ селото Гостиражни.

«На 3-й Августъ, между селата Пашино-Рувци, Вочяни и Обършани, намѣриха убить Коля Станболджиевъ.

«На 21-й Октомврий, по заповѣдъ на Битолския генералъ-губернаторъ, бидоха проводени подъ конвой въ Битоля Прилѣвскитѣ нървенци: Никола Кранчевъ, Мирче Бомбола, Антонъ Тошевъ и Дамянъ Кондовъ. Всичкитѣ тия господа сж най-почтени и най-миролюбиви, нъ пожеже ся отличавать отъ тѣхнитѣ съотечественници съ богатството си, зарадъ това и ся пратиха въ Битоля, като млѣчна овца за мълzenie; а официалното обвинение бѣше, както обикновенно става, че ужъ сж указали поддржка на разбойницитѣ, които, впрочемъ, нърво тѣхнитѣ имоти опустошаваха. . . . .»

(в. Македонскій Гласъ, бр. 20 и 23)

II.

КОЗНОДѢЙСТВАТА НА ФЕЕНЕРСКОТО ДУХОВЕНСТВО И ЖЕСТОКОСТИТЪ НА ГРЪЦКИТЪ РАЗБОЙНИЦИ (Андарти).

Като да не стига на Българитъ въ Македония гнѣтътъ отъ турскитъ населения и власти тамъ, като да не сж достатъчни за тѣхното опропастване зодумитъ и свирѣиствата на господствующето плѣмя въ страната, та на всичко туй иде да ся притури още една резерва отъ съсияния — кознодѣйствата на Феенерското Духовенство отъ една страна и жестокоститъ на Гръцкитъ разбойници отъ друга—и първитъ и вторитъ прѣдставители на химерическата *мегам идва* на Елинитъ. Ако тамошниятъ Българинъ не може да ся защити отъ разбойникътъ, отъ кръвопиецътъ, не трѣбвало дори и да ся помоли и оплачи на Бога отъ тегловниятъ си животъ, да ся черкува и учи, въспитава на матернитъ си языкъ. Това право му ся отнема, това запрѣщение му ся налага отъ всеилнитъ въ Македония Гърци. Въсползовани отъ своето положение и влияние, което иматъ въ правителственнитъ кръгове, Феенерскитъ Владици, подпомагани отъ сънародницитъ си и отъ мерзекитъ Гъркомани, съ жезлъ въ ржка, съ гнѣвъ и омраза въ сърдце и съ заплашвание, съ угрози въ уста, тѣ сж ся нагърбили да прибержтъ въ кашарата си своето (?) духовно паство, което неприятель бѣше открадналъ и присвоилъ. Въ пъхтътъ на посланието си, въ борбата, която водятъ съ крадецътъ-неприятель *добритъ пастистри* не жалятъ никакви жъртви, не ся спиратъ прѣдъ никакви срѣдства, мхчатъ ся да заглушатъ съвѣстьта си, ако иматъ такъва, съ инквизиторското изрѣчение: „цѣльта оправдава срѣдствата“ и продължаватъ борбата. Подпомог-

нати отъ правителството, съ насилствено събиране на мухлясалата владичнина, съ затваряние на училища и църкви, съ исхвърляние отъ тѣхъ омразниятъ тѣмъ Българскій языкъ и замѣстванието му съ Гръцкѣй, съ наклѣветяване и най-послѣ заточавание на невинни Български учители, по-състоятелни, по-развити Българи, и, най-сѣтнѣ, като вѣнецъ на всичко това, съ отравяние и убивание на Български свещеници, Христовитѣ намѣстници бързо крачатъ въ напръдъкътъ, въ сполуката на посланието си. — А каква е мисията на андартитѣ? — Устроени и направлявани отъ Е-линизаторекитѣ Дружества (Силлогоси) въ Македония, естествено бѣше, че тѣ трѣбваше да оправдаятъ надѣждитѣ на патронитѣ си. И, дѣйствително, на чело съ своитѣ войводи (капитани), андартитѣ отидохъ по-далечъ отъ своитѣ събратия по професия, отъ владицитѣ. Тѣхнитѣ жестокости едва ли бихъ останали по-надирѣ отъ ония на Турскитѣ и Арнаутскитѣ разбойници. Пожари, плѣнства, рѣжение уши и носове, скъпи откупи, а когато ся не доставятъ такъви, убийства, кланье и изгаряние на живи, полѣяни съ газъ (петролей), невинни Български първенци, всички тѣзи ужаси (като ся притурятъ при тѣхъ и противохристиянскитѣ подвизи на владицитѣ), ся правятъ съ цѣль, да ся погърчатъ и безъ това съсипанитѣ Българи. А тѣзи послѣднитѣ какво правятъ? — На много мѣста тѣ не могатъ да търпятъ, да понесхтъ мъжитѣ и съ скърбъ на сърдце и съ сълзи на очи, прѣкло-няватъ вратъ прѣдъ грубата сила.

Нѣ нека оставя да говорятъ сами фактитѣ :*)

а) КОЗНОДѢЙСТВАТА НА ВЛАДИЦИТѢ.

Сѣрезъ, 8-й Октомврий 1879 год.

«Въ Западна Македония и въ окръжията на Мелникъ, Неврокопъ, Демиръ-Хисаръ, Сѣрезъ, Зѣхна и Драма положе-

*) По причина на малкитѣ форматъ на книгата, настоящитѣ (II-й) отдѣлъ ся значително намали. Описанитѣ въ него случки, а

нието на населението, пѣло Българско, освѣнъ нѣколко села въ Сѣрско и Зжхненско е въ най-пълната смисль тиранско, както отъ страна на Турското правителство съ едновѣрцитѣ му туземци, тѣй и отъ страна на Патриаршескитѣ владици, които по налѣгание на Гръцката Патриаршия, Турското правителство принуждава Българскитѣ народѣ да припознава и да имъ плаща данъци волею и неволею. Тѣй като въ тази страна сѣществуватъ туземци разбойници, които Турското правителство нарѣкло български възстанници, Гръцката Патриаршия, съ тамошнитѣ владици, Мелникскитѣ, Сѣрскитѣ и Драмскитѣ и съ нѣкои подкупени шарлатани сѣ ся наели всичкитѣ да съсипятъ Българскитѣ народѣ съ храняние на войскитѣ въ всѣко село, съ обида, съ кражба, съ затваряние на невинни хора. По-първитѣ Българи отъ всѣко село гнѣятъ въ тъмницитѣ. Священницитѣ, които служатъ (въ църкви) на матернитѣ си языкѣ, сѣ компрометиратъ отъ владичитѣ, изваждатъ сѣ отъ селата сѣ и сѣдятъ въ градоветѣ подъ порѣчителство, догдѣ не сѣ обрѣкжтъ, че припознаватъ Гръцкитѣ владика и ще служатъ по Гръцки. Тѣй, днесъ сѣ научихъ, че заптии докарали Попъ Ивана отъ с. Христосъ, 2 часа до Сѣрезъ, и че първенцитѣ отъ с. Скрижово въ Зжхненската кааза, докарѣни сѣ и тѣ въ тъмницата тукъ безъ никакво обвинение. Отъ това сѣ разбира, че турското правителство и фенерскитѣ владици сѣ ся подрѣтнали да съсипятъ всичкитѣ български първенци, за да нѣма кой да поиска реформитѣ, които Христианска Европа рѣши въ Берлинскитѣ конгресъ да сѣ въведатъ въ Европейска Турция. Вслѣдствие на това тукашнитѣ Българи отъ страхъ ще сѣ принудятъ да сѣ казватъ кога турци, кога гръци. Мелникскитѣ владика Прокопий откакъ съсипа прѣдната сѣ Епархия, Херцеговина и стана причина на толкозъ злини съ свое-

особенно дѣлата на Гръцкитѣ владичи, сѣ първообразия, които по всичкитѣ краища на Македония сѣ повтарятъ.

то клѣветничество и противохристиянско отнасяние по Херцеговинското възстание въ 1875 год., и тука не остана надирѣ. Сърскійтъ Митрополитъ Натанаилъ не е по-доленъ отъ Мелникскій си събратъ. По негова клѣвета и по такриръ отъ Патриарха, правителството би заточило, ако да не бѣше избѣгналъ при игуменътъ на мѣнастира св. Иванъ Прѣдтеча, близо до Сѣрезъ, Дионисій. Сжщото сж кроили за игумена г. Теодосія, 58-годишенъ старецъ. Причината на тѣхното прѣслѣдование е, защото сж отъ онѣзи Българи, които работятъ за народното ни свѣстяване. У насъ нѣма надѣжда за улучшение на животътъ ни».

(Марица, бр. 126.)

Солунъ, Октомврий 1879 год.

«Невъзможно е да Ви опишемъ всичко, което теглимъ отъ тукашнїиътъ Гръцки владика. Нѣкои отъ нашитѣ до толкова сж отчаяни, щото за да ся отърватъ отъ насилията и затвора, принудени сж да ся казватъ католици. Други, които постоянноуватъ да припознаватъ Екзархията, гниятъ по тъмницитѣ безъ да има кой да имъ помогне. Отъ нѣколко врѣме насамъ владиката е тръгналъ по селата съ двама конни жандарми и дѣто намѣри по единъ, по двама Гръка, отнема църквата отъ селянитѣ и я прѣдава тѣмъ, а онеправданитѣ ся оплакватъ и питатъ, какъ е възможно двама да иматъ право да владѣятъ църквата, а двѣстѣ души да нѣматъ?—Отговорътъ е, че който ся не покорява и не слуша владиката, непокоренъ е и Султану. Ако си позволятъ да кажатъ нѣщо въ свое оправдание, на часа по-първитѣ отъ тѣхъ ще бждѣтъ хвърлени въ тъмницата, а другитѣ ще обикалятъ дълго врѣмя по улицитѣ. На тия послѣднитѣ бейветѣ сж казали да станатъ католици, а Евреитѣ имъ сж показали хаврата».

(Марица, бр. 128.)

Солунъ, Септемврий 1880 г.

«Миналата година умрѣ мжжѣтъ на сестра ми Хаджи Зоица. Една къща, съградена съ собственитѣ пари на сестра ми, блазиѣше Гръцкиятъ Солунский Владика Калиникосъ, който 8 мѣсеца слѣдъ смъртъта на Зоicina мжжѣ испрати прочутиятъ по лoшавинитѣ си попъ Петръ съ пѣколцина други да заведатъ сестра ми въ Гръцката Митрополия. Ручениятъ Попъ Петръ отива въ домѣтъ на Хаджи Зоица, грабва я за косата и съ бой и влѣчение по улицитѣ я завожда въ Митрополията, гдѣто ся заповѣдва да я затворятъ въ подземната тъмница на Градската болница. Тукъ попъ Петръ запушва устата на сестра ми, вързва рѣцѣтъ ѝ съ подвързката си и ограбва ѝ двѣтъ кесии, отъ които една съдържае 145 л. т. и една Английска, а другата — 1 бѣло меджидие, 5 двадесетаци, 2 антики и 2 печата, единъ съ име Хр. П. Калешко, а другий съ име Хаджи Зоица Дмитриева. Прѣзъ нощта сестра ми сполучила да избѣгне отъ рѣцѣтъ на Христовий намѣстникъ Калиникосъ и да прибѣгне въ една близка Турска къща, гдѣто намѣрила защита. Като ся върнахъ отъ чуждина и поискахъ разяснения за това отъ Гръцкиятъ Владика Калиникосъ, той отказа, че е станало горѣказаното злодѣяние, сестра ми обаче още държи за память подвързката на попа, съ която той ѝ върза рѣцѣтъ; освѣнъ това и цѣлийтъ градъ е свидѣтель, че попъ Петръ влѣчеше сестра ми за косата съ бой по улицитѣ. — Хаджи Андрей Дмитриевъ.

(Зорница, бр. 38, год. 5).

Броди, (Сърско окръжие), 13-й Септемврий 1880 г.

« . . . . Съ съдѣйствието на Сърскиятъ Гръцки владика ся затворихъ всичкитѣ почти първенци отъ селата и като най-върли злодѣйци сж хвърлени въ *Канлъ-Куле* въ Солунъ. Отъ нашето село най-почтеннитѣ първенци сж затворени тамъ: Коджабашийта ни Перуховъ, Георги Будаловъ и Василь попъ

Димитриевъ не за друго, а само защото съ прошение до Правителството протестирахъ противъ незаконо-съставената въ Солунъ комисия за прѣобразованія, а Х. Димка, братъ му Гецета, синъ му попъ Иванъ, Маринъ Халембаковъ и Иванъ Томайовъ сжщо и тѣ, наклѣветени отъ владиката, за да ся избавятъ, избѣгнахъ въ Княжеството.

« . . . . На день на Врѣбница дойде въ селото ни Командаръ-Паша, който много строго ся изрази противъ Българщината, че Правителството гони всичко що е Българско и че който не ся подчини на Патриаршията, той е *комита*, и ще ся накаже най-строго; това каза и върза и испрати горѣ-помѣнатитѣ ни първенци въ Сърезъ и отъ тамъ въ Солунъ, исхвърли и Българскитѣ книги отъ църквитѣ и ги замѣсти съ Гръцки, като заповѣда нищо да ся не казва на Български въ църквитѣ. На тая негова заповѣдъ население-то неволно ся подчини, защото тойзи, който упорствува, на часа наклѣветенъ отъ владиковото мекере Иванъ попъ Андоновъ за *ятакъ* на комититѣ, безъ никакъвъ испитъ ще ся хвърли въ тъмницата, гдѣто ще изгние. . . . . »

« На 12-й того дойде въ селото ни Сърскій мюгесарифинъ, придруженъ отъ единъ Гръкъ отъ Гръцката Митрополия въ Съръ и отъ единъ учитель отъ Силлогосътъ и вечерята призова при себе си само 6-мата владикови мекерета: Марина Диортова, Петра попъ Василева, Хаджи Димитра попъ Андонова, брата му новийтъ Коджабашия и Ивана Дяволова, съ които като ся поразговори, най-първата грижа взе да изгони отъ училището учительтъ и наложи своеволно, безъ да пита нѣкого, неговийтъ учитель, пратенъ даромъ отъ Силлогосътъ. . . . . »

(Зорница, бр. 42, год. 5)

Солунъ, 10 Ноемврий 1880 г.

« . . . . Воденскійтъ Владика Еротей до толкози е наджалъ клѣвета и гнѣвъ на Воденската власть върху Бълга-

ритѣ, щото прѣди 20 дни, властѣта силомъ ги принуждавала да припознаятъ Патриаршията, като казвала: «или ще приемите Патриарха за духовенъ началникъ, или ще ви туримъ въ затворъ» . . .

«Струмничкиятъ владика Агатангелъ лани до толкози немилостиво е мжилъ Българското население въ Тиквешъ, щото сиромаситѣ продавали най-милото за да платятъ владичнината му лири 100, като царски дапкъ. . . . .

«Леринскиятъ владика, отивайки на 25 Октомвр. въ с. Луковецъ (Воденско Окр.) като видѣлъ въ църквата да пѣе на Български священникътъ Никола, безъ да губи врѣме, зель Българскитѣ църковни книги и ги замѣстилъ съ Гърцки и строго заповѣдалъ, още еднажъ да не чуялъ да ся черкуватъ на Български.

« . . . . . Митре Ханджията тука, наклѣветенъ отъ Гръцкиятъ Митрополитъ заедно съ съдружникътъ му Никола и кафеджията му Пито, слѣдъ като бидохъ затворени тъкмо 50 дни въ тукашната тъмница, на 4 й того ги испратихъ съ Турскиятъ параплувъ за въ Китай на 4-годишно заточение . . . . . »

(Зорница, бр. 48, год. 5).

Велесъ, 10-й Февруарий 1881 г.

« . . . . . Прѣди десетина дни селянитѣ отъ с. Бистрица бѣхъ повикани отъ правителството за даване и, щомъ тѣ дойдохъ, Гърцкиятъ владика Антимосъ заповѣдва, като нѣкой сатрапъ, да ги доведжъ при него. Селянитѣ ся прѣдставили прѣдъ него съ страхъ и трепеть. Антимосъ употрѣбилъ двѣ лукавства: заплашване и ласкателство. Той имъ казалъ, че е по-голѣмъ и отъ Каймакаминътъ и отъ Кадията въ града и че който го не припознава, ще бжде хвърленъ въ тъмницата и тамъ ще кисне до смъртъ, а който го припознае, ще си бжде рахатъ и нито полякъ, нито разбойникъ, нито башибозукъ не ще може да го закача. Вѣднитѣ селяни уплашени,

принудили ся да подпишатъ едно прошение, съ което изивяватъ, че ся отричатъ отъ Екзархията и присъединяватъ къмъ Патриаршията.

« . . . . На 9-й Февруарий сжщий владика, идеяки си отъ селата Бистрица и Попадия, срѣщналь на пътя Дима Словчанецъ, джелепинъ, съ нѣколко селяни, които ходили на пазаръ. Трѣбва да знаете, че Антимось има съ себе си едно моралийско паликаре, което въоръжено съ пушка, пищови, ятагани и камшици, върви напрѣдъ, а по него иде святийтъ старецъ обвить въ черна раса. Това Моралийско паликаре щомъ видѣль Дима съ селянитѣ, извадилъ пищовъ да го убие. Димо попиталь святийтъ владика, защо сеизинтъ му иска да го убие, а той го глѣда и ся смѣе. Паликарето казало, че иска да го убие, защото гражданитѣ сж го испратили да глѣда въ кои села отива владиката. Селянитѣ ся намѣсили, та Димо ся избавиль отъ крушумитѣ на Гърцкийтъ владика. . . . . »

(Зорница, бр. 9, год. 6)

Ваташа, 13-й Мартъ 1881 г.

«Гърцкийтъ владика въ Тиквешъ упоилъ одного за едно село, което административно пада въ Велешката кааза. Селянинѣ отъ това село, като Българи, не щѣли да го припознаватъ и приематъ. Тогава Тиквешкийтъ владика съгласно съ Велешкийтъ наклѣветаятъ прѣдъ правителството двамата селски Български священници, които минжлото лѣто ся ржкоположили въ Едрене, че тѣ били ржкоположени въ Софиа и че отъ тамъ донесли оржжия и припаси за възстание. Вслѣдствие на тази клѣвета прѣди нѣколко дни двамата тия священници като дохождали тукъ съ желѣзницата съ други двама миряни, били запрѣни на станцията отъ правителството и отведени въ затворъ, гдѣто и до сега лѣжатъ безъ да ся испитатъ, защо и за какво».

(Зорница, бр. 17, год. 6)

Пловдивъ, 17 Августъ 1884 г.

« . . . . Нѣколко дни прѣди убийството на От. Теофила пада убить тѣлохранителъ му (ясакчии) Арнаутиъ. Прѣдварителното убивание на послѣдний е било нужно за да не ся намѣри никой да защити животътъ на жертвата. При всичката явна опасность за всѣкиго, който би ся наелъ ясакчии у человекътъ, за когото и малко и голѣмо говоряше, че ще бжде убить, От. Теофиль намѣрилъ други 2-ма ясакчии Арнаути. . . . . Родний градецъ на От. Теофила, Лазарово-поле, тържественно празновалъ 20-й Юлий, Св. Илия. Кждѣ сутренъта, още несвършена Литургията, ето че нѣколцина запитиета откароватъ отъ църквата Екзархийский Намѣстникъ *), който служилъ него день и го завождатъ въ Дебрь, гдѣто му ся казало, че го викалъ Мютесарифинътъ. То било лжка. Нито Мютесарифинътъ, нито Кадията, съ които От. Теофиль ся обяснилъ, не го викали. Той изведнажъ подсырѣлъ, че нѣкой подкупенъ чиновникъ испроводилъ запитиетата да го водятъ въ Дебрь, за да ся намѣри, на връщание въ Лазарово-поле, въ уединени мѣста, сгодни за да бжде убить. Успокоенъ отъ властѣта, той прѣнощувалъ въ Дебрь и кждѣ сутринъта отишълъ да ся прости съ Мютесарифинътъ. Напраздно послѣднийтъ му прѣдложилъ да земе съ себе си нѣколко запитиета противъ всѣка опасность. Попътъ билъ подозрѣлъ самийтъ паша въ подкупничество и прѣдпочель да ся конвоира само съ собственнитѣ си ясакчии.

«От. Теофиль тръгналъ навечеръ на 21 й Юлий, а на другийтъ день ся намѣрилъ, на пжтьтъ отъ Дебрь за Лазарово-поле въ една клисура, пробить отъ 2 крушума и разсѣченъ по тѣлото. **) . . .

(в. Съединение бр. 83)

---

* От. Теофиль бѣше Екзархийски Намѣстникъ въ г. Дебрь.

**) А спорѣдъ в. Журналь де Константинопль и вратѣтъ му отсѣченъ.

Солунъ, 16 Януарий 1885.

«. . . . . Отъ заминаванието на г. Тротера, гърцкитѣ владци чудеса править по Македония; тѣ като юродови припкатъ отъ село въ село, въ които, кждѣ съ измама, кждѣ съ заплашвание, събиратъ печати за да покажатъ българското население за гърцко, ... и ако нѣкой отъ жителитѣ ся осмѣли да попита за съдържанието на махзаритѣ, или да не рачи да подпише, то, тоя Българинъ, непрѣменно слѣдъ 1—2 дни бива арестуванъ и кщтата му обсадена като на бунтовникъ. Тѣ, владцитѣ, почти на всѣкждѣ, въ тия си подвизи, ся подпомагатъ отъ самитѣ власти, а по нѣкои мѣста даже и нѣкои високи чиновници явно притѣсняватъ Българитѣ, просто за дѣто сж ся намѣрили Българи и за дѣто иматъ или желаятъ да иматъ Български учители.

Тукъ дописникътъ, като расправа за насилието, направено отъ Солунский Гърцки владика на Гюмендженскитѣ първенци, за гдѣто не подписали владиковийтъ махзаръ и прибавя, че сжщийтъ владика написалъ едно бунтовническо писмо и го адресиралъ до първенцитѣ на с. Гюмендже, съ цѣль да ги улови правителството, което и станало, продължава:

«Подобни сѣѣни и още по-жалостни и по-страшни ся развиватъ отъ владцитѣ и въ Сѣрезский окръгъ. Слѣдъ заминаванието за Битоля на г. Тротера замина за Сѣресъ и тукашний Воененъ управитель Хасанъ Паша, който, щомъ пристигналъ въ помѣнхтия градъ, арестува: Отца Архимандрита Харитона, г. Сарафова, *) и 4 та други г-да учители: Д. Маврудиева, Атанасова, Иванова и Апостолидова; заедно съ тѣхъ и самия турчинъ арзухалджия Асанъ Ефенди, за гдѣто ся осмѣлилъ да напише арзухалъ на затворенитѣ. Освѣнь тия,

---

*) От. Архимандритъ Харитонъ и П. Сарафовъ, слѣдъ нѣколко мѣсяченъ затворъ, отъ Солунъ ся испратихъ на заточение въ Мала-Азия, отъ гдѣто прѣзъ м. Окт. т. г. тѣ можали да избѣгнатъ и сега вече живѣятъ въ една свободна страца.

докарали сж ся отъ разни мѣста на тоя санджакъ първенци Българи и ся затварятъ безъ всѣкакъвъ испитъ подобни само отъ с. Броди до сега има затворени 16 души. Днеска другъ челоувѣкъ дойде отъ тамъ и каза, че Хасанъ Паша явно говорилъ на Българитѣ, че гой ги затвара не за друго, а просто за гдѣто сж Българи и за гдѣто искать Български учители той и каралъ за това силомъ селянитѣ или гражданитѣ писмено да му ся обѣщавать, че за напрѣдъ не ще искать Български учители и не ще ся казвать Българи, и който отъ тѣхъ давали такива писменни обѣщания, на часътъ ги освобождавалъ, а кои не — хвърлялъ ги въ затвора и ги е предавалъ на разни истязания. Така сжщо правилъ и Гръцкия владика, който забикалялъ съ суварии селата и събиралъ владичнината по бълг. села за всичкитѣ години, за които не сж му платили до сега, по причина че познавать за духовно началство Бълг. Еъзархия; той каралъ селянитѣ да гонять Българскитѣ учители и да ся отказвать отъ тѣхъ писмено; който постоаянствувалъ или да му не дава пари, или да го не слуша, той билъ испращанъ въ Сѣресъ и хвърлянь въ затвора безъ всяко испитанне. . . . .

«На 9-й Януарий, по зповѣдъ на военния командиръ, Хасанъ-паша, бидоха докарани въ Сѣрезъ и други Български първенци отъ извѣстното вече страдалческо село Броди и слѣдъ като ги заставиха, както и другитѣ имъ съселяни, чрѣзь нѣколко-дневно продържаване въ тъмницитѣ, да ся откажатъ отъ всичко Българско и да заявятъ прѣдъ военний командиръ, че г. Сарафовъ ги е подбуждавалъ да търсятъ учрѣждението на Българското училище въ селото имъ, върнаха имъ произволно отнетата свобода, нъ съ угрозяване да ся не осмѣлятъ вече да си припомнятъ фактически своето Българско происхождение; сжщата участь постигла и Българскитѣ първенци и учителя отъ Джумая, които, както е извѣстно, также бѣха арестовани по причина, че подадоха Хасанъ-пашу прошение съ подписъ «Българско на-

селение отъ Джумая», относително спорното училищно здание, съ разликата, че отъ тѣхъ ся задавоиха да зематъ за явление, че ся отказватъ само отъ Екзархията и отъ Българското училище. . . . .»

«Намѣстника на Гръцкия митрополитъ въ Дебъръ, както ся види, е пожелалъ да ся покаже по-ревностенъ патриотъ и отъ самия му господарь, виновника на мартирическата смъртъ на тамошня Екзархийски намѣстникъ. По негово подстрекателство Дебърскитѣ арнаути ся събрали на митингъ въ джамията «Ени» и въ неговото присѣствие, рѣшили да исколятъ невѣрнитѣ Българи, които искали да докаратъ тамъ Руссия, защото священника имъ при Богослужението е спомѣналъ Екзарха. Мутесарифина отъ своя страна, за да прѣдвари явното зло, намѣрилъ за цѣлесъобразно да затвори десять най-влиятелни Българи и да успокои съ това развълнуванитѣ арнаути. Послѣднитѣ съобщили телеграфически рѣшението на В. Порта, и мутесарифина безъ подкрѣпление отъ послѣдната, ще бжде принуденъ да пожъртува нещастнитѣ български първенци и да ги отдалечи отъ Дебъръ». *)

(в. Македонский Гласъ бр. 8)

Дебъръ, Януарий 1885 год.

«Слѣдъ вдиганието на владиката Антима отъ нашия градъ, патриаршията ся сѣти, че влиянието ѝ тукъ ще ся парализира. За да може да удържи таа Епархия въ драконовскитѣ си нокти, патриаршията намислила да направи въззивъ къмъ Дебърскитѣ Турци. Тя праща едно писмо на Турски язикъ на Чипана, Антимовъ Намѣстникъ, за да го предаде на беговитѣ и на агитѣ, които, щомъ получили писмото, направили събрание въ новата джамия (опредѣлено мѣсто за митинги въ Дебъръ), прочели писмото и много ся въодуше-

---

*) Прочети слѣдующата кореспонденция.

вил. Съдържанието му било горѣ-долѣ това: Първо имъ ся излагали опасноститѣ, които можели да издигнатъ Дебърскитѣ турци отъ усиляванieto на българизма въ Дебъръ, слѣдъ което имъ ся расправило, че само патриаршията ся произнесла за въ полза на Турското царство, и най-сетнѣ ся молили, за тѣхно добро, да закриляватъ фанариотизма въ Дебъръ, до колкото е възможно. Нашитѣ бегови и аги. отъ като размисляха на дълго, заедно съ Чипана, за да ся избѣгнатъ зчестрашающитѣ опасности и за да ся всади панически страхъ въ сърдцата на Българитѣ, рѣшили, по внушението на Чипана, да ся искоренятъ 6 български кѣщи отъ по-първитѣ. Това рѣшение подписахъ и деспотъ-векилтъ, слѣдъ което новикаха попъ Тасета (Екзархийския намѣстникъ), Веля Тонала, Исака Дориковски, Филипа отъ с. Баница, Илия Ставрески и Георгия Хаджи Иловъ (Български първенци), и имъ казаха, че иматъ срокъ до 31 день да си продадѣтъ кѣщитѣ, дукянитѣ, ниватѣ, лозята и всичкия си движимъ и недвижимъ имотъ, и да ся вдигнатъ вседомно отъ Дебъръ. «Единъ день слѣдъ опредѣления срокъ, ако остане нѣкой отъ горѣказанитѣ въ Дебъръ, гдѣто ще ся намѣри, прахъ ще го направимъ; хайде сега с . . . . .», — съ тѣзи думи склучили своята жестока прѣсѣда нашитѣ бегове и аги. Окаянитѣ Българи навели глави и си излѣзли безъ да кажатъ нѣщо.

(в. Македонский Гласъ, бр. 5)

Костуръ, 2 Мартъ 1885 г. Отецъ Григорий съ още единъ священникъ, отслужи литургия на Българский языкъ въ с. Апокешъ. Гърцкия владика, като ся научи за това, повика въ митрополията отецъ Григория и първенцитѣ отъ това село: първенцитѣ испроводи съ жандаринъ при каймакамина, а отца Григория почерпи съ кафе и му даде нѣкои наставления. Григорий излѣзна отъ митрополията, и, близо до кѣщата са, падна на земята, като викаше: «владиката мя отрови!» Послѣ половинъ часъ той умрѣ. Доктора констатира, че смъртта на покойния е велѣдствие на отравляние.

— Гърцкия владика испрати въ с. Тиховица единъ гърцки учителъ, шапанъ отъ Солунский «Саллогосъ», безъ да вземе прѣдварително мнѣнието на селянитѣ. Разбира ся, че селянитѣ испждили учителя. Владиката, докаченъ отъ тази постыжка на Тиховищани, наклѣветва ги предъ Костурский каймакаминъ за бунтовници, а тоя послѣдния незабавно докарва въ града по-състоятелнитѣ селени и ги затвара. За да ги не испроводи въ Битоля, като бунтовници, той имъ иска 80 лири рушветъ.

— Единъ махзаръ, направенъ отъ гърцкия тукъ владика, въ който ся говори, че въ Македония нѣма нито единъ Българинъ и че никакви звѣрства и злоупотрѣбления не ся ставали, разнася ся отъ село въ село отъ жандарми и владикови хора. Нѣкои села подписаха тоя махзаръ, а тѣзи, които разбраха съдържанието му, отказаха ся да го подписать. По този случай има много арестования и глобивания.

(в. Македонский Гласъ, бр. 12)

Батанъ, 20-й Май 1881 год.

« . . . Гърцкиятъ протосингелъ въ Неврокопъ ся е запретналь отъ една страна да прибира въ кошарата си нѣкои Български села отъ окржга, а отъ друга — насилственно да събира мухлясалата владичина. Като ся опита, че съ 2—3 суварии (конни жандарми) работата не успѣва, той отива при каймакаминътъ и при бинбашията Джамиль-Бей и имъ ся примолва, да му дадътъ нѣколко солдати отъ войската, която живѣе въ градътъ, като съврѣменно имъ разказаль за вироглавието на Българскитѣ комити (?) Каймакаминътъ и бинбашията му прѣдложили услугитѣ си: дали му 110 съдлати съ които фанариотинътъ ся распорѣдил тѣй: 60 души пратиль по участькьтъ *Демирджи-Колу*, и 50 души проводиль въ участькьтъ *Дераент-Колу*. Съ първото отдѣление билъ той самъ, а съ втората пратиль едно свое мекере отъ Неврокопскитѣ

гъркомани. Тъзи апостоли на великата (!) православна църква ето какъ извършвали своето послание :

Протосингелтъ отива въ селата : Гайтаниново, Тъшово, Либяхово, Лжки, Скребатно, Фотовища, Гърмень и др. Тамъ той повиква кметоветъ, священниците и други по-първи хора отъ населението и имъ прѣдлага да заплатятъ владичнината за 5—6 год. На всѣждѣ му отказватъ категорически. Тогава фанариотинтъ ся раскрясква, заплашва ги, че ще ги посочи на правителството за комити, нъ и съ туй като не сполучва, той заповѣдва на солдатитъ да ги набиятъ, а послѣ и да ги затворятъ. Казано и свършено. Православниятъ протосингелъ тѣй постѣпялъ, нъ не безцѣлно : очаквалъ непокорнитъ Българи да кажатъ *аминъ*. Това обиче негово желание като не ся изпълнило, за него друго не останало освѣнъ да ги пустне отъ яхжитъ, кждѣто били затворени и да ги испрати съ хиляди *афоризми*. — Вторийтъ апостолъ най-напрѣдъ отишелъ въ с. Баничани, отстояще отъ Неврокопъ на 2 часа разстояние и състояще отъ 35—40 къщи, и съ натискътъ отъ солдатитъ можалъ да земе 8 и половина Л. Т. Отъ тамъ заминалъ за Кременъ и Филипово. И отъ двѣтъ тѣзи села зельно за 6 год. владичнината, нъ да видишъ какъ. При поискванне пари първенцитъ казвали, че пари тѣй лесно не било възможно да ся събератъ, защото прѣди 10-дни ся било събрало царското давание. На туй протосингеловото мекере отговорило засмѣяно : « платете вий сега владичнината отъ събранитъ пари, пакъ послѣ събирайте други ». Уплашенитъ първенци, като разбрали, че ще яджтъ бой и че ще лѣжатъ при добитъцитъ, платили владичкото давание и тѣй отстранили налѣжащата и неизбѣжната опасность — Какво сж правили въ другитъ села протосингелтъ и мекерето му, до сега не ми е извѣстно. Зная само туй, че насиленитъ села сж поискали удовлетворение отъ Неврокопската власть. Кметоветъ и първенцитъ отъ селата : Гайтаниново, Тъшево, Лжки, Либяхово, Фотовища, Скребатно, Гърмень, Баничани, Кременъ, Филипово

и др. много отишли въ Неврокопъ и ся прѣдставили прѣдъ каймакаминьтъ на плачь, а той съ хованіе ги изгонилъ.

«. . . . . Нѣкой си правителственъ тахсилдаринъ (съ-бичачъ на дѣнѣци) Иосифъ, Гъркоманинъ отъ г. Неврокопъ, ето що е вършилъ въ Българскитѣ села по службата си: той питалъ Българскитѣ селяни, защо не даватъ владични-ната и прибавялъ, че ако продължаватъ тѣй да упорствовать на протосингелть, ще ги наклѣвети прѣдъ властѣта за комити. Онѣзи отъ Българитѣ, които ся одързостявали да му възразятъ, той налагалъ съ бой (туй правилъ съ силата на положението ся — като чиновникъ) и имъ казвалъ: *московъ, комита* и др. такива. Нѣкой си Великъ Малаковъ отъ с. Густунъ ся наелъ да го не остави да затвори нѣкои негоги съселяни; тогава Киръ Иосифъ го намлатилъ съ помощьта на турский падаринъ отъ едно ближно село, който го придружавалъ и го затворилъ въ единъ заходъ; слѣдъ нѣколко часа го прѣмѣстилъ въ една кочина. Тукъ горкийтъ Българинъ лѣжалъ тѣкмо три дни. Прѣзь туй врѣме никому отъ роднинитѣ и приятелитѣ му не било позволено да ся доближи до кочината. На затворенийтъ хлѣбъ и вода ся спущало отгорѣ прѣзь една малка дупка. Водата му ся давала прѣзь хунія, понеже дупката била много тѣсна. . . . .»

(в. Марица, бр. 294).

б) ЖЕСТОКОСТИТѢ НА АНДАРТИТѢ.

Солунъ, 10 Септември 1880 год.

«Прѣзь мѣсяцъ Юлий т. г. единъ мемоаръ на бланкова книга съ думитѣ: *Македония, Тесалия, Епиръ* и островъ *Критъ* ся прѣдстави на консулитѣ на Великитѣ Сили въ нашиятъ градъ за да ся прѣдаде на Источно-Румелийската комисія, която засѣдаваше тогазъ въ Цариградъ.

Подписавшитѣ този мемоаръ, които наричаха себе си *делегати на Призрѣмното Гърчко Правителство*, въ дѣйствителность не бѣхж други освѣтъ членовѣтъ на настоятел-

ството на Силогостъ въ нашиятъ градъ, искаха автономия за Македония и присъединението на Тесалия, Епиръ и о-въ Критъ на Гърцкото Кралство. Тѣ свършвахъ като казвахъ, че ако Европа не вземе въ внимание тѣзи искания, населението въ тѣзи области е готово да си спечели тѣ и правдини съ оръжие въ ржка. И за да покажатъ колко лесно бѣ осъществлението на това заплашване, тѣ призовахъ капитанитѣ, като Катарихиасъ, Калугеросъ и Леонидисъ, които вѣрвахъ да сж способни да възбунатъ Македония въ минутата, когато подобна революция станеше нужна. Нѣ който смѣта безъ хозайнътъ, смѣта два пкти. Хозайнътъ въ Македония е Българскитъ елементъ и този елементъ не само не е далъ власть на членовѣтъ на *Призъръменното Гърчко Прлвителство* да говорятъ въ негово име, нѣ и счеге за длъжностъ да протестира срѣщу тѣхнитъ мемоаръ, който бѣ далечъ отъ да прѣдставлява неговитѣ желаня. Това енергическо дѣйствиетъ отчая нашитѣ *капитали*, които, излъгани въ своего ожидание да видатъ Българитѣ захванкти въ бунтовническо движение, което щѣше да улесни придобиванието на Епиръ и Тесалия, обрнахъ гърбъ и вмѣсто да защитяватъ тѣзи, които призовавахъ да освободятъ, почнахъ да ги обиратъ и прѣслѣдватъ въ всичко, което имъ е най-свято.

« . . . . Това което Катарихиасъ почна да прави доказва до очевидностъ, че тѣй е повече оръдие на една народна пропаганда отъ колкото простъ разбойникъ. Като намѣрилъ единъ селянинъ отъ Гявато (Охридска Епархия), вржилъ му писмо до първенцитѣ на това Българско село, чрѣзъ което ги призовава или да изгонятъ изъ училището си Българскитъ учитель или да избѣгатъ въ България, защото иначе той ще развали селото имъ. Тѣй като отъ това писмо друго не може да бжде по-изразително, азъ Ви пращамъ самитъ Гърцки текстъ :

Първенци и Старей въ село Гявато !

Щомъ приемете настоящето ми, тутакси да испждите Българскитъ си учитель; въ противенъ случай, да бѣгате отъ тамъ и да

отидете въ България; ако ли не, ще дойда и не ще оставя живо куче. Внимавайте добръ, защото не Ви ся аресватъ Гърцкитъ (?).

Напитанъ Атанасиосъ Катарahiасъ.

Наумисъ Каранасъ

«Спорядъ извѣстията, които имамъ, подобни покани сж ся испратили отъ Катарahiасъ въ Гореша и въ нѣкои други села отъ Охридската Епархия. Всичкитъ тѣзи села, които напослѣдкъ сж въвели въ училището Българскитъ языкъ, ся призоваватъ да приематъ Гърцкитъ языкъ, ако не искатъ да ги постигне участьта на Батакъ. Явно е, че този начинъ на пропагандиране срѣщу Българитъ не е отъ естество да направи жителитъ отъ Македония да обичатъ Гърцкитъ языкъ.

«Спорядъ послѣднитъ новини, Катарahiасъ отъ като ся опиталъ да исплаши жителитъ отъ Охридската Каза, сега ся намира отъ нѣколко врѣме въ Воденската Каза.*) Този окръгъ, който е единъ отъ тѣзи, които исклучително сж населени отъ Българи и които напослѣдкъ исказахъ желание да ся учатъ на своя собственъ языкъ, нѣма нищо чудно въ това, че пропагандата, която си служи съ Катарahiасъ, е счела за нужно да го проводи тамъ да смали ламтението на тѣзи Българи за едно чисто народно въспитание».

(Марица, брой 222).

Битоля, 19-й Мартъ 1880 год.

« . . . . На 12-й того вечеръта часътъ на 1 и половина по Турски прочутитъ Гърцки хайдутитъ Катарahiаси съ чета отъ 70—80 души влѣзе въ с. Върбени (Екши-сую), Леринско Окръжие и отъ като ограби всичко, което падна въ рцѣтъ му, взе въ плѣнъ 3-ма: Ване Грамматиковъ (Български членъ въ Леринскитъ Идаре-меджлиси), Георгий Трънковъ и нѣкого си Генче, за които иска откупъ 1.500 Лири Турски. Отъ Екши-сую Катарahiаси ся отправилъ на заранъта въ Пх-тале, гдѣто тъкмо 14 часа плѣнявалъ щото нашлъ, изгорилъ съ газъ-лѣй (петролей) дѣятелний Българинъ Мице (бащата на нѣкого си Анче) и плѣнилъ трима: Донета, Петрета и Менчета. . . . .

(в. Зорница, бр. 14 год. 5).

*) Глѣдай стр. 125, кореспонденция отъ Солунъ.

Лѣринъ, 30-й Октомврий 1879 год.

«Тази седмица минахъ прѣзъ Лѣринската Епархия и отъ вѣренъ источникъ ся научихъ за безчеловѣчнитѣ постѣпки на прочутитѣ Гръцки войвода Катаракхия съ четата си, който звѣрски напада на невиннитѣ Български селяни по тѣзи страни, убива невинни мъже и дѣца, съсипва и упостошава села, затваря Български училища и по-състоятелнитѣ, които могатъ да поддържатъ училищата, зема въ плѣнъ и като имъ прибѣре всичко, заколва ги безъ да ся бои отъ никого. Той е подарилъ на Битолскитѣ Валия 1.000 оки масло, за да го не закача. Както ся види, той е нарочно испроводенъ да прави пакости и кръвопролития по тѣзи страни и да плаши българското население да не може да ся учи на языка си.

«Прѣди единъ мѣсяць рѣчениитѣ войвода (андартъ) бѣше заминалъ съ четата си прѣзъ село Горничево, отъ гдѣто като направилъ голѣми пакости изгорилъ кжщата на три тамошни богати Българа, отпразилъ ся за с. Пжтели (тукъ въ училището учатъ по Български), което първо обиколилъ отъ всѣкъдѣ за да не избѣгне никой, слѣдъ това нападна да граби и опустошава всичко драгоцѣнно, а именно кжщитѣ на чорбаджиитѣ Българи: Минчо Марковъ, Апостоль Настовъ и Дине Пасковъ, които ограбилъ и обѣрналъ на пепель. Всичката загуба възлиза на 8.000 лири Турски. Слѣдъ това потърси учителя Костадинъ, който отдавна ся билъ скривъ, да го за погуби. Тогава андартътъ повикалъ селянитѣ и имъ казалъ, още еднажъ да не намѣри въ селото имъ ни единъ Български учитель, защото цѣлото село ще изгори, както направилъ съ третѣ схизматически кжщи. Отъ тукъ ся отправя въ с. Янакево, гдѣто направилъ кръвопролитни жестокости: уловилъ 3-ма отъ първенцитѣ и като ягнета ги заклалъ въ срѣдъ селото; мѣжду тѣхъ имало и едно 8-годишно момче. Когато касаповалъ Катаракхий прѣзъ селото миналъ нѣкой Турчинъ, а той го повикалъ и му казалъ да ся не бои, защото той обича Турцитѣ и Гърцитѣ, нѣ трѣби безчестнитѣ Българи.»

(в. Марица, бр. 134).

Костуръ, 21 Юлий 1880 год.

« . . . . . Отъ нѣколко врѣме насамъ ся полвихъ въ страната на мнозина Гърцки разбойници, подъ имя андартти, които върлуватъ по селата и мжчатъ населенето за храна и за други нхни нужди, като проповѣдватъ на всѣкждѣ *мегали идея* и казоватъ на населението, че спасението на Македония зависи само отъ Гърцитѣ. Нѣ понеже Българитѣ не даватъ внимание на *мегалитъ* имъ идеи, то рѣченитѣ андартти ги наказватъ съ изгаряние кжцитѣ и съ взимание въ плѣнъ дѣтцата имъ, като искатъ за откупъ голѣми количества пари. . . . »

(в. Зорница, бр. 40, г. 5)

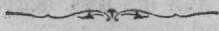
Солунъ, 1 Септемврий 1880 год.

« . . . . . Четитѣ отъ Гърцкитѣ андартти, които злодѣйствуватъ по Воденското окръжие, подъ прѣдводителството на капитанитѣ Мека и Кара-Никола, плѣнихъ 2 дѣтца, едното на име Лазаръ отъ с. Пожаръ (Воденско), а другото отъ Воденъ на име Димитръ. Горкийтъ татко на селското дѣте търчалъ слѣдъ андартитѣ и ги молилъ да му даджъ дѣтетото, което му било едничко: нѣ андартитѣ го убиватъ и заржчали на жена му да испрати за 10 дена 200 Л. Т., ако не, ще испроводатъ главата на дѣтетото ѝ. На Воденското пѣкъ дѣте прѣсѣкли ушитѣ и ги испратили съ писмо до родителитѣ му и казвали: «ако не испратите за 20 дни 2.000 лири, ще Ви испратимъ и главата му».

«На 26-й того 2 момчета отъ с. Нисия, отъ което едно ся казвало Ване, орайки на една нива, дошълъ при нихъ капитанъ Катарахаки съ 80 души паликарета и ги зель въ плѣнъ. Катарахаки иска сега отъ родителитѣ имъ 1.400 лири — ако ли не слѣдъ 15 дни ще имъ испрати главитѣ. Воденската власть никакъ не ся грижи за това.

(в. Зорница бр. 39, г. 5)

Като турям прѣдъ вниманието на читающиятъ свѣтъ грозната картина на днешното положение въ Македония, азъ правя скромень ашпелъ къмъ подписавшиятъ Берлинскійтъ Договоръ Велики Сили, сега, когато тѣмъ прѣдлѣжи да узаконяятъ нѣкои държавни урѣдби у насъ, на Балканскійтъ Полуостровъ, въ полза на мирьтъ въ Истока, да ся погрижатъ за урѣжданieto и на Македонскійтъ въпросъ, за точното изпълнение на 23-й членъ отъ Берлин. Договоръ. Иначе, нека никому не ся види чудно, ако въ единъ недалѣченъ день неукротимийтъ лвъ зареве низъ долините на Македония, ако Македонскитѣ Българи кажатъ: „стига това позорно търпение“ и съ оружие въ ржка поискать свобода, обезпечение на животьтъ си. И въ прѣдлѣжащата борба за животъ тѣ расчитать на пълна поддръжка отъ страна на освободенитѣ си братя и сж увѣрени, че тѣзи послѣднитѣ, както лани въ войната съ Сърбия юначки сж борихж и мрѣхж за свободата на отечеството и съ своята неустрашимость и самоотверженность създадоха нова, свѣтла епохж въ новѣйшата Българска История, тѣй сжщо и въ този случай тѣ не ще пожалать животьтъ си, за да ся впуснатъ, да хванатъ и счупять кръвничката ржка на джелатиньтъ, която тѣй безпощадно сѣче вратоветѣ на братята имъ . . . . .

Имената на Г-да спомоществователитѣ.

Шловдивъ.

Въ Апелативний Сждъ: Г. г. П. Анастасовъ, Д. Тодоровъ, Иванъ Каранджуловъ, Ив. Кръстевъ, Н. Златаровъ, Ив. П. Винаровъ, Петръ Ц. Петровъ, Т. Атанасовъ, В. Видуловъ, А. Шарабчиевъ. — *Въ Окр. Сждъ*: Г. г. Ив. Ивановъ, прѣдс., М. Мишайковъ, Г. Стойковъ, С. Кукурешковъ, К. Хадевъ, Н. М. Начовъ, Г. Стефановъ, Т. Кръстевъ, Г. Вotuшаровъ, Д. Г. Аджаровъ, Др. А. Ангеловъ, Ат. Мариновъ, Д. Недевъ, Д. К. Кожухаровъ, Р. Г. Аджаровъ, Т. Ивановъ, П. Запряновъ, Ангелъ Р. Площакъ, П. С. Зурловъ. — *Въ Окр. Управление*: Г. г. С. К. Салгънджиевъ Началникъ, Хр. Василевъ секр., Л. Г. Груйовъ, Кр. Стойчовъ, Ив. С. Нягуловъ, Е. Грудевъ, К. Свѣшаровъ, Стеф. Чалгъджиевъ, В. Т. Чаушовъ, Г. С. Комсиевъ, Кост. Атанасовъ, Никола Бояджиевъ, Ст. В. Рашковъ, Н. Свѣтовидовъ, К. Ивановъ, М. Ивановъ, М. П. Драгановъ, Савва Ив. Митковъ, Н. Чаширановъ, С. Тошовъ. — *Въ Градско Мир. Сжд.*: Г. г. С. Рачовъ секр., Д. Н. Цоневъ, П. Ив. Т—ский, В. П. Воденчаровъ, Ангелъ Ботевъ, Никола Павловъ, Срѣбрю Ивановъ. — *Въ Окол. Мир. Сждъ*: Г. г. М. Г. Михайловъ, Авр. М. Зелковъ, Ник. Дмитровъ. — *Въ Окр. Пост. Комисия*: Н. Бл. Протоиерей Пър. Стоевъ, Т. Г. Банкушевъ, Т. Стоевъ, Ив. Караминковъ (Земл. каса). — *Въ Архивно Управл.*: Г. г. Ив. Г. Говедаровъ Управ., Узунски, Т. С. Икономовъ, Георг. Я. Танчевъ. — *Въ Град. Съветъ*: Г. г. К. Пѣевъ кметъ, Ив. К. Груевъ секр., Атилла Ив. Д., Георги Канели, Д. Поповъ. — *Въ Окр. Ковчезничество*: Г. г. Ив. Д. Кръстевъ ковчез., Д. Гладичевъ контр., Д. Т. Барзовъ пом. контр., Т. Луковъ пом. ковчез., Анд. Василевъ. — *Канцел. Градоначалника*: Г. г. Подпор. Минчевъ градонач., Г. Георгиевъ, С. С. Вѣличело, Г. Стойчовъ, Т. Ивановъ. — *Телегр.-Пош. Станция*: Г. г. П. А. Петровъ началн., Ст. Лазаровъ, Д. Брадински, Хр. Трифоновичъ, Дим. Анастасовъ. — *Адвокати*: Г. г. Хр. Геровъ, Г. Цвѣтковъ, С. М. Димовъ, Текириянъ, И. А. Исмианъ, Н. И.

Попадопуло, А. Зосиали. — Капит. Стеровъ, Кап. Янакевъ, Капит. Краевъ, Пор. Тодоровъ, Подпор. Кировъ, Поруч. К. Найденовъ, Т. Стойловъ сжд. слѣдов., Ев. Китанчевъ, А. П. Семерджиевъ въ админ. на в. „Пловдивъ“, Д-ръ Г. С. Пранджовъ, Свящ. Д. Чукурлиевъ, Хр. А. Китаповъ, Нарвезъ М. Давидианъ, Н. В. Банкиевъ, Ар. Сп. Гиновъ (Перущ.), Ст. Койчовъ, Т. Върбановъ, П. Бакърджиевъ, Feller Richard, Кочо Х. Тодоровъ, Я. Д. Матакиевъ, Ст. Дрянски, Подпор. Шишмановъ, Ст. Атанасовъ Раковъ, Г. В. Бангеевъ, Ат. Такелла, За Нар. Библиотека (2 екз.), Ив. Д. Мачовъ (машин. въ Данов. печати), Ангелъ Т. Арнаудовъ и Г. К. Абаджиевъ шивачи, Дим. Митевъ тютюнд., Панайотъ Тодоровъ кундраджия, Никола Дулгеровъ, Проданъ Е. Героламовъ (Панагюр.), Генчу Колевъ (жандар.). — Събралъ **Н. П. Чирковскій**.

Месробъ Киркориянъ, Т. Христовъ (Шрилѣпъ), Д. Стоевъ, Г. К. Крумовъ, Д. Трандафеловъ (Батакъ), *Подпоручици отъ 9-й Пловд. Полкъ*: Д. Милевъ, Юрдановъ, Стояновъ, М. Стойчовъ. — Полиц. Прист. Топузовъ, П. Ставревъ при 9-й Плов. Полкъ, Нешо Ивановъ, Пенчо В. Спасовъ, А. Д. Луковъ, Подпоручици: Лазаровъ, Млъчковъ и И. Христовъ I, С. Пранчовъ, Кесяковъ Искро (Копривщ.), Г. Н. Узунски, Костадинъ Кузмановъ (с. Милково), Койчо Митевъ (Рахманл.), Ив. С. Тазгяхтаръ и Тодоръ Нешовъ (гост. *Прѣславъ*), Ив. Душковъ, Д. Бѣлчовъ (Щипъ), Спасъ Н., С. Д. Кацаровъ (Т.-Пазардж.). Сим. Л. Груйовъ, Дончо Н. Чипевъ; Климентъ Точковъ, Хр. Митановъ и Наумъ Димзовъ (Охридъ), Лазаръ Димитровъ (дюкмеджия), Георги Семерджиевъ (учит.), Тодоръ Ц. Загорчиновъ, Генко Д. Рашковъ, Ив. Нешковичъ и Никола Т. Тамбуковъ (Бригадно Упр.), Петръ К. Бойковъ, Димитръ Тодоровъ (Ст. стражаръ), Василевъ и Георги Л. Малеевъ (телегр.), Ив. Личовъ, Георги Атанасовъ (калфа), Апостолъ Лазаровъ, Филипъ Николовъ.

Пловдивска мъжна Гимназия: Г. г. Димитръ А. Агура (Директоръ), *Учители*: А. В. Шоурекъ, И. Х. Протичъ, М. П. Матеевъ, Хр. Матеевъ, В. Димитровъ, Г. Байдановъ, А. Безеншекъ, Л. Лукашъ, В. Гребенаровъ, Г. Дойчиновъ, Ф. Амирали, В. Фжкеевъ, М. Бѣлавичъ, Г. Петровъ (секр.); Е. Топалова и Г. Стефановъ (Дѣвич. гимн.). — *Ученици отъ VII классъ*: Н. Д. Къневъ (Брациг.), Ст. Д. Бѣлчевъ и Д. А. Шоповъ (Ст.-Загора), Петко Германовъ (Дерекъой); Никола Костадиновъ, Гарабетъ Вартазариянъ и Рахминъ Мушеновъ

(Пловд.); Др. Лачковъ (Перущ.); Ив. Китайковъ, Панайотъ Мухтаровъ, Хараламбо Луковъ и Георги Шипковъ (Сливенъ); Стою Пранчовъ, Петръ Г. Калъчевъ и Михаилъ Пѣевъ (Копривщ.); Янко Димовъ (Айтосъ); Боянъ Ангеловъ (Харман.); Андрей Ляпчевъ (Рѣсенъ); Ив. Калдиевъ (Гуменджа); Юрд. Томевъ (Прилѣпъ); Стефанъ Аджаровъ и Христо Загорскій (Карлово); Маноль Шоповъ (Калоферъ); Петръ Поповъ (Къзълъ-Агачъ); Г. К. Бойчевъ (с. Косъ-Бунаръ). — Събралъ А. П. Сарафовъ.

Ученици отъ VI классъ: Петръ Хр. Гюллеметовъ (Брацигово); Христо Милевъ и Костадинъ Кара-Петровъ (Шипка); Цвѣтко Павловъ (Копривщ.); Костадинъ Н. Твърдишки, Т. П. Хлебаровъ и Василь Поповъ (Нова-Загора); Христо Черневъ и Димитръ Начевъ (Карлово); Никола С. Балкански (с. Сливето, Казан.); Ангелъ Д. Кавлаковъ (Батакъ); Тома П. Георгиевъ (с. Сестримо); Христо С. Овчаровъ (Калоферъ); Никола Желѣзковъ (Чирпанъ); Георги Славовъ (Габрово); Костантинъ П. Христовъ (Македонецъ); Атанасъ Ячковъ (Соф.); Стоянъ Аргировъ (Т.-Пазар.); Стефанъ Димитровъ (М.-Паша); М. Ив. Геннадиевъ (Битоля); Василь М. Нойковъ и Василь Панайотовъ (Ямболъ); Димитръ Христовъ (с. Артакларе); Недѣлко Анастасовъ (Слив.); Костадинъ Недѣлковъ (Харман.); Алекси Тошковъ.

Ученици отъ V классъ: Никола Милановъ (София); Димитръ Ничевъ (Дупница); Т. Господиновъ (Нова-Загора); Т. Кара-Иововъ (Македонецъ); Гено Маневъ (Чирпанъ); Илия Ст. Хантовъ (Панагюр.); Генко Н. Митовъ (Калоферъ); Василь Юрдановъ (Х.-Елесь).

Ученици отъ III классъ: Георги Байрактаровъ, Димитръ Андреевъ, Георги К. Пѣевъ, Василь Русевъ и Петръ Пачевъ (Клусура), Василь Д. Томевъ; Данаилъ К. Иовчевъ (II кл.).

Андонъ Кръст. Гюллеметовъ (учит.), Атанасъ Хр. Гюллеметовъ (сержантъ), Хр. Вълчевъ, К. Далевъ, Александръ Бърневъ, Георги Георгиевъ, Иванъ Горановъ Малеевъ. — Събралъ П. Хр. Гюллеметовъ.

Василь Вапцаровъ (Аджаръ); Атанасъ Рашковъ; *Фелд-фебели отъ 9-й Пловд. Полкъ:* Т. Алексовъ, Мавруди Димитровъ, Коста Почовъ (Ловечъ); Стоянъ Ивановъ, Георги Стояновъ, Вобе Пѣнчовъ, Пѣю Тодоровъ. — *Ст. Унт.-Офиц.:* Иванъ Димитровъ, Запрянь Илиевъ, Георг. Стояновъ, Атанасъ

Димитровъ. — *Млад. Унт.-Офиц.*: Тодоръ Груевъ, Костадинъ Кузмаевъ; Ив. Мирчовъ (Батакъ); А. Симеоновъ (въ 9-й полкъ), Якимъ И. Каскровъ. — Събралъ фелдф. Алексоевъ.

Ник. Дзелеповъ (полиц. Прист.); *Ст. стр.*: Георги Панайотовъ, Никола Д. Рачевъ (Клисуре) и Костадинъ Петровъ (Болградъ); А. Тома Атанасовъ (Станимака), Георги Дойковъ, Мордухай Яковъ, Проданъ Пѣевъ, Атанасъ Христовъ (Карлово), Лазаръ Геневъ, Иванъ Георгиевъ (с. Чанакчието), Куню Петковъ (с. Химитли), Коста Стояновъ, Михаль Костадиновъ, Димитръ Симеоновъ (Ески-Джумая), Илия Димитровъ, Симеонъ Матеевъ (Клисуре), Георги Д. Ковачевъ, Македонецъ. Събралъ Георги Л. Гешовъ.

Павелъ Д. Гоневъ (Сопотъ); Анна С. Комсиева и Мария Д. Вльскова (Калоферъ); Мария М. Радучева и Стойко Овчаровъ (Габарево); П. С. Катревъ, С. П. Градинаровъ, Стоилъ В. Търневъ, П. Германова (Ст.-Загора); Ян. С. Кожухаровъ учен. отъ IV кл. (Хасково), Калю Димовъ, Л. Джейковъ (Копривщ.), Елена Василева (Одр.). — Събрала Мария Радучева.

Музиканти: Атанасъ Георгиевъ, Никола Георгиевъ, Иванъ Костадиновъ, Никола Петковъ, Спасъ Георгиевъ, Василь Георгиевъ, Георги П. Николовъ, Ст. А. Сивриевъ, Ив. М. Лютовъ, Хр. П. Пипковъ. — Събралъ фелдф. Ат. Георгиевъ.

Вургасъ.

Дионисий Бучковъ, Коста Стояновъ, Харалампий Станковъ, Михаилъ Фотевъ, Димитръ Х. Василевъ, П. Т. Грънчаровъ, Георги Милевъ, Проданъ Продановъ, Г. Жечевъ, Ив. Т. Маджаровъ, Петко Андреевъ, Грозю В. Чобановъ, Д. Василевъ, А. Михайловъ, А. Антонелли, Т. Стояновъ, С. Капниковъ, Стиляното, Г. Ив. Милошевъ, Георги Стояновъ, Ъ. Сапуновъ, С. Михайловъ, Л. С. Русевъ, Д. Стояновъ, Илия Григоровъ, Ст. Джоровъ, Д. Жековъ, Никола Димитровъ, Д. Райковъ, Григоръ Дяковъ, Манолъ Яневъ, Лъсковъ, Т. Грудовъ, В. Овчаровъ, П. Андреевъ. — Събралъ И. В. Златаровъ.

Анжиело.

Иванъ Христовъ (2 ека.), Андрея Георгиевъ, Димитръ Х. Пѣевъ, Георги Тодоровъ, Манолъ Жековъ, Ив. Тодоровъ, Иванъ Петровъ, Тодоръ Ивановъ, Яни Димитровъ, Димитръ

Гроздевъ, К. Стояновъ, П. Ивановъ, Георги Добревъ, М. Турлаковъ. Наумъ Козмаевъ, Стеф. Коевъ, Шехтовъ, Ш. А. Чаковъ, Ст. Вълковъ, К. Вълковъ, Г. Сапуновъ. Еф. Г. Каркадаковъ, Дим. Енчевъ, Бр. Хлѣбарови, Вжлко Яневъ; Анд. Н. Пагонисъ и Мих. З. Милановъ (Месемврия); Н. Грънчаровъ и Стеф. Георгиевъ (Айтосъ); П. А. Поповъ (с. Ороманъ), П. Стефановъ (Сливенъ), Георги Вжлкански (Котелъ). — Събралъ **Ив. Христовъ.**

Айтосъ.

Т. К. Сукнаровъ, Н. Боевъ, Желъвъ Д. Желъзовъ, С. К. Узуновъ; *Общини*: Кюнеклийска и Врѣсовска; Я. Нейковъ, Поню Хр. Селвелиевъ, Т. Минковъ, Илия Д. Видинлиевъ, Т. Х. Петровъ, П. А. Цимуровъ, Д. П. Поновъ, Стеф. Тинковъ, Ф. Стамбуловъ, А. С. Вжвъзовъ, Д. Желъзовъ, К. С. Вжвъзовъ, К. Д. Кърккисийски, Поруч. Ханджиевъ, Подпоруч. Димитровъ, Тодоръ Мартиновъ, Димитръ Каракашевъ, В. Т. Ахмаковъ, Г. Н. Кожухаровъ, Костадинъ Александровъ (Ямболъ), Георги Тоневъ и Кютю Тоневъ (Сливенъ). — Събралъ **Т. К. Сукнаровъ.**

Карнобатъ.

А. Миновъ, Иванъ Коларовъ, Ив. С. Кермановъ, Рачю Калевъ, Ап. Георгиевъ, Георги Апостоловъ, Г. Драгановъ, Георги Ивановъ Бояджиоглу, Тиму Димовъ и Ив. Д. Поповъ (Карнобатъ); Д. А. Спировъ македонецъ, Панайотъ Иванчовъ (Айтосъ). — Събралъ **Х. М. Поповъ.**

Казанлъкъ.

Отъ Държавното Педагогическо Училище: *Учители*: Г. г. С. Аврамовъ, Добри Н. Стоиловъ, Хр. Цаневъ, Василъ Ватовъ, П. Шехановъ, Михаилъ П. Продановъ, Еммануилъ Мачоловъ. — *Ученици*: Илия Н. Чолаковъ, Г. Фотевъ, К. Цвѣтковъ (Мустафа-Паша), К. Рачевъ (Габрово), Янаки Бекяровъ (Ломъ), Гено Гърдевъ (с. Мраченикъ), Георги Дѣлчевъ (с. Козлукъ), Христо П. Колевъ (Севлиево), Стефанъ Ив. Кожухаровъ, А. Д. Шипковъ, Димитръ Минковъ, Дим. П. Михайловъ, Жеко Стефановъ, Константинъ Тоневъ, Д. П. Нейковъ, В. Ваневъ, Димитръ Яневъ, Д. Тончевъ, Ив. Я. Андрѣевски

(с. Кара-аланъ), М. Панайотовъ (Котелъ), А. Гичевъ (с. Налбантлари), Хр. А. Перчемлиевъ (Шипка), Иванъ П. Николовъ (Енина), Петко Хр. Дързевъ (търг.). — Записалъ С. Аврамовъ.

Стара-Загора.

А. Т. Гяуровъ (Македонецъ), Г. Поповъ, Ан. Тошева, А. Миновъ, А. Стойковъ, Ив. Славовъ, П. Петровъ, С. Пловковъ, Г. Х. Георгиевъ, Т. Стоевъ, Андрей Г. Башевъ (Ловечъ), Стеф. К. Аржшевъ, Поруч. Колевъ, Ив. И. Хелпезековъ, М. Ив. Заяковъ, Н. Зидаровъ, Ст. Ив. Саллабашевъ, П. П. Стойновъ, *Подпор.*: С. Неновъ и Петковъ (Г.-Конаре), Георги Кировъ; Недѣлчо Ивановъ. Марко Караджовъ, Манолъ Гиновъ, Минчо Николовъ, Трифунъ Спасовъ, Спиро Мит. Топаловъ, Косто Алексовъ, Сарбинъ Ивановъ. Евтимъ Георгиевъ, Стаматъ Якимовъ (Дебръ—Македония). — Записалъ А. Т. Гяуровъ.

Карлово.

Г. Донковъ (2 екз.), П. Хр. Конаровъ, В. Лучковъ и Фр. Ив. Поповъ (Сопотъ); Благой Илиновъ, К. Николовъ, Б. Кехайовъ; *учители*: Ив. Т. Петканчинъ (Македония). К. Минчевъ, Г. Тотевъ, Ев. И. Бояджова, П. Бойчовъ (Стрѣлча), В. Т. Брѣсковский (Рахманлие); Савву Ивановъ и Ангелъ Колловъ (с. Маджери), Свящ. Г. Николовъ (2 екз.), и учитель Г. Тодоровъ (с. Джебени), Х. Станиславовъ за Библиот. на Жен. Училище, Капзамаловъ. — Събрали братия Г. и Я. Донкови.

Станимакска околия.

Отъ г. Станимака: Ташко Мимидичковъ, Павелъ Костовъ, Р. Я. Овчаровъ, Янко П. Вълчовъ, Л. Найденовъ, Т. П. Семерджиевъ. — Отъ с. Тополово: Георги Божиловъ, Ив. Т. Груновъ (пис.), Община Тополовска, Богой Г. Радославовъ *учители*: Хр. Поповъ и Тодоръ Рангеловъ; Ив. Наковъ и Дим. Андреевъ. — Отъ с. Конушь: Хр. Желѣзковъ (учит.). Священници: Панайотъ и Стойко; Гочо Ангеловъ (кметъ), Василь Запряновъ (пис.). — Отъ с. Геренъ: Мар. С. Йовковъ (учит.), Георги Милювъ (кметъ), Атанасъ Матеевъ, Тодоръ Х. Ангеловъ, Димо Колювъ. — Отъ с. Яхалие: Ив. Бечовъ и Петко Ангеловъ. — Отъ с. Паназлие: Дмитръ П. Бѣлчовъ (кметъ)

и Хр. Костаѣ. Дойчиновъ. — Отъ с. *Ходжиново*: Свящ. Манюлю и Общината. — Свящ. Георги (Чеш. Н. Мах.). — Отъ с. *Караджово*: Учители В. Хр. Барсановъ и К. А. Стриновъ. — П. Ив. Високовъ учит. (Новаково). — Отъ с. *Яворово*: Свящ. Харал. Д. Ковачевъ и Общината. — Отъ с. *Кара-Агач*: К. Н. Крушковъ и Общината. — Ив. Милевъ учит. (Арбанаси). — Отъ с. *Катуница*: Георг. Атанасовъ (писарь) и Общината. — Отъ с. *Прага*: Ив. Московъ (кметъ). — *Общини*: Араповска, Избиллийска, Катарлийска, Козановска, Ляковска, Карареизовска, Кат.-Конарска. — Священ. Игнатий Протопоповъ (Садово), Танчо Ботушаръ (Копровщица), Ф. Мариновъ, Цвѣтко Здравковъ и Стефанъ К. Харитовъ (Пловдивъ). — Събралъ П. Р. Налбантовъ.

Г. Станимака: Андонъ Ривовъ (Македонецъ), Т. Гатевъ (адвокатъ), Христина А. Богоева, Ат. Богоева, Ат. Мариновъ и В. Д. Бозовски (учит.), Ст. Захариевъ (Съдия), Н. П. Василевъ (писарь), Георги Я. Тоневъ, П. Сръбровъ. — Събралъ Ат. Богоевъ.

Брацигово.

Димитръ Главиневъ за *Брацив. Учил. Община*, Георги Манчовъ, Никола Дамяновъ, Георги Дамяновъ, Ангелъ П. Къничовъ, Сърбенъ Рашановъ, Димитръ Мижкорковъ, Тодоръ Костовъ, Георги С. Юруковъ, Димитръ Илиевъ, Апостолъ Николовъ, Михалъ Рачовъ, Костадинъ Гачовъ, Щерю Бъчваровъ, Петръ Игнатовъ. — Събралъ Д. Главиневъ (адвокатъ).

Панагюрище.

Протоерей Цвѣтко Георгиевъ, Священ.: Манчо Джуджевъ, Марко Гълабовъ и Никола Христовъ; Борисъ Мокревъ, Георги А. Зафировъ (Аптекарь); М. Лингоровъ, Димитръ С. Кърпаровъ (Пирдопчанинъ); М. Мариновъ, Ив. Поповъ, Георги Панчевъ, Иванъ Джоловъ, Павелъ П. Шоповъ, Велко Попъ Королевъ, Коста Керамихчиевъ, Иванъ Лулчовъ (кафеджи); Димитръ И. Баровъ, Лука Г. Перфановъ, Стойко С. Еруковъ, Койчо П. Койчевъ, Димитраки Илчевъ, Ив. Петровъ Димановъ, Братия И. Ирукови, Стефанъ П. Брадестилевъ, Ангелъ Т. Бакърджиевъ, Стефанъ Д. Рапунджиевъ, Харалампий Д. Рапунджиевъ, Иванъ Г. Джуджовъ, Стефанъ Ив. Консоловъ,

Станчо Г. Станчевъ, Христю Р. Гешановъ, П. П. Василевъ, Георги И. Узуневъ, Янко Х. Стояновъ. — Събрали Священ. Петко В. Королевъ и Павелъ П. Шопевъ.

Ижтиманъ.

А. П. Петровъ и К. П. Сарафовъ (Незрок. — Макед.); К. Н. Димзовъ и Наумъ Григоровъ (Охридъ); Дим. П. Тулевъ (Самоковъ), Ив. Михайловъ (с. Бѣлика — Разлогъ), Никола Г. Чорбаджиски, Хр. Т. Лалевъ, П. Симеоновъ (Сопотъ), Юр. Кошевъ, К. Х. Лалевъ, Б. Икономовъ (Ст.-Загора). Д. Филиповъ (Разлогъ); *учители въ града*: Петръ Я. Мановъ (Мехомия), Андонъ С. Кожухаровъ, Евдскія Хр. Трандафелова, Н. Г. Санклийски (Самоковъ), Панайотъ Бончевъ; Янко Финджековъ (Т.-Пазар.), Христю Стоевъ (Панагюр.), Цветанъ Машиновъ (Костенецъ). — Събралъ А. П. Петровъ.

Софiя.

Отъ Военното Училище: *Юнкери отъ стар. классъ*: Д. Хайдуковъ (с. Радилово), Мих. Юруковъ (Т.-Пазар.), Никола Тарапановъ (Русчукъ), С. Торомановъ (Копривц.), Дѣчко Бойчевъ (Рахманлие), Милю Абаджиевъ (Шуменъ), Никола Писаровъ (Котелъ), Ив. Парлапановъ (Габрово), Т. Продановъ (Казанлъкъ), Н. Дамаскиновъ (Софiя), Г. Тодоровъ и Стеф. Сапуновъ (Ст.-Загора), П. Бояджиевъ (Клисура). *Хр. Ботевъ* и Ив. Г. Поповъ (Габрово), Ив. Бончевъ (Ески-Джумая), Никола Данковъ (Севлиево), Ив. Королевъ (Кривопаланка-Паланка), Станчо Димитриевъ (Търново), Димо Овчаровъ (Калоферъ), Ив. Стефановъ (Дръново), Мих. Сапунаровъ (Слив). *Петръ Атанасовъ* и Хр. Атанасовъ (Кюстендилъ), Ст. Д. Стойновъ (Сливенъ), С. Поповъ (Беброво). — *Юнкери отъ младш. классъ*: Д. Маневъ (Рахманлие). — *Въспитан.*: С. Добровский (Кратово), К. Ламбриновъ (Арбанаси). — Събралъ Д. Хайдуковъ.

Сп. Х. Петковъ (4 ека.), Иор. Ивановъ (2 ека.), Александръ А. Божковъ, Андрей П. Зарзовъ, Димитръ А. Васковъ, Андрей Урумовъ, Московъ, Ив. Д. Горановъ, С. Янчевъ, Е. Мановъ, Ив. Т. Миновъ, Николай Михайловъ, Ив. П. Георгиевъ, Андрей П. Саждановъ, Д. Кръстевъ, Иор. Дръновски, Н. Стояновъ, С. Кирияковъ, Д. Виятовичъ, Панчо Костовъ, К. Стойковъ, Н. Вистовски, Л. Трайковъ, Хр. Коларовъ, Ха-

ЦѢНА 1 ЛЕВЪ И 30 СТОТИНКИ.

